

CHIRA CHIRALINA

de Panait Istrati

Adrian strabatu, buimac, scurtul bulevard al Maicii Domnului, care, la Braila, duce de la biserica cu acelasi nume la Gradina publica. Ajuns la intrarea gradinii, se opri, incurcat si necajit.

— Ce dracu! exclama el cu voce tare, nu mai sunt copil! Si cred ca am tot dreptul sa inteleg viata cum o simt.

Erau orele sase seara. Zi de lucru. Aleile gradinii erau aproape pustii catre cele doua porti principale; soarele crepuscular aurea nisipul, in vreme ce boschetele de liliac se scufundau in umbra serii. Liliicii zburau de colo-colo, zapaciti. Bancile pe alee erau aproape toate libere, afara de cele din colturile ascunse ale gradinii, unde perechi de tineri se imbratisau amoros si deveneau serioase la trecerea inoportunilor. Adrian nu dadu atentie nici unuia din oamenii ce intalni in drum. El sorbea lacom aerul curat, care se ridica din nisipul de curand udat — amestec imbalsamat de miros de flori — si se gandea la ceea ce nu putea intelege.

El nu intelegea mai ales impotrivirea mamei sale la legaturile lui de prietenie, impotrivire care daduse nastere la o cearta violenta intre mama si fiul ei unic.

Adrian isi zicea:

“Pentru ea, Mihail e un strain, o haimana suspecta, servitorul placintarului kir Nicola. Dar, ce? Eu ce sunt? Un zugrav de case si, pe deasupra, o fosta sluga a aceluiasi placintar! Si daca maine am sa ma duc in alta tara, numai pentru atata trebuie sa fiu socotit ca o haimana?”.

Atatat, el lovi din picior:

“Ei dracia dracului!... E o nedreptate revoltatoare pentru bietul Mihail! Eu il iubesc pe omul asta, fiindca e mai destept ca mine, mai invatat, si fiindca rabda mizeria fara sa se planga. Cum? Pentru ca nu vrea sa-si strige pe acoperisuri numele, tara si numarul dintilor care ii lipsesc, nu e decat o haimana?... Ei bine, eu vreau sa fiu prietenul acestei haimanale! Si sunt foarte fericit de asta.”

Adrian isi continua masinal plimbarea, odata cu critica mintala a celor ce-i spusese mama-sa; si totul ii paru absurd:

“Si povestea asta cu insuratoarea? N-am decat optsprezece ani si ea se gandeste sa-mi arunce o neroada in spinare, o neroada sau poate o puioasa, care sa ma copleseasca cu dragostea ei si sa faca din odaia mea o hazna! Ei drace! S-ar zice ca nu e nimic mai inteligent pe lume decat sa prasesti la prosti, sa umpli lumea de sclavi si sa devii insuti primul sclav al acestei prasile! Nu, nu!... Mai bine un prieten ca Mihail, fie el si de zece ori mai suspect! Cat despre invinuirea ca “trag oamenii de limba pentru a-i face sa vorbeasca” — pe legea mea, nici eu nu stiu prea bine de ce-mi place “sa trag oamenii de limba!” Asta-i, poate, pentru ca lumina vine din vorba celor tari, proba Dumnezeu care a trebuit sa vorbeasca ca Lumina sa se faca.”

In linistea acelei seri primavaratice, sirena unui vapor sageta aerul cu fluieratul ei strident. Tanarul se trezi, in vreme ce o adiere parfumata de trandafiri si garoafe il intampina.

Adrian se indrepta spre marea alee care se intinde de-a lungul malului inalt ce domina portul si Dunarea. El se opri un minut pentru a privi miile de lampi electrice care scanteiau pe vapoarele ancorate in port si pieptul i se umfla intr-un nestapanit dor de duca.

“Doamne! Ce bine trebuie sa fie sa te gasesti pe unul din aceste pacheboturi, care aluneca pe mari si descopera alte tarmuri, alte lumi!...”

Necajit de a nu-si putea implini dorul, el porni din nou cu capul in jos; dar se auzi deodata chemat din urma:

— Adrian!

Se intoarse. Pe o banca, prin apropierea careia trecuse, sta un om, cu picioarele incrucisate, si fuma. Miopia si intunericul impiedicara pe Adrian sa-l recunoasca. Omul se ridica, si Adrian se apropie de el oarecum contrariat, cand o exclamatie de bucurie ii scapa:

— Stavru!

Isi stransera mainile si Adrian se aseza alaturi.

Stavru, negustor ambulat — numit “limonagiul” din cauza marfii ce vindea prin balciuri — era var de-al doilea, dupa mama, cu Adrian, si o figura foarte cunoscuta altadata in cercurile baietilor de viata din mahala. El era acum uitat, ingropat sub dispretul unui scandal pe care firea sa il pricinuisse cu treizeci de ani in urma.

De talie deasupra mijlociei, blond spalacit, foarte slab si foarte zbarcit; ochii sai albastri si mari, cand deschisi si sinceri, cand ascunsi si vicleni, dupa imprejurari, infatisau toata viata lui Stavru. Existenta de burlac hoinar, zvarlit de ici-colo de

natura lui nomada si ciudata; viata prinsa la varsta de douazeci si cinci de ani in tristul angrenaj al societatii (casatorie cu o fata bogata, frumoasa si sentimentala), din care iesi dupa un an acoperit de rusine, cu inima sfasiata, cu caracterul falsificat.

Adrian cunostea vag povestea. Mama-sa, fara a intra in amanunte, i-o da exemplu de ticalosie, dar Adrian tragea incheieri cu totul opuse; si nu o data, cu instinctul care era la baza sufletului sau, el se plecase asupra lui Stavru, asa cum te pleci asupra unui instrument muzical pe care vrei sa-l auzi sunand; instrumentul se impotrivise.

De altminteri, ei nu se vazusera decat de vreo trei sau patru ori, totdeauna pe strada. Casa mamei sale era inchisa pentru Stavru, ca toate casele cinstite. Si apoi, ce ar fi putut el sa spuna, derbedeul tuturor iarmaroacelor, baietandruului rasfatat si tinut din scurt?

Stavru trecea drept un flecar pentru toata lumea — si era in adevar, voia sa fie. In costumul sau prapadit si botit chiar cand era nou; cu infatisarea sa de taran orasenit, cu camasa necalcata, fara guler, cu aerul sau de geambas hotoman, el se deda la o parada de vorbe si de gesturi care amuzau pe oameni, dar care lui nu-i aduceau decat umilire, dispret.

El isi striga cunoscutii in plina ulita cu porecle potrivite si comice, niciodata suparatoare. Multe dintre ele prinsesera. Daca cineva ii placea, il lua cu el la carciuma, comanda o jumatate de kilogram de vin, dar dupa ce ciocnea un pahar, iesea in curte pentru “o mica trebuinta” si nu se mai intorcea, lasand pe invitat sa plateasca! Iar daca intalnea vreun plicticos, el ii zicea iute: “Cutare prieten te asteapta in cutare cafenea; alearga repede!”.

Dar ceea ce entuziasma pe Adrian erau glumele lui Stavru, cu capetele de tari si cu tabachera. In cursul unei conversatii, limonagiul scotea din buzunar un cap de tar si-l atarna pe poala hainei altui flecar ca el. Bietul om pleca si se plimba pe strada cu capul de tar atarnat de haina, spre cea mai mare desfatara a trecatorilor.

Gluma cu tutunul era si mai buna. Stavru nu pregeta sa acosteze pe orice cunostinta ii iesea in cale si sa-i ceara sa “rasuceasca” si el o tigara, dar de indata ce era servit, in loc de a inapoia tabachera cu multumire, el o baga in propriu-i buzunar, care era spart, de unde ea indata cadea, rostogolindu-se pe pamant. Atunci se repezea, o ridica, o stergea, se scuza, si voind s-o bage in buzunarul proprietarului, el o scapa pe de laturi. Biata cutie, care era din metal nichelat ori din carton presat, cadea din nou pe pavaj!

— Ah, cat sunt de stangaci!

— Nu e nimic, raspundea de obicei pacalitul, examinandu-si scula turtita, in vreme ce privitorii se prapadeau de ras.

Dar Stavru nu se mai intalnea dupa aceea cu tabacherele pe care le batjocorise o data.

Astfel, Adrian incepuse sa iubeasca acest om pentru farsele sale. Cu toate astea, lucruri ciudate se intamplasera, care-l tulburau si-l incurcau: cateodata in plina gluma si nazdravanie, Stavru, serios, se intorcea catre Adrian pironindu-l in ochi cu o privire limpede, linistita si stapanitoare, cum facem cand ne uitam in bunii si naivii ochi ai unui vitel. Atunci el se simtea micorat de acest limonagiu de balci, de acest analfabet. I se parea straniu si se puse sa-l observe. Dar prilejurile erau rare. Privirea misterioasa si tulburatoare pa care Adrian o numea in taina “celalalt Stavru” se arata rar si numai pentru el.

Totusi, intr-o zi — era cu cateva luni inainte de intalnirea din gradina — intovarasind pe limonagiu la bacantul sau — un grec batran si tacut care-i furniza zaharul si lamaile — el vazu deodata aparandu-i “celalalt Stavru”. Adrian se infipse in ochii lui.

Intr-un colt al magazinului putin luminat, Stavru cu zbarciturile fetei suprimate, cu trasaturile indulcite, cu ochii mari deschisi, fisci si luminosi, privea pe bacantul cu chip umflat si posac si zicea, sfios, dar hotarat, in vreme ce celalalt il aproba cu capul:

— Kir Margulis... Merge prost... Nu e cald si limonada nu se vinde. Imi mananc economiile mele si zaharul d-tale... Prin urmare, ai inteles? Nici de data asta nu platesc. Ce zici? O sa fie ca si celelalte dati: daca mor o sa pierzi zece lei.

Si negustorul zgarcit, dar cunoscator la oameni, acorda creditul cu o strangere de mana seaca, cum ii era si viata.

Afara, cu marfa sub brat, Stavru se grabea sa faca o gluma, sa arunce o salutare vreunei vagi cunostinte si sa sara intr-un picior:

— L-am pacalit, Adrian, l-am tras pe sfoara, soptea el, la urechea tanarului.

— Ba nu, Stavrule! protesta Adrian; nu l-ai pacalit deloc, o sa platesti!

— Da, Adrian, o sa-i platesc de n-oi muri... Si daca o sa mor, o sa-i plateasca dracu!

— Daca mori!... Asta e altceva. Dar tu zici ca l-ai pacalit: asta ar insemna ca esti necinstit...

— Poate ca sunt...

— Nu, Stavrule, vrei sa ma inseli; tu nu esti un om necinstit!

Stavru se opri brusc, isi trase tovarasul langa gard si luandu-si pentru moment infatisarea-i rara, de sfiala si subjugare in acelasi timp, zvarli in nasul lui Adrian:

— Da, sunt necinstit! Din nenorocire, Adrian, sunt necinstit!

Si zicand acestea, el voi sa-si reia drumul, dar Adrian, cuprins de un fel de frica, il apuca de reverul hainei, il retinu si-i striga cu o voce inabusita:

— Stavrule, stai! Ai sa-mi spui adevarul! Eu vad in tine doi oameni: care e cel adevarat? cel bun sau cel rau? Stavru se impotrivea:

— Nu stiu!

Si smulgandu-se brutal din mainile lui Adrian:

— Lasa-ma-n pace! striga el suparat.

Apoi, nitel mai departe, socotind ca a jignit pe tanar, adauga:

— Iti voi spune, cand o sa-ti creasca tuleile mai mari!

De atunci ei nu se mai vazura: Stavru batand balciurile intre martie si octombrie, iarna vanzand castane coapte, Dumnezeu stie pe unde. Pe la Braila, nu venea decat sa se aprovizioneze.

Adrian a fost tot atat de multumit sa-l intalneasca acum pe banca in gradina, cum trebuie sa fie multumite raurile cand se unesc cu fluviile cand se pierd in sanul marilor.

Stavru, contrar obiceiului sau, a fost mai putin vorbaret si asta facu si mai multa placere lui Adrian. Ii examina figura in lumina palida a serii si o gasi aceeasi.

Nimeni n-ar fi putut sa-i ghiceasca etatea. Totusi, Adrian baga de seama ca, pe la temple, blondul palid al parului se facuse alb-fumuriu.

— Ce ai de te uiti asa la mine? intreba Stavru, plictisit; nu sunt de vanzare.

— Stiu, dar as vrea sa-mi dau seama daca esti tanar sau ai inceput sa imbatranesti.

— Sunt tanar si batran: ca vrabiile.

— Adevarat: ce mai vrabioi imi esti, Stavrule!

Si dupa o mica pauza:

— Nu cumva vrei tabachera mea, ca sa mi-o trantesti nitel pe jos? Asta ti-ar aminti poate ca sunt mereu curios sa stiu de unde vii, unde te duci si cum iti merg afacerile?

— De unde vin si unde ma duc, n-are nici o importanta; pot sa-ti spun insa ca afacerile nu-mi merg prea rau. Cu toate astea, manzule, astazi sunt foarte plictisit! Si el lovi cu palma peste genunchiul lui Adrian.

— Asta ti se intampla cam rar, ii replica tanarul; si pentru ce esti nemultumit, Stavarache? S-au rarit lamaile?

— Nu, nu lamaile, ci haimanalele de treaba, de odinioara, s-au rarit.

— Haimanalele de treaba? exclama Adrian, asta nu se poate, haimanalele nu pot sa fie de treaba!

— Asa crezi tu? Eu cunosc totusi cateva...

Stavru se indoi de mijloc si ramase asa, cu ochii la pamant. Adrian il simti ca vorbea serios si voi sa afle mai mult, dar el proceda cu bagare de seama:

— Mi-ai putea spune pentru ce anume ti-ar trebui o asemenea haimana?

— Pentru a ma insoti la balciul din Slobozia, joia viitoare. La drept vorbind, nu e pentru mine, dar e ca si cum ar fi... Stii ca am obiceiul, in balciuri, sa ma asez langa cate un placintar care face gogosi. Taranii mananca si li se face sete, atunci eu sunt gata cu limonada. La nevoie, un pumn de sare in aluatul gogosilor... (Vezi ca nu sunt cinstit.) Ei bine, am pe placintar, e kir Nicola...

— Kir Nicola! tresari Adrian.

— Vecinul nostru, fostul tau stapan. Dar, iata nenorocirea: el nu-si poate parasi cuptorul ca sa mearga la balci. Ii trebuie deci o "haimana de treaba" care sa insoteasca pe servitorul sau Mihail si sa adune gologanii, pe cand celalalt se va ocupa cu prajitul gogosilor. Sunt doua zile de cand caut o asemenea haimana.

— Din zi in zi, Braila devine tot mai saraca in oameni!

Adrian se simti strapuns de un fior. Se ridica in picioare, in fata limonagiului si zise:

— Stavrule! Sunt eu demn sa fiu haimanaua de treaba pe care-o cauti? Negustorul ridica ochii:

— Zau, nu glumesti?

— Pe cuvantul meu de haimana, asa cum o intelegi tu!

Merg cu voi! Stavru sari ca un cimpanzeu si striga:

— Da-mi laba, pui de vantura-lume. Esti demn urmas al stramosilor tai chefaloniti!

— O, desigur, trebuie sa fi fost mari haimanale!

Zicand aceasta, limonagiul saruta pe zugrav; pe urma, luandu-l de brat, plecara in goana:

— Iute la Nicola, sa-i dam vestea buna! Plecam cel mai tarziu maine, duminica, spre seara, pentru a ne gasi la Slobozia marti dimineata si sa apucam locuri bune. O zi si doua nopti cu caruta. Calul o sa mearga la trap si la pas, dupa puterile lui si dupa taria vinurilor ce-om gasi pe la hanuri.

Aparitia colindatorului de balciuri si a "manzului" sau, prilejui o violenta discutie in placintarie. Kir Nicola intelese dupa urletele lui Stavru ca daduse norocul peste el.

Acesta ii debita pe nerasuflete o tirada in turceste. Mihail, care era la curent cu afacerea, se amesteca in discutie, spre marea uimire a lui Adrian, care nu pricepea o vorba. La o replica serioasa a lui Mihail, el vazu pe kir Nicola ridicand din umeri si pe Stavru potolindu-se, dar strigand indata intr-o greceasca perfecta:

— Nu va fie teama de ce-o sa zica mama-sa, o, "pedia mu!" (copiii mei!). Daca ar fi fost sa ma iau dupa viata mamei mele — acum cincizeci de ani — n-as fi stiut

niciodata cum rasare si apune soarele dincolo de santul care inconjura atunci frumoasa noastra cetate Braila! Vedeti voi, dragii mei, mamele sunt toate la fel, ele vor sa retraiasca in copiii lor, atat sarmanele lor placeri, cat si plictiselile lor fara farmec. Si apoi, ia spuneti-mi, cu ce am gresit daca suntem asa cum ne-a lasat Dumnezeu? Nu-i asa, Adrian?

Mihail interveni din nou, tot in greceste:

— In asta ai dreptate, prietene, dar noi nu cunoastem pe mama lui Adrian; putem avea a face cu o dureroasa exceptie. In ce ma priveste, va propun sa trimitem pe Adrian sa-i ceara invoirea; daca o obtine, voi fi primul sa ma bucur. Dar fara stirea mamei lui, ori impotriva vointei sale, ei bine, nu voi merge la balci.

Vorbele astea facura pe Adrian sa plece ca vantul.

Mama-sa tocmai pregatea cina. El se opri in mijlocul odaii, cu ochii umezi, cu obrazii rosii, cu parul zbarlit. Neavand pregatit ceea ce trebuia sa-i spuna, isi simti vocea strangulata. Dar ea il ghici si-i lua inainte:

— Iar esti cu capul in nori!

— Da, mama...

— Ei bine, daca e vorba sa reincepti muzica de adineauri, te rog! Fa ce crezi ca poti face, fara a-mi sfasia prea mult inima si nu te ingriji de mine. E mai bine asa.

— Nu e vorba de nimic sfasiator, mama, raspuse Adrian. Sunt fara lucru timp de opt zile, poate mai de mult, si as vrea sa insotesc pe Mihail la balciul din Slobozia. Ar fi un bun prilej pentru mine sa vad locurile acelea frumoase si sa castig in vremea asta ceea ce pierd dincoace.

— O sa fiti numai voi doi?

— Da... nu... o sa fie si Stavru...

— Foarte frumos! Merge din ce in ce mai bine... Si ala trebuie sa fie in ochii tai un "filosof", nu-i asa? Si cum baiatul tacea, ea adauga:

— In sfarsit, poti sa te duci!

— Fara sa te superi, mama?

— Fara sa ma supar, dragul meu.

Plecarea avu loc in duminica aceea, sub ochii si glumele tatelor din strada Grivitei, vecinele placintarului. Stavru sosi la ceasurile patru dupa-amiaza cu caruta in care se aflau toate marafeturile lui: butoiul de apa, iar in el, cofele, zaharul, lamaile, paharele etc. Inaintea placintariei, el incerca cu ajutorul lui kir Nicola si al lui Mihail materialul necesar pentru fabricarea gogosilor: o masa, un mangal, o tigaie mare, doi saci cu faina, mai multe bidoane cu untdelemn si uneltele. Se facu apoi si un leagan pentru trei insi.

Pentru a scuti pe Adrian de batjocurile mahalagiilor, mama-sa iese cu el, o jumatate de ora mai inainte de sosirea lui Stavru. In strada Galati se despartira, ea urmand sa se duca la o prietena, iar el luand-o spre soseaua pe unde avea sa apara caruta. Si imbratisandu-si copilul, ii zise:

— Vezi tu, Adrian, ma supun vointelor tale, dar intr-o zi, te vei cai de ce faci azi; calatoria pe care o intreprinzi acum iti va da gustul sa faci maine altele mai lungi, din ce in ce mai lungi; si daca tu nu poti sa-mi spui ce fericire iti pregateste acest viitor, eu pot sa te asigur de pe acum ca vom avea sa plangem amandoi intr-o zi — sa-mi fie vorba intr-o doara!

El voi sa raspunda, dar ea il parasi. Tintuit locului, Adrian o urmarea cu privirea: mergea drept, drept inainte, asa cum ii fusese si viata, dreapta, simpla, dureroasa. Singura abatere de care se facuse vinovata n-o regreta, cu toate ca o costase asa de scump: era greseala de a fi facut un copil “din flori”. Cu tulpan si bluza de panza ieftina, cu batista in mana dreapta, ea ridica usor cu mana stanga rochia prea lunga ce se tara in praf, si tinea ochii tintiti in pamant, ca si cum ar fi cautat ceva — ceva ce nu pierduse inca, ceva ce era pe cale sa piarda.

Sarmanul meu frate Adrian! Tremuri... In caruta asta care se infunda pe soseaua nationala, inghemuit pe perna langa Stavru, care mana calul la trap si canta armeneste la dreapta ta, si rezemat de umarul lui Mihail, care fumeaza si tace, la stanga ta, — tu tremuri, bunul meu prieten! Dar nu de frig! Sa tremuri tu oare de frica? Sau — strans intre acesti doi demoni ai vietii tale — te infiori poate sub rasuflarea destinului tau, care te impinge nu numai catre balciul din Slobozia, ci inca spre marele balci al existentei tale, care de-abia incepe?...

Multa, multa vreme — sub rasfrangerile unui apus incarcat de furtuna, calatorind pe soseaua dreapta ca o funie intinsa intre randurile de arbori si lanurile de grau — Stavru canta si se jeluia in armeneste. Multa vreme, Mihail si Adrian ascultara fara a intelege nimic, dar simtind totul. Pe urma noaptea ii invalui, pe ei si gandurile lor.

Sate si catune urmara altor sate si catune, cuiburi saracacioase de tristete si de multumire, inghitite de intuneric si nestiute de lume. Lumina tremuratoare ce se balabanea spanzurata la chilna carutei, descoperea privelisti nocturne, rustice si jalnice, pe care le lumina o clipa si care dispareau pentru totdeauna: un caine care latra furios; un colt de perdea care se da la o parte, pentru a lasa sa se vada o figura omeneasca ce incerca sa priveasca afara: vechi maghernite cu acoperisuri strivite si innegrite de vreme, curti cu gardurile rupte.

Cum intra intr-un sat, Stavru oprea inaintea unui han, freca ochii calului, il tragea de urechi, ii da traista cu ovaz, ii punea patura si navalea cu zgomot in crasma,

urmat de cei doi tovarasi de drum. Aci el redevenea palavragiu, usuratec, glumet, arunca porecle caraghioase si, uneori, isi ingaduia sa dea si cate un ghiont amical in caciuca vreunui taran. Apoi, comandand un chil si un pahar pentru jupan, el cerea politicos acestuia sa-i dea tabachera, rasucea o tigara si serios ca un papa, incepea drept multumire sa tranteasca de pamant biata scula a negustorului. Adrian isi dadu seama ca Mihail, care nu cunostea pe Stavru decat de doua zile, il supunea la o tainica, dar continua observatie. Folosindu-se de o scurta lipsa a limonagiului, el zise prietenului sau pe greceste:

— Ce huruitoare!... Cat zgomot pentru a nu spune nimic! Mihail ii sopti:

— E un zgomot care vrea sa inabuse ceva, undeva, nu stiu unde... in orice caz, omul asta ascunde ceva.

Dupa sapte ore de drum, aproape mereu la trap, catre miezul noptii, caruta — grea de oboseala si sub inceputul unei ploii marunte — patruse intr-un sat mare in care nu se putea distinge nimic in afara de zarva cainilor epileptici ce se repezeau furiosi la cal. Stavru ii lovi nemilos cu biciul si se indrepta sigur catre o curte in a carei poarta, din cauza beznei, calul se lovi cu capul si fu cat pe-aci s-o doboare. De la locul lui, Stavru striga la hangiu:

— Grigore! Ei, Grigore!

Si cand dupa o lunga asteptare, o umbra neagra veni sa deschida, el adauga, injurand furios:

— Pastele, evanghelia si toti sfintii! N-ai vrea doar sa fac gogosi si limonada cu apa de ploaie! Deschide iute, incornoratule!

Cel apostrofat astfel bombani ceva si lua calul de capastru. Stavru deshama si impinse caruta sub sopron. Apoi, cei trei calatori si hangiu se gasira intr-una din acele carciumi romanesti, asemanatoare cu cea a lui mos Anghel, unde se mananca, se fumeaza, se spun lucruri bune si rele, dupa oameni, dupa varsta lor si dupa calitatea vinului.

De asta data, Stavru fu scurt:

— Sa mancam bine, dar sa nu intarziem la palavre. Ne oprim pana maine in zori si plecăm. Ce-a fost mai greu, am trecut. Maine dimineata, odihniti la minte si la trup, o sa ne spunem povesti tinandu-ne mereu de malul apei si privind la soare, care va rasari drept in ochii calului. Maine o s-avem vreme buna.

Li se aduse o duzina de oua, jumari, slanina, branza si un vin "sa dai cu caciuca in caini". Ciocnind cu Stavru, hangiu zise:

— Te duci la balciul din Slobozia?

Celalalt raspunse cu capul. Crasmarul il lua peste picior:

— Tot cu zaharina in loc de zahar si cu sare de lamaie, faci limonada? Stavru il privi in ochi si continua sa mestece, pe urma raspunde:

— Si tu, porcule, tot cu spirt denaturat si cu apa de la put iti faci tuica cu care otravesti pe taran si-ti umfli chimirul?

Adrian, mirat, interveni:

— Dar, Stavrule, te-am vazut cumparand zahar si lamai, nu erau pentru a face limonada?

— Nu, dragul meu, asta e praf in ochii insetatilor!

raspunde Stavru. Si el adauga in greceste:

— Vezi bine ca sunt necinstit! Si asta nu-i nimic: pot sa fiu si mai mult!

Mihail si Adrian schimbarea o privire intelegatoare si ochii celui dintai raspunsera ochilor intrebatori ai celui alt: “Se ascunde ceva aici”.

Cei trei oameni se ridicara. Patronul lua o cutie de chibrituri si o lumanare si-i conduse in podul grajdului care era pe jumătate plin cu fan. Acolo, pe scanduri, ei intinsera o rogojina mare, pe care toti trei se aruncara imbracati, cu stomacul greu, putin ametiti de vin si de oboseala.

— Daca fumati, luati seama la foc, le zise hangiul lasandu-i, luand cu el lumanarea si chibriturile. Dupa cinci minute, toti trei dormeau.

Cat sa fi fost ceasul? Adrian nu-si putea da seama, dar, intr-un moment din noapte, el simti o mana care ii atinse umarul, apoi fata. Deschizand o clipa ochii grei de somn, anevoie isi aduse aminte ca nu e acasa, ci intr-un pod, si adormi indata. Dar iata ca din nou mana aceea ii trecu peste fata si in acelasi timp o sarutare calda ii atinse obrazul drept. De data asta, Adrian se trezi si prinse a reflecta, incremenit. Ce dracu putea fi? Clipind in intuneric, isi aminti situatia celor care dormeau langa el: la dreapta si deci, la mijloc, era Stavru, dincolo de acesta, Mihail. Si el gandi:

“Cum? Stavru m-a sarutat? Ce-o fi insemnand asta?”

Un gand ingrozitor se fixa in creierul lui, asa de ingrozitor ca-l respinse, zicandu-si: “Nu... Desigur, am visat! Nu e cu putinta!”

Dar, cateva minute dupa aceea, simti mana lui Stavru atingandu-i de mai multe ori pieptul. Uluit, el intreba cu o voce strangulata:

— Cauti tabachera mea, Stavrule?

Intrebarea rasuna in noaptea calma ca sub o cupola. Gafaind, limonagiul ii apuca bratul si-i sopti la ureche, tremurand de emotie:

— Taci!

— Dar ce vrei sa faci? Tu m-ai sarutat adineauri? starui Adrian, din ce in ce mai speriat.

— Taci!... Nu tipa! ii sopti celalalt, strangandu-l de brat.

Cateva clipe de liniste si de groaza urmara, cand deodata se auzi vocea pe deplin treaza a lui Mihail, vorbind bland in turceste si punand scurt o intrebare lui Stavru. Acesta paru ca nu vrea sa raspunda; pe urma rosti cateva vorbe. Mihail starui cu o noua intrebare. Stavru ii replica mai lung. Si, din nou, cel dintai il intreba cu mai multa vigoare; celalalt raspunde sec. Mihail paru ca chibzuieste, tacu o vreme, dar iata-l ca se ridica intr-un cot si, avand aerul ca priveste pe Stavru drept in ochi, el ii vorbi calm un moment, fara a intreba. Celalalt ii riposta brutal, taindu-i vorba. Atunci, se petrecu ceva care arunca pe Adrian in groaza.

Mihail, pe care Adrian nu-l cunostea violent, sari in sus si urla ceva zgomotos si scurt. Stavru facu aceeasi miscare si replica pe acelasi ton. De aici, un dialog taios se angaja intre cei doi oameni, care de-abia se cunosteau. In noaptea neagra sa-ti scoti ochii, frazele, vorbele tasneau aprige ca loviturile, intr-un asalt de scrima. Banuiai cum capetele lor se apropiau adesea fara a se atinge, cum ochii lor se strafulgerau neputinciosi, cum bratele lor se agitau. In inima inghetata a lui Adrian, vocalele limbii turcesti rasunau ca gemetele oboiului, iar numeroasele si aprigele ei consonante loveau ca huruiturile unei tobe.

Adrian intelese adevarul. El intelese de asemenea ca Mihail strangea pe Stavru ca intr-un cleste; si o mare mila pentru nefericirea acestuia ii umfla pieptul si-l facu sa izbucneasca in lacrimi. Suspinand, el zise:

— Dar... vorbiti greceste! Nu inteleg nimic!

Aceasta explozie de durere, sfarama disputa. O liniste grea cazu peste fraza lui Adrian, cand intreba:

— Stavrule, pentru ce ai facut asta?

Cel intebat se intoarse catre tanar si raspunde cu o voce inabusita:

— Dar, dragul meu, — fiindca sunt necinstit! Ti-am spus-o! Potolit, Mihail ii replica:

— Asta-i mai rau ca necinstea! Asta-i perversiune. E o violenta savarsita asupra unui echilibru in care totul e armonie: ai viciat acest echilibru. Si faci cea mai rea dintre crime cand vrei sa propagi, sa intinzi acest viciu.

Si Mihail adauga cu tarie:

— Cere-i iertare lui Adrian; daca nu, te las aci cu mustaria ta cu tot!

Stavru nu raspunde nimic. Isi facu o tigara; si cand o aprinse, cei doi amici vazura din profil ca figura lui devenise de nerecunoscut. Gura si nasul i se lungisera, mustata se zbarlise. Fata-i era ca un spectru. Cu ochii infundati, el nu-i privea. Nu se uita la ei nici cand acestia, la randul lor, facura tigari si le aprinsera.

Afara, latratul cainilor si cantecul cocosilor umpleau aerul si noaptea.

— Da, incepu Stavru intr-un tarziu, cand Mihail nu mai astepta raspuns. Da, am sa cer iertare lui Adrian... Sincer, dar nu cu umilinta. Si nu indata, ci dupa ce ma veti fi ascultat.

D-ta zici “perversiune”, “violenta”, “viciu”. Si crezi ca ma turtesti de rusine. Cu toate astea, eu v-am spus ca sunt necinstit. Si asta-i mult mai vinovat, fiindca prin asta inteleg: a face rau in chip constient. Dar perversiune? Dar violenta? Bunul meu Mihail! Asta se intampla zilnic in jurul nostru si nimeni nu se revolta. A intrat in legi, in obiceiuri; e regula vietii. Si eu, eu sunt unul din stalcitii acestei vieti perverse; totul in viata mea a fost perversiune, violenta si viciu. Am crescut sub rasuflarea acestor calamitati. Totusi, n-aveam pentru ele nici o inclinare.

E neplacut sa fii silit sa vorbești fara voia ta, dar ma folosesc ca suntem inca in puterea noptii ca intr-o impartie a cartitelor. Si vorbesc nu pentru a ma apara: o! cat despre asta, nu-mi pasa! Vorbesc pentru a va da, eu, omul imoral, o lectie de viata, voua care sunteti persoane morale, mai ales d-tale, Mihail, care poate nu cunosti toata viata, asa cum iti inchipui!

Sunt un om imoral si necinstit. In ce priveste necinstea, ma invinuiesc eu insumi; cat despre imoralitate, eu am drept sa fiu judecator. Judecatorul cui? O sa vedeti. O imprejurare din viata mea o sa va lamureasca. Imprejurarea asta e povestea insuratorii mele. Si acum ascultati:

Prin anul 1867, putin dupa intrarea printului Carol in Principate, intram si eu in tara, dar nu ca un print. Veneam prapadit de pierderea naprasnica a surorii mele mai mari si viciat de viata aventuroasa pe care o dusesem, colindand timp de doisprezece ani prin Anatolia, Armenia si Turcia europeana. Pacat pentru dv. ca nu pot sa incep prin a va povesti copilaria mea, tristul destin al surorii mele si imprejurarile pervertirii. Ar tine prea mult. Poate ca am s-o fac intr-o zi, daca o sa mai vreti sa-mi intineti mana; iar daca n-o sa mai vreti, atata paguba!

Aveam pe-atunci cam vreo douazeci si cinci de ani, posedam cativa bani si trei limbi orientale, dar uitasem aproape de tot romaneasca. Oamenii care copilarisera cu mine nu m-au recunoscut si asta-mi convenea; nu voiam, pentru nimic in lume, sa fiu recunoscut. De altminteri, chiar hartiile mele dovedeau ca sunt raia (supus otoman). Vorbind prost limba mea, am fost luat drept strain. De ce reveneam in tara? Pentru nimic si pentru un lucru mare. Pentru nimic, fiindca ma simteam foarte bine in strainatate. Totusi, binele asta nu era decat aparent. Duceam o viata libera, pribeaga, dar pacatoasa. Nu cunosteam femeia decat ca sora si ca mama: sotia sau amanta mi-erau necunoscute. Si ce dor mi-era sa le cunosc! Dar si ce teama aveam sa m-apropii de ele! Iata un lucru pe care d-ta nu-l stii, Mihaile!

A, cata nedreptate e in viata! Unui om schilod de un picior sau de o mana, nimeni nu-i arunca dispretul lui, toata lumea il priveste cu mila; dar fiecare se da inapoi, nimeni nu simte mila inaintea unui schilod al sufletului! Si totusi, acestuia ii lipseste insusi pivotul vietii. El imi lipsea mie. Intorcandu-ma in Romania, veneam sa cer acest sprijin celor care nu erau niste nenorociti ca mine, ci oameni, cu viata sexuala fireasca. Ei mi l-au dat, dar pentru un moment; si mi l-au retras indata, rusinos, pentru a ma azvarli din nou in viciu. Iata cum:

Odata ajuns, mi-am reluat meseria de salepgiu, batand targurile si balciurile, dar afara din Braila, prin imprejurimi si chiar mai departe. In oras, nimeni nu stia care e ocupatia mea. Salepul il cumparam pe furis de la un turc, fata de care ma dam drept compatriot si lasandu-l sa vada numai ceea ce voiam eu. Astfel, munceam putin si castigam bine, mai ales ca ma sprijineam pe rezerva din chimirul meu. In vremea asta, incepui sa fac cunostinte.

Imbracat ca un chiabur si platind fara a ma uita ocale de vin, pe ici, pe colo, am dat intr-o zi, in ulita Calimereasca, peste un vin si peste ceea ce cautam de cand ma inapoiasem (aproape un an): vinul era servit uneori de o frumoasa crasmarita, fata negustorului. Si devenii deodata musteriul credincios al acestui vin strasnic ca si prada flacarilor pe care le aruncau ochii negri ai vrajitoarei. Dar am fost cuminte, casa era cinstita si bogata. Pe deasupra, nu-i placeau strainii, desi ei ii facusera bogatia.

Atunci, primul lucru pe care-l facui, a fost sa-mi procur hartii romanesti, treaba usoara in tarile Sfantului Bacsis. Dintr-o zi pe alta, ingrop pe "Stavru salepgiu" si devin domnul Isvoranu, "negustor de aramuri de Damasc". Numele si calitatea plac. Sunt privit cu consideratie si atentie. Casa n-avea o mama. Tatal era batran, aspru si bolnav de picioare.

Dupa trei luni de venire zilnica, ma vad intr-o seara retinut la masa in familie.

Gasesc aci o matusa care tinea loc de mama si care nu lasa din ochi pe nepoata. Dar bag de seama mai ales ca e totdeauna bine sa nu minti decat pe jumatate. La masa se aflau doi frati voinici, care erau stabiliti la Galati ca negustori de covoare si aramarie de Damasc. Din fericire, cunosteam Damascul si mestesugul lor mai bine ca ei; vandusem deseori covoare si aramuri cizelate din acea tara.

In timpul mesei vorbesc, povestesc istorioare si scene traite in Anatolia si staruiesc mai ales asupra tristetii care invaluieste covoarele si aramurile de Damasc, la a caror fabricare, in totul manuala, se vad lucrind copii de cinci ani si batrani aproape orbi, cei dintai castigand aproape doi metelici pe zi (zece bani), nestiind aproape ce este copilaria si intrand in viata pe usa chinurilor; ceilalti sleindu-se de foame si neavand dreptul nici la odihna, nici la linistea batranetii.

Povestile mele intereseaza pe domnisoara si cu tristetea lor ii smulg lacrimi, dar ceilalti au inima ursuza; ei nu retin decat partea anecdotica. Asta imi displace asa de mult, ca sunt gata sa bat in retragere, dar mi-aduc aminte la vreme ca nu veneam in casa asta pentru a ma insura cu toata lumea. Fata era dupa gustul meu si numai pe ea o vream.

Cu ea, legaturile mele se marginira la snoave si povesti.

Doa luni dupa aceasta prima masa, puteam sa ma socot ca un membru al familiei. In casa asta, aproape fara prieteni, domnea o atmosfera inabusitoare, dar singura care se asfixia de-a binelea era minunata faptura ce iubeam. Veneam in fiecare seara sa petrec doua-trei ore langa ea, sa-i povestesc, sa-i spun glume si cateodata sa-i cant arii orientale, melodioase si jalnice. Matusa si batranul erau multumiti, dar fata era incantata. Ea nu se mai satura...

Tatal gonise din pravalie toti musterii zurbagii, tot ce putea fi zarva; si rari erau cei care ii mai deschideau usa pentru a-i cere o consumatie. Retrasi cu totii in camaruta din dos, matusa, care era gospodina casei, carpea rufele si supraveghea prin perdelele usilor cu geamuri pravalia putin luminata. Domnisoara broda sau facea dantele, in vreme ce tatal, intins pe patul cu baldachin, motaia, gemea cand si cand si m-asculta. Era mai prost ca oaia. Stand pe sofa, langa el, ii insiram tot ce era potrivit planului meu si el inghitea totul.

Astfel, am putut cu usurinta sa-i prind slabiciunea: el avea nevoie de un om dezghetat pentru a-i continua negotul si vazuse in mine pe omul acesta. Se stie ca romanul nu e prea negustor; el nu e decat sclavul pamantului. Si cum batranul voia sa-si dea fata dupa cineva priceput in negot, iar pe de alta parte, cum numai strainii pe vremea aceea se pricepeau la afaceri usoare si banoase, el a fost multumit sa se gaseasca in fata unuia de-ai lui, care invartise multe, care cunostea limbi straine si care putea sa dea sfaturi celor doi fii, tot asa de neghiobi ca tatal lor. Caci, tot intrebandu-ma cum asemenea animale putusera face o avere atat de mare, aflasem ca raposata mama fusese de o pricepere negustoreasca neintrecuta. Fata avea temperamentul ei, dar, dupa moartea mamei, casa lancezea.

Aparitia mea adusesse aer proaspat, dar fiecare din cele cinci fiinte il respira in felul ei. Tatal si cei doi fii ai lui, care veneau la fiecare cincisprezece zile sa petreaca duminica in familie, ranjeau ca niste idioti si ma sufocau cu intrebarile lor de afaceri, mereu de afaceri. Pentru a pune la incercare mintea mea, mosul nu gasi nimic mai intelept decat sa-mi ceara o data o suma de bani; alta data sa-mi incredinteze una. Il impacai in amandoua imprejurarile, zicandu-mi ca, desigur,

prostia si banii trebuie sa fie frati gemeni. Deci, acestia trei nu se deosebeau prea mult unul de altul.

Batrana, sora raposatei, nici nu radea, nici nu plangea. In schimb, ma descosea adesea asupra afacerilor mele. Catva timp i-am ocolit intrebarile si ea m-a suspectat. Pe urma, tare pe increderea celor trei natangi, ii raspunsei indelung ca afacerile mele merg rau de doi ani, din lipsa de capital mai mare. Si asupra acestui lucru nu minteam decat pe jumătate, caci era adevarat; daca as fi avut la indemana o suma mai importanta, cel mai bun negot din vremea aceea era aramaria straina. Raspunsul meu prinse, dat fiind ca nu spusese niciodata ca sunt bogat.

Dar bucuria inimii mele era dragostea frumoasei Tincuta. Ea era singura care m-a facut sa staruiesc si sa nadajduiesc in aceasta casa a deznadejdii.

Om liber si care nu pretuiam deloc banul, obisnuit sa respir marile vijelii ale vietii, care matura miasmele naturii, nu intarziam in casa asta — unde totul era viciat de egoism si de prostie — decat pentru aceea care nazuia din toate puterile ei catre libertate.

Deseori ramaneam singuri. Cum cadea seara, pravalia se inchidea. Matusa se ducea sa se culce, fiindca se scula de cu noapte. Si atunci — langa tatal (de care nu stiam cand doarme si cand e treaz decat dupa gemete) — Tincuta, plecata pe ghergheful ei, imi zicea, cu o ocheada care-mi ingheta sangele:

— Povesteste-mi ceva, domnule Isvoranu; ceva trist... Tatal sarea in sus:

— Nu, nu trist! Ma plictiseste!

— Bine, atunci ceva vesel! adauga ea, melancolica.

— Va voi povesti ceva care sa impace pe toata lumea, le zisei. Anul trecut ma gaseam cu marfa intr-un balci pe lalomita. Stiti ca, la balci, a fi bine cu toata lumea, e un lucru foarte intelept. Faci repede cunostinte si le desfaci tot atat de repede, dar un negustor se poate intalni cu altul ceva mai des decat un mort cu popa care l-a ingropat.

— Hm, ce intelepciune, mormaia batranul.

Ma conformam deci acestei linii de conduita, cand iata ce mi se intampla intr-o buna zi. Cunosteam de catava vreme pe un nelipsit al iarmaroacelor, numit Trandafir, un tigan care pretindea ca vinde salbe de margele, dar care in realitate alerga dupa ageamii buni de jumulit cu "uite popa, nu e popa!". Cu alte cuvinte, Trandafir era un pungas. Dar pungasul asta ma interesa. Cu salbele sale pe brat, el se sprijinea de baraca mea, fuma din lulea fara sa spuna nimic si scuipa in asa fel, ca dezgustat, trebuia sa-l gonesc. Atunci se amesteca in multime, strigand: "Salbe, salbe!" Dar ochii lui scotoceau capetele taranilor in stare sa devina clienti ai

jocului sau, si cel ce-i cadea prada iese cu buzunarele goale. Voind sa-l fac sa castige viata mai onest, ii propusesem odata sa-si schimbe meseria.

— Ce? mi-a raspuns el, vrei sa ma faci tovarasul tau?

— Nu, zisei eu, nu pot sa te fac tovarasul meu, dar pot sa te fac salepgiu. Se castiga bine.

— O, facu el; se castiga bine! Salepul tau n-o sa ma faca niciodata sa castig destul pentru ca sa pot, la fiecare sase luni, sa adaug un nou galben la salba de galbeni imperiali ai frumoasei mele Miranda; si atunci, dragul meu, ea se va duce cu altul, caci, vezi tu, dragostea e schimbatoare!

Asa era, avea dreptate: salepul nu produce galbeni, in vreme ce “uite popa, nu e popa”... Ei bine, “uite popa, nu e popa”, ii adusese, in ziua aceea, cinci galbeni in mai putin timp decat ti-ar trebui ca sa faci o mamaliga. Dar iata ca galbenii acestia ii venira insotiti de-o poveste hazlie: tanarul taran care fusese despuiat de avutul sau, nu-l mai slabea pe Trandafir si amandoi, dupa ce se fugarira peste campuri, se infatisara inaintea mea, pentru a ma lua ca arbitru. Taranul zicea:

— Daca nu vrea sa-mi dea inapoi banii, atunci sa ma invete mestesugul lui; da, mestesugul lui; am sa fac ca el. Trandafir ridica din umeri.

— Taranul asta e nebun, zau e nebun. Ce belea, ce belea!

— Nu, baiete, zicea celalalt, banii, banii mei, ori mestesugul tau! Nu e bine sa fii cinstit; am sa fiu ca tine!

— Dar nici tu nu esti mai cinstit decat mine, striga Trandafir; tu ai vrut sa-mi iei banii mei; am fost mai smecher si ti-am luat eu pe ai tai, asta-i tot.

— Da, conveni tarantul, n-am fost mai cinstit ca tine; pentru aceea iti las un galben; da-mi inapoi pe ceilalti patru. Daca nu, ma arunc in lalomita si e pacat. Am acasa o nevasta tanara si singurica. Ne-am luat din dragoste. Si cei cinci galbeni erau toata podoaba salbei ei. Ii luasem pentru ca sa-mi cumpar doi cai si sa-mi pot munci pamantul.

Trandafir sari ca ars cu fierul rosu.

— Cum, tampitule, iei galbenii nevestei ca sa cumperi cai? A! nu esti vrednic sa ai femeie frumoasa cu salba la gat!

— Dar ce sa fac? se jelui tarantul.

— Ce sa faci? ei bine, sa te duci sa furi caii la trei poste departe de satul tau si sa lasi galbenii la gatul nevestei! Si intorcandu-se spre mine, Trandafir ma intreba: Ai mai vazut un roman asa de prost ca asta?

Zicand acestea, el cala pe ganduri, trase din lulea si scuipa. Taranul plangea, acoperindu-si fata cu mainile. Atunci, iata ce-mi vazura ochii. Trandafir se intoarse catre tanar, ii descoperi fata si, repede ca fulgerul, ii arse doua palme.

— Pentru ce ma bati? ii striga palmuitul.

— Pentru ca esti prost! Nu-mi plac barbatii care plang, raspunse tiganul, rotindu-si ochii de carbune ca un drac. Acum, na-ti cei cinci galbeni si cara-te, dar la noapte sa te tii la o bataie de pusca de satul tau, pe drumul mare: in zori am sa-ti aduc caii si am sa-ti mai dau doua palme, ca sa te-nvat minte sa nu te mai atingi alta data de salba unei femei frumoase decat ca sa adaugi noi galbeni.

Sase luni dupa aceasta intamplare, intalnesc pe Trandafir pe drumul Nazarului. Era calare; eu cu trasura. Incrucisandu-ne, il intrebai:

— Te-ai tinut de cuvânt, Trandafire?

— Da, imi raspunse el, i-am dat cei doi cai si cele doua palme!

In timp ce povesteam, tatal adormise, dar Tincuta era mai miscata ca de obicei.

Pentru intaia oara in viata mea m-am aflat atunci singur inaintea unei fete frumoase care ma privea cu ochi iubitori, umezi, scanteietori. Aplecandu-se catre mine, ea ma lua de mana si zise cu o voce melodioasa ca sunetele viorii:

— Spune-mi, domule Isvoranu, ai fi in stare sa iubesti ca tiganul Trandafir?

N-as putea sa va spun daca mana ei ma arse ori ma-ngheta, dar stiu ca am fost cuprins de-o spaima nemaipomenita, capul mi se invarti de parca as fi cazut de pe acoperis si, fara sa zic o vorba, imi luai palaria si plecai.

Ea luase asta drept o gluma din parte-mi si rase mult, cand ma vazu a doua zi. Dar eu eram nenorocit: frica de a ma gasi singur cu o femeie ma stapanea mai puternic ca oricand. Toata nadejdea ca voi putea fi salvat prin mijlocirea unei intimitati de mai multe luni, se risipise; ramasesem pe de-a-ntregul omul cu sufletul schilodit.

Totusi, asa cum se face cu caii care se sperie de foc, ma incapatanai sa cred ca, tot plimbandu-mi flacara pe sub nas, voi ajunge sa nu-mi mai fie teama de ea. Si cine stie? Ce cunoastem noi din firea omului? Mai putin ca animalele! Daca as fi avut ragazul sa-mi stapanesc, sa-mi imblanzesc simturile pervertite, instinctele insalbaticite, poate ca as fi reusit sa-mi gasesc echilibrul ce-mi lipsea... Dar pentru aceasta mi-ar fi trebuit bunavointa oamenilor si ajutorul imprejurarilor. Nici ei, nici ele nu au vrut sa salveze un om. Imprejurarile au facut din mine un om sarac, in vreme ce oamenii acestia nu vedeau in mine altceva decat ceea ce egoismul lor le comanda. Rezultatul a fost ca ne-am sfaramat capul de un zid; dar dintre toti, cel mai de plans am fost eu.

N-as fi vrut sa cer mana Tincutei, inainte de a fi fost sigur ca un inceput de vindecare se simte in apucaturile mele; dar un alt pretendent imi lua inainte si-mi puse situatia in pericol. Fata striga tare ca nu vrea sa se marite cu altul decat cu mine. Tatal ma intreba atunci ce planuri aveam.

Ce planuri! Vai de capul meu! Singur gandul insuratorii ma zvarlea in toate chinurile iadului! Nu putui raspunde nimic. Ma aratai sovaitor, incurcat. Tincuta, jignita in mandria ei, planse cu lacrimi care imi smulsera inima. Batranul talmaci incurcatura mea, atribuind-o faptului ca nu sunt un om bogat si ma mangaie zicandu-mi: "O sa fii si bogat intr-o zi, muncind aici!"

Ati auzit? Ei credeau ca eu caut bogatie in casa lor. Astfel prapastia se apropia si eu mergeam drept spre ea: cerui mana Tincutei. Copila salta de bucurie, casa se trezi din amorteala, iar eu — ma simteam pierdut. Zilele care urma, dupa ce facui cererea mea de casatorie, semanara cu ultimele minute ale unui condamnat la moarte. Tincuta era incantata.

— Emotia te zapaceste asa? ma intreba ea intr-o zi. Cat sunt de fericita!

Biata fata!

Pentru a-mi da curaj, glumeam de dimineata pana seara, dar se baga de seama ca nu era ca inainte vreme, si in seara logodnei am fost gata-gata sa lesin.

Rubedeniile fura foarte nedumerite si, ca si logodnica mea, ele imi pusera tulburarea pe seama emotiei. Ma indemnara sa vorbesc, am fost rugat sa povestesc. Imi scormonii mintea si nu gasii nimic. Dar preotul care ne schimbuse inelele, dupa ce rosti rugaciunile bisericesti, imi inlesni o anecdota.

Era vorba de munca campului si popa se plangea ca muncitorii isi bateau joc de el, lucrand prea incet.

Zisei, pentru a pregati istorioara mea:

— Daca vrei sa-i faci sa lucreze mai repede, nu e decat un mijloc, parinte.

— Care, fiule?

— Sa injuri, sa injuri ca un surugiul!

— A! noi preotii nu putem injura, e pacat.

— Da, e pacat, desigur, am aprobat eu, dar a fost dezlegat de mitropolitul din Bucuresti pentru orice imprejurare in care nu se poate face altfel.

Popa facu o mutra neincredatoare, dar asistentii strigara:

— Cum, spune-ne cum? Istoriseste!

— Ei bine, iata cum. Intr-o zi, mitropolitul din Bucuresti trebuia sa se duca intr-un oras in care prezenta sa era necesara la o ceremonie oficiala. I se aduse cea mai buna diligenta si sfintia sa se sui in ea. Dar surugiul trasurii a fost foarte nedumerit, cu tot bacsitul gras ce-l astepta si asta pentru ca, dupa cum stim cu totii, un surugiul nu poate conduce caii fara sa injure. Pentru el, a invarti biciul in aer si a injura, este ceva mai necesar decat bacsitul. Surugiul mitropolitului nu-si dezmintea numele. Temandu-se insa de mania inaltului prelat, bietul om isi musca buzele si mana cum putu timp de trei ore de drum, dar ajungand la un vad, el se

opri brusc. Rosu de manie, ca un rac fiert, lasa haturile celor patru cai si astepta, hotarat sa-si ceara dreptul lui cu orice pret. Mitropolitul pierdu rabdarea, si dupa o vreme scotand capul pe ferestruica diligentei, intreba pe surugiu de ce s-a oprit. Surugiul isi scoase caciula si zise cu umilinta:

— Pai sa vedeti, Inalt Prea Sfinte; caii sunt obisnuiti cu injuraturile surugiului si cum nu pot sa injur din pricina Inalt Prea Sfintiei Voastre, ei nu ma mai recunosc si nu mai vor sa treaca vadul.

Mitropolitul il sfatui:

— Da-le si tu o gura, fiule: hi, hi, bravi caisori! Surugiul siret repeta din varful buzelor:

— Hi, hi, caisorilor! Dar caii nu miscara.

— Nu e alt chip decat injuraturile ca sa-i faci sa mearga? intreba Sfintia Sa, pierzandu-si rabdarea.

— Nu, Inalt Prea Sfinte, va spun: caii nu merg decat cu ovaz si cu injuraturi!

— Ei bine, raspuse mitropolitul, injura atunci si te voi dezlega de pacat!

Surugiul sari in picioare, apuca haturile, pocni din nesfarsitul lui bici si striga cu glas, sa sperie mortii:

— Hi! hi! hi! Papucii maicii Domnului! Icoanele si cele patruzeci de evanghelii!

Saizeci de taine! Doisprezece apostoli si patruzeci de mucenici! Hi, hi, hi, caisorilor, Dumnezeu si Pastele vostru!

Diligenta trecu zburand peste vad ca o randunica. Pe malul celalalt, mitropolitul scoase din nou capul si zise vizitiului, care-l privea cu un aer victorios:

— E uimitor cum ti-ai dresat caii, dar nu te pricepi la cele sfinte: nu patruzeci de evanghelii, ci patru; nici saizeci de taine, ci numai sapte.

— Aveti dreptate, parinte, o stiam si eu. Dar, vedeti, patru ori sapte sunt numere prea scurte ca sa poti injura din rarunchi. Si apoi noi astia, vizitiii, facem si noi ce putem ca sa impacam cele sfinte cu nevoile mestesugului!

Anecdota aceasta, prin rasul care-l pricinui, puse pe popa in incurcatura si ma inviora si pe mine. Tincuta era vesela nevoie mare si mandra de mine.

Ah, pentru ce lucrurile nu s-au oprit aici? Sau pentru ce nu m-am hotarat sa fug inainte de drama? Caci drama lunga, nesfarsita, veni trei saptamani dupa aceea, trei saptamani de chin nemaipomenit si de necrezut, cand fie-care sarutare pe care o primeam de la logodnica mea mi se parea un indemn s-o rup la goana, sa-mi iau lumea in cap. Drama asta incepu odata cu nunta.

Am ajuns acum la ingrozitoarea crima care sfarama viata mea si a nevinovatei Tincuta; am ajuns, dragul meu Mihail, la perversiunea, la violenta, la viciul de care vorbeai — am ajuns la toate nemerniciile pe care bestii mergand in doua labe le

practica sub forma de obiceiuri, de datini, de traditii, otravind viata si chinuind pe nevinovati. Caci, tot atat cat si curata mea logodnica, eu insumi eram un nevinovat, o victima a denaturarii de care sufeream.

D-ta nu stii, poate, Mihail, de ce e vorba. Nu stii ca la noi, in noaptea nuntii, femeile din familie si chiar femei straine, navalesc in camera de culcare a tinerilor sotii, cateva ore dupa ce s-au culcat, gonindu-i in alta odaie si rascolind patul pentru a gasi marturia netagaduita a fecioriei miresei, pe care o duc cateodata in triumf pentru a o arata musafirilor, care petrec in odaia de alaturi. Mi s-a intamplat sa vad si mai mult decat asta: am vazut acest steag dus in varful unei prajini pe soseaua de la Petroiu la Cazasu, inconjurat de o ceata de femei turbate, care hauiau in jurul dezgustatorului trofeu. Intovarosite de un tigan care scartaia din dibla, ele mergeau, in zorii zilei de luni, ducand "rachiu rosu" fericitei mame si nefericitei mirese.

Cunosti d-ta, Mihail, ceva mai barbar si mai oribil? Exista oare perversiune ori perversitate, viol sau violenta, viciu ori sadism care sa fie mai inumane, mai crude, mai neinchipuite ca bucuria asta, ca spectacolul, obiceiul acesta infam si rusinos?...

Eu il stiam, il cunosteam inainte de-a veni ziua nuntii. Nu numai ca m-a dezgustat totdeauna, dar el in ceasul periculos in care simturile mele aveau sa ma tradeze in chip atat de trist, era pentru mine o chestiune de viata si de moarte sa indepartez, sa trimit la dracu aceasta mascarada blestemata.

Chemai pe tata si pe matusa si le vorbii. Tatal, desi tine la scarbosul obicei, nu a fost prea indaratnic, dar batrana sustinea cu incapatanare ca trebuia neaparat respectat, fiindca era o datina a poporului si o pavaza a cinstei.

Ramaseseram intelesi, si nunta porni intr-o frumoasa dupa-amiaza, cu alaiul obisnuit, spre biserica: toata lumea mergea pe jos, afara de doi calareti care deschideau drumul; venea apoi purtatorul celor doua imense lumanari de Moscova, culcate pe o mare tava de argint cizelat, incrustat cu aur, iar in urma, invitatii. La iesirea din biserica, calaretii o luara inainte, tragand cu pistoalele, fluturand in aer peschirele legate de bratele lor si jucandu-si caii care aveau coamele impodobite cu panglici si beteala de argint. Pe tava erau acum painea si sarea traditionala. Imediat dupa acestia, veneam eu, de-abia tragandu-mi picioarele, tremurand de frica si de mizerie, cu lumanarea in mana si cu Tincuta de brat. Ea era fericita sub gramada de podoabe care o acopereau pe de-a-ntregul. In urma noastra toata lumea, asurzita de doisprezece lautari care cantau din patru instrumente: vioara, cobza, clarinet si goarna. Pe drum, femeile care veneau de la fantana varsau cofele lor inaintea nuntasilor, drept urare de belsug.

Si seara, ceasul blestemat batu pentru mine. Erau la masa vreo duazeci de invitati, cu rubedenii, cu tot. Oratiile nuntasilor dezlantau o veselie ametitoare si trebuia sa ma supun si sa raspund si eu cu istorioare la povestile comensurilor. Unul din acestia, cu capul infierbantat de vin, avu prostul gust sa povesteasca cum odata, intr-un sat, o mireasa fiind gasita ca gresise, a fost batuta de mire chiar in noaptea nuntii; a doua zi el o arunca intr-un car, asezand-o cu spatele spre boi si cu fata spre o prajina care avea in varf o oala de pamant sparta in fund. Cu astfel de alai, el o duse parintilor ingroziti.

Priveam pe Tincuta: ea asculta linistita, sigura de inocenta ei. Dar eu ma ingrozii si strigai ca ceea ce se petrece intre cei doi sotii nu priveste pe nimeni decat pe ei insisi.

— O sa vedem noi numaidecat, daca nu priveste pe nimeni, raspunsera cativa intimi.

In sfarsit, acest “numaidecat” veni repede, caci, cum batu miezul noptii, bagai de seama ca mici cocoloase de paine incepura sa ma loveasca din diferite parti. Cocoloasele fura urmate de bucati de paine si, dupa cateva minute, de felii intregi.

— Ce inseamna asta? intrebai eu.

— Ei bine, asta inseamna ca trebuie sa te scoli de aici si sa te duci sa-ti faci datoria! striga nasa.

Va jur, dragii mei, ca nu intelegeam nimic, dar am inteles cand nasul ma lua la o parte si-mi spuse de ce datorie e vorba. In timp ce-mi vorbea, nasa si matusa faceau toaleta Tincutei in camera de culcare ce ne era destinata; apoi ele venira sa ma imbratiseze, ca si tatal si, fara alta introducere, imi deschisera usa, ma impinsera inaintea si o inchisera in urma mea.

In aceasta clipa, una din cele mai tragice din viata mea, mi-amintesc inca vag ca am vazut capul minunat al Tincutei odihnindu-se pe albeata pernei, parul ei negru, raspandit in juru-i. Si asta a fost tot ce s-a petrecut in seara aceea. Am cazut lesinat, in mijlocul camerei!

Niste friguri puternice ma facura sa delirez douazeci si patru de ore. Statui bolnav cincisprezece zile. Nu stiu ce am spus in timpul starii mele de inconstienta, dar stiu ca foarte putini numerosi fura acei care venira sa ma viziteze. Sculandu-ma din boala, ma trezii intr-o lume vrajmasa. Socru-meu si matusa imi cerura explicatii asupra “rusinii” pe care o abatusesem asupra casei lor. Scapai deocamdata spunand ca sunt “legat”. Ei n-au avut nici o mila de mine si m-au urat tot mai mult.

Din aceasta clipa si timp de zece luni, ura si dusmania se asmutira impotriva-mi. Ma tinura departe de orice afacere. Bani erau mereu inchisi, ca si cum as fi fost un hot. Prin propriile mele mijloace nu puteam nimic intreprinde, afara doar de-a

deveni din nou salepgiu, caci economiile mele le cheltuisem aproape pe toate in cadouri de nunta. Si atunci incepu acea viata teribila care ma ingrozeste inca azi. Nu pot sa povestesc cu de-amanuntul. Mi-e prea dureros.

Inchis in aceasta casa de nenorociri, nu indrazneam sa mai ies pe strada decat foarte rar si numai noaptea. Eram impiedicat sa cobor chiar si in pravalie. Nici o vizita... Nici o relatie... Nici o munca... Tot ce spuneam, tot ce propuneam, cadea rau. La masa parca as fi fost intre surdomuti. Si eu, in papuci si in camasa, ma plimbam dintr-o camera in alta ca un parazit, ca un caraghios, ca un fel de pensionar.

Cei doi cumnati veneau in toate duminicile. Le-am cerut sa ma ia la Galati in afacerea lor in care ma pricepeam binisor. Ei imi vorbira de divort. Veti spune, cu drept cuvnt, ca ar fi fost solutia cea mai inteligenta. Deloc.

Caci dupa casatorie, nevasta-mea se racise de familia ei. Toata viata ii era acum inradacinata intr-a mea, in aceasta viata mizerabila si schiloada. Fara lacrimi si fara ura, ea acceptase nenorocirea cu un curaj nebanuit. Credea cu sinceritate ca am fost "legat" de o vrajitoare si se ruga lui Dumnezeu cu aprindere ca sa invinga pe diavol si sa se vindece barbatul pe care-l iubea cu toate lipsurile lui.

Inchisi amandoi, ne petreceam zilele in convorbiri tainice, interminabile, si de o dragoste fara seaman. Li ceream iertare... Ea imi spunea ca nu ma vede intru nimic vinovat. Oh, cum as putea sa uit singura fiinta care m-a inteles si a avut mila de mine? Si cine ar putea pretinde ca, fara ura care ne otravea, n-as fi devenit sotul si omul normal spre care nazuisem din toate fortele mele.

Nu mai eram atat de timid ca la inceput, nu mi-era frica de nevasta-mea, disparuse groaza care-mi ingheta sangele la apropierea ei. Aveam chiar momente cand dorinti vagi, slabe desteptari, mici impulsuri senzuale imi furnicau trupul si ma faceau sa roses cand ea ma strangea in brate, ma mangaia, ma asigura de dragostea ei.

Dar ceea ce dragostea creeaza cu greutate, ura distruge intr-o clipa si iata ce nu voi ierta niciodata oamenilor. In toate diminetile, de-abia iesit din camera, cele doua bufnite ale nenorocirii noastre se repezeau asupra bietei femei si o intrebau daca s-a "petrecut" ceva. Fiindca ea refuza sa vorbeasca, blestematele coabe ii cadeau pe cap cu sfaturile lor de despartenie si o torturau pana la disperare. Aceasta ciopartire si distrugere sistematica a putinului bine pe care natura incerca sa-l recladeasca, dura zece luni. Ne inabuseam. Cei doi calai de la Galati incepura sa devina amenintatori, m-au insultat si m-au somat sa-mi decid nevasta pentru divort. Nu mai era chip sa rezist. Stransi unul langa altul, refuzam de multe ori sa

coboram la masa, traiam zile intregi mancand o singura data. Apoi pe neasteptate, mi se nascu in minte ideea de a fugi.

Ea ma intreba daca as putea castiga ce ne trebuie cu putinii bani ce-mi ramasese, si la raspunsul meu inflacarat asupra viitorului de libertate si de iubire pe care eram in stare sa i-l deschid departe de casa asta blestemata, lacrimi de fericire tasnira din ochii ei. Imbratisati ca doi frati, pierduti intr-o lume vrajmasa, aveam obrazii si hainele udate de propriile noastre lacrimi; si am trait asa orele celei mai curate fericiri ce se putea gusta pe pamant.

Dar orele acestea fura si cele din urma ce ne-au fost date sa traim. Marele val al urii oamenilor se apropia.

Era la sfarsitul lui februarie. Aveam planul nostru bine fixat: sa asteptam inca o luna si, catre sfarsitul lui martie, sa fugim pe o corabie la Stambul.

Dar, de cateva zile, bagaram de seama o schimbare ciudata in atitudinea celor doi tirani ai nostri: ei incetasera deodata sa mai vina dimineata la nevasta-mea, n-o mai terorizau si, cat despre mine, batranul imi spuse intr-o seara ca pot sa ies si sa vin cand oi vrea. Ramasei uluit! Alergai la Tincuta, dar ea izbucni in lacrimi:

— Cred ca o nenorocire ne pandeste! imi zise ea. Visez urat, te vad noaptea inconjurat de copii care plang si eu impodobita cu aur si cu pietre scumpe... E foarte rau. Nu mai iesi! Cine stie ce ti se poate intampla? Suferim inchisoarea asta de zece luni. S-o mai rabdam cateva saptamani!

La aceste cuvinte, simtii ca un pumnal imi intra in inima si am inceput sa tremur. Dar, dragii mei, soarta omului e scrisa dinainte.

A doua zi, era o dimineata stralucitoare de iarna linistita. Zapada, groasa de trei palme, acoperea lumea cu lintoliul ei curat si clopoteii saniilor umpleau aerul cu zanganitul lor nostalgic. Stam la o fereastra si mi se parea ca zidurile se darama peste mine. Innebuneam! O putere de nestapanit ma chema afara, catre acel afara care era miscarea, viata, navalnicul mister al existentei libere, pe care n-o mai cunosteam de aproape un an. Ma aruncaii la picioarele sotiei mele si o implorai sa ma lase sa ies un ceas, o jumătate de ceas, cinci minute, inafara zidurilor, de sub acoperisuri, din mizerie!

Ea se indura si-mi dadu ingaduinta, sfatuindu-ma sa iau cu mine cutitul si doua pistoale si recomandandu-mi sa nu intru in vorba cu nimeni. Li sarutai papucii, imi luai cojocul, caciula de astrahan si coborai in pravalie.

Ah, iesirea asta a fost nenorocirea mea si a bietei Tincuta! A fost nenorocirea noastra — fara a fi numaidecat, fiindca nimic nu mi se intampla in dimineata aceea si tot nimic nici cand iesii dupa-amiaza, nici a doua zi. Dar desigur ca in

timpul unei astfel de treceri prin pravalie am fost recunoscut de ochiul tradator pe care batranul il ascunsesese in dreptul vreunei usi, si care ma demasca!

In seara ultimei duminici pe care am trait-o in aceasta casa, venind cu ochii plini de maretia Dunarii ce-si ducea enormele sloiuri de gheata — imbratisam pentru ultima oara femeia care a fost vreme de zece luni, cea mai dragastoasa dintre sotii si cea mai curata dintre fecioare.

Eram linistit... Dar coborand pentru a cina, o tragica impovarare ne lungea figurile si ne tinea la limita lacrimilor. Ea intreba catre sfarsitul mesei:

— Pentru ce n-au venit fratii?

— Trebuie sa vina numaidecat, raspuse tatal.

Ne aprinseram narghilele si bauram cafeaua turceasca. Afara, noapte si liniste. Era tarziu. Deodata, surprinzand o privire semnificativa intre batran si matusa, Tincuta izbucni in suspine.

In momentul acela, usa se dadu de perete si cei doi frati, intunecati ca niste calai, aparura aducand un om la vederea caruia palii.

Era un grec care fusese pe vremuri prietenul meu si care venea ca delator si ca ucigas.

In picioare toti trei, inaintea usii ramasa deschisa, prima vorba, drept buna seara, a fost cea a tradatorului. Intinzand bratul si aratandu-ma, el zise in romaneste:

— Asta e domnul Isvoranu al vostru? Bineinteles ca e "legat": asta e Stavru, salepgiul si pederastul.

La aceasta ultima vorba, care denumea viciul meu si al lui, Tincuta dadu un strigat si cazu la pamant, in vreme ce eu...

Insfacat cu cruzimea si setea de razbunare a cumnatilor mei, fusei dus in pravalie si calcat in picioare, lovit in cap, pe fata, pe piept, pana am lesinat. Pe urma...

Pe urma ma trezii afara in zapada, inaintea portii zavorate a unei curti ce da spre un gang inchis. Eram inghetat. Mainile si picioarele, pieptul, capul, zdrobite. Si, drept imbracaminte de iarna, ma gaseam in camasa si cu capul gol.

Imi adunai puterile si ma dusei sa cer ospitalitate unui turc, care imi furniza salepul inainte vreme. Ma primi crestineste si ma ingriji ca un frate.

Patru zile dupa aceea, omul acesta cumsecade, fara sa stie cui vorbeste, mi-aduse la patul meu de suferinta stirea care umpluse tot orasul: Tincuta fusese pescuita pe malul stang al Dunarii de catre lipoveni.

.....

De atunci au trecut treizeci si cinci de ani si in fiecare an, la data fatala, ma duc pe malul Dunarii ce-si poarta sloiurile, ca sa cer iertare Tincutei de jignirea ce i-am adus-o...

Tie, de asemeni, Adrian, iti cer iertare pentru jignirea ce ti-am adus-o.

Pe drumul catre Slobozia, intre doua lanuri de orz, caruta cu trei oameni mergea la trap. Inaintea ochilor calului care se scutura in racoarea diminetii, luceafarul scanteia pe bolta purpurie a Rasaritului.

O ciocarlie zbugni din lan si se inalta catre cer. Stavru o urmari cu privirile, pana ce o vazu cazand ca o piatra. Cu ochii fiksi spre locul unde o vazuse cazand, el canta — in acea limba universala cunoscuta oamenilor care n-au patrie si pe acea melodie ce nu se poate prinde pe hartie:

Dac-as fi o ciocarlie,
Ca ea as sageta vazduhul,
Dar n-as mai veni pe pamant,
Unde oamenii seamana grau,
Unde oamenii secera grau,
Unde se seamana si se secera fara nici un rost!

II - CHIRA CHIRALINA[modifica]

In crangul in care caruta celor trei se oprise in sfarsit pentru masa de amiaza, Stavru se lasa rugat de tovarasii lui, care, de o ora, cereau sa le istoriseasca copilaria sa si a surorii sale, pe care o evocase la inceputul povestirii lui din pod. Nu-i lipsea pofta de a istorisi, caci sufletul ii era acum dispus sa evoce aceasta departata amintire, dar asa se intampla cand vrei sa te atingi de zagazurile ruginite ce opresc trecerea apelor trecutului: iti place sa te lasi rugat.

Intinsi pe iarba moale, cei trei fumau tacuti, in vreme ce calul pastea iarba si stranuta, miscandu-se cu pasi marunti in juru-le. Stavru se scula, aduna cateva crengi uscate si aprinse focul, si cand jeratecul a fost gata, cauta in caruta sculele pentru preparat cafea, fierse apa si arunca in ibricul de arama zaharul si cafeaua necesara. Dupa care, cu un talent de cafegiu, varsa lichidul spumos si aromatec in trei filigeane, se aseza turceste si incepu:

— Nu-mi amintesc nici data, nici varsta exacta ce aveam in momentul acela. Dar stiu ca evenimentul cel mai apropiat care urma dramei ce o sa va povestesc a fost razboiul Crimeii.

Copil, mi-aduc aminte de asprimea unui tata, care batea pe mama in toate zilele, fara sa inteleg de ce. Mama lipsea deseori de-acasa, se intorcea si iar era batuta, inainte de plecare si dupa sosire. Nu stiam daca era schingiuita inainte, pentru a o face sa plece sau pentru a o retine, nici daca la sosire era din pricina lipsei ori fiindca se intorsese.

Mi-amintesc apoi ca, in vremea aceea tulbure, langa tata se afla totdeauna fratele meu mai mare, tot asa de aspru ca si el, iar langa mama se tanguia soru-mea, Chira, cu patru ani mai in varsta decat mine si catre care ma simteam atras. Incet-incet, ceata se risipeste, cresc si incep sa inteleg. Si inteleg lucruri ciudate... Sa tot fi avut opt-noua ani; soru-mea intre doisprezece si treisprezece si era asa de frumoasa ca ma tineam toata ziua langa ea, pentru a o privi din cap pana in picioare. Ea se gatea de dimineata pana seara si mama facea la fel, caci si ea era tot atat de frumoasa. Dintr-o cutie de fildes, amandoua inaintea oglinzii, isi faceau genele cu chinoroz inmuiat in untdelemn, sprancenele cu un taciune de lemn de busuioc, iar pe buze, pe obraji, ca si pe unghii dadeau cu rosu de carmaz. Si cand aceasta lunga operatie era sfarsita, ele se sarutau, si spuneau cuvinte de dragoste si incepeau a-mi face si mie toaleta. Apoi, toti trei, luandu-ne de mana, dantuiam dupa moda turceasca ori greceasca, si ne imbratisam. Astfel, formam o familie aparte...

Acum tatal si fiul mai mare nu mai veneau in toate serile acasa. Erau amandoi caretasi, cei mai mari si mai cautati mesteri din tot tinutul; si atelierul lor se gasea in partea opusa a orasului, in cartierul Karakioi, in vreme ce noi locuiam in Cetatuie. Intre noi si ei se intindea tot orasul. Casa din Karakioi era a tatalui meu. El avea acolo doi lucratori si doi ucenici carora le da mancare si casa. Mai avea o servitoare batrana, care se ocupa de gospodarie. Erau sapte. Noi nu mergeam acolo niciodata si eu de-abia cunosteam atelierul tatei, care ma inspaimanta. In Cetatuie eram la mama. Nu ne pasa de nimic, toata ziua petreceam, iarna beam ceai, vara siropuri si tot anul mancam baclavale, sarailii, beam cafea, fumam din narghilea, ne gateam si dantuiam. Era o viata frumoasa...

Da, era o viata frumoasa, afara de zilele in care tata ori fiu-sau, sau amandoi deodata, navaleau in mijlocul petrecerii si zvantau in bataie pe mama, snopeau cu lovituri de pumni pe Chira si rupeau bastoanele in capul meu, fiindca acum faceam si eu parte din hora. Cum vorbeam curent limba turca, ei ziceau femeilor "paceauri" iar mie: "chiciuc pezevenghi". Cele doua nenorocite se aruncau la picioarele zbirilor, le inlantuiu genunchii si-i rugau sa le crute cel putin fata: — Nu obraji! strigau ele. Pentru numele lui Dumnezeu si al Sfintei Fecioare, nu loviti fata! Nu va atingeti de ochi! Iertare!

A! fata, ochii, frumusetea acestor doua femei! Nu era alta care sa le-o intreaca! Ele aveau par de aur, lung pana-n calcaie, pielea obrazului alba; sprancenele, genele, ochii, negri ca abanosul. Caci pe tulpina romaneasca, din partea mamei, trei rase diferite se altoisera: turca, rusa si greaca, dupa ocupantii care stapanisera tara in trecut.

La vârsta de șaisprezece ani, mama născu pe cel dintâi copil, dar în ziua când deschise ochii, nimănui n-ai fi crezut că era mama a trei copii. Și femeia asta, care era făcută să fie mângaiată și răsfățată, era bătută până la sânge. Dar dacă tata n-o copleșea cu mângâierile, amantii ei o despagubeau îndeajuns și n-am știut niciodată dacă la început a fost bătută fiindcă își înșelase barbatul sau îl înșelase pentru că fusese bătută. În orice caz, taraboiul n-a conținut niciodată la noi, fiindcă strigatele de plăcere alternau cu strigatele de durere; și cum înceta ciomageala, rasetele izbucneau pe fețele udate de lacrimi.

Eu făceam de pază, mâncând prăjituri, în vreme ce curtezani — cu purtări, de altminteri, cuviincioase — stăteau turcește pe covoare, cântau din ghitară și îndemneau pe femei să joace după arii orientale, acompaniate de castaniete și tamburină. Mama și Chira, îmbracate în mătase și săgetate de dorinți, jucau dantul bătăstei, se învârteau, se legănau, se ameteau. Apoi, cu fața îmbujorată de căldură, ele se trânteau pe perne enorme, își ascundeau picioarele în rochiile lor lungi și-și făceau vânt. Se beau lichioruri fine și se ardeau aromate. Barbații erau tineri și frumoși. Totdeauna bruni, negri, ei aveau o înfățișare elegantă, mustațile ascuțite, barbile foarte îngrijite, iar parul lor lins ori creț răspândea un miros puternic de unt de migdale, parfumat cu mosc. Erau turci, greci și câteodată români, căci naționalitatea nu juca nici un rol, cu condiția ca curtezani să fie tineri și frumoși, delicați, discreți și nu prea grabiți.

Situația mea era foarte îngrățată. Nimănui nu i-am vorbit până azi de ceea ce au fost chinurile mele atunci.

Rostul meu era să veghez, așezat pe marginea ferestrei și să preîntâmpin orice surpriză. Asta îmi plăcea mult, fiindcă uram de moarte pe cei din Karakioi, care ne bateau. Dar în pieptul meu se da o luptă între datoria și gelozia mea.

Eram gelos, grozav de gelos.

Casa era așezată în fundul unei vaste curți împrejmuțată cu ziduri. Unele ferestre dădeau către această curte, iar altele, înapoi, erau suspendate deasupra platoului care domina portul. Nu puteai pătrunde în casa decât prin unica intrare din față, dar pentru a fugi, de! mușafirii făceau mai puține năzuri, și dacă povarnișul platoului ar fi putut vorbi, câți înși n-ai văzut el căutând scăpare pe acolo!

Cătarat pe pervazul ferestrei, stăteam cu ochii pe felinarul ce lumina, toată noaptea, deasupra porții, iar urechea mi-era ciulită să aud zgomotul zăvoarelor ruginite.

Dar tineam să vad deopotrivă și ce se petrecea înăuntru. Mama și Chira erau frumoase de te-nnebuneau. Rochia le strângea talia de le-ai fi trecut-o printr-un inel. Sanii — rotunzi ca doi pepenasi. Parul — rasfărat din belșug pe spate și pe

umerii goi. Pe frunte aveau o panglica de un rosu aprins, iar genele lungi, clipeau draceste, parca pentru a atata para flacarilor din ochii aprinsi de patimi.

Deseori, in goana lor de a se face placuti femeilor, in vorbaria lor neroada, musafirii deveneau caraghiosi. Asa, intr-o seara, unul din ei, voind sa complimenteze pe mama, zise: "gaina batrana face zeama buna". Biata femeie, jignita, ii arunca evantaiul in cap si planse. Alt invitat, se ridica furios, dadu neghiobului cu tifla si-l scuipa in fata. Se luara de piept, ravasira casa, rasturnara narghilelele. Asta ne facu sa radem cu lacrimi. Pentru a face pace, mama ii saruta pe amandoi.

Dar aceste sarutari, aceste imbratisari, erau un mijloc al ei de a rasplati tot felul de merite. Pentru o voce frumoasa, pentru o vorba de haz, un joc iscusit, ea da sarutari, si tot asa facea cand trebuia sa inveseleasca pe un posac, sa stearga urma unei vorbe suparatoare, sa potoleasca un zurbagiu prea gelos, sa scoata din incurcatura pe vreun prost.

Chira, pe de alta parte, stralucea in felul ei. Foarte dezvoltata fiziceste de la paisprezece ani, ea parea cu doi ani mai mare. Nebunataca, sireata, cu nasusorul cam incovoiat, cu barbia ascutita, cu doua gropite in care zeul dragostei picase doua alunite aproape simetrice, Chira nemultumea atat pe indragostitii ei, cat si pe mine, cu zburdalniciile, intepaturile si glumele sale. Ei se asteptau sa obtina mult mai mult, iar eu socoteam ca e prea darnica.

Ca sa nu suparam pe nimeni, le ziceam musafiri curtezanilor care veneau la noi. Una, doua, musafirii ii sarutau mainile si sandalele. Ea ii tragea de nas si de barba, le varsa sirop pe carbunii care ardeau deasupra tumbeciului narghilelelor, le da sa bea din paharul ei si apoi spargea paharul pentru a-i jigni, dar revenea un minut dupa aceea pentru a depune varful pletelor ei pe buzele celor jigniti.

Toate astea ma infuriau, caci iubeam pe Chira mai mult decat pe mama. O adoram si nu sufeream nici o mangaiere ce venea de la altul decat de la mine.

Mi-aduc aminte ca intr-o seara, spre culmea geloziei mele, nodul de la o sandala a Chirei desfacandu-se in timpul dansului, ea isi aseza piciorul pe genunchiul unui musafir si-i ceru sa-i lege siretul. Intelegeti ce fericire pentru norocosul acela! El se executa, prelungindu-si placerea cat putu mai mult in vreme ce eu deschideam niste ochi de lup. Pe urma ticalosul incepu sa-i mangaie piciorul si chiar pulpa. Si ea, ei bine, ea nu zicea nimic, se lasa! Atunci, furios, pierzandu-mi cumpatul am strigat:

— Tata!... Fugiti!...

Cat ai clipi din ochi, cei doi musafiri incalcaru fereastra si disparura in intuneric, rostogolindu-se pe panta dealului. Unul din ei, un grec, in graba lui, si-a uitat fesul

si ghitara, pe care mama le lua si le arunca dupa cele doua narghilele ce erau de prisos.

Scena asta a fost atat de hazlie, incat eu, odata trecuta mania, fusei apucat de un acces de ras nebun, cazui de pe pervaz, ma rostogolii pe covor si ma facui vanat la fata. Mama crezu de-a binelea ca innebunisem de groaza sosirii tatei; bietelesfemei sfasiara aerul cu strigatele lor infricosate, uitara de tata si de dracu si se aruncara asupra-mi, deznadajduite.

— Nu vine tata! am izbutit sa le spun in sfarsit, m-am separat insa fiindca Chira l-a lasat sa-i mangaie pulpa! Si m-am razbunat! Asta-i tot!

Bucuria le facu acum sa tipe mai tare si ma batura strasnic la fund tot sarutandu-ma; apoi incepuram sa topaim prin odaie, multumiti ca ne alesesem, ele cu spaima, iar eu cu o urechiala sfarsita cu mangaieri.

Doi sau trei ani se scusera in chipul fericit de mai sus, singurii ani ai copilariei mele care mi-au ramas clar in amintire. Implinisem unsprezece ani, Chira avea cincisprezece si eram nedespartit de ea. O urmaream pretutindeni, ca un catel, o pandeam cand isi facea toaleta, ii sarutam hainele imbibate de parfumul ei; si biata copila se apara cum putea, cu gingasie, crezandu-ma nevinovat, deloc patimas. Vorbind drept, n-aveam nici un gand precis, nu stiam ce voiam, muream de placere si ma topeam dupa ea.

Trebuie sa mai spun ca, in casa mamei mele, traiam in iadul dragostei. Totul era dragoste; cele doua femei ca si adoratorii lor, toaletele, lichiorurile, parfumurile, cantecele si dansurile. Chiar fuga caraghioasa si dramatica a curtezanilor mi se parea voluptuoasa si pasionanta. Numai sosirea tatei si buseala noastra cu capul de toti peretii erau neplacute si fara iubire. Dar le primeam ca un pret: pretul placerii. Mama zicea:

— Orice fericire isi are latura ei trista; viata chiar o platim cu moartea. De aceea si trebuie s-o traim. Traiti-o, copii, traiti-o dupa gusturile voastre si in asa fel ca sa nu regretati nimic in ziua judecatii din urma.

Condusi de-o asemenea "filosofie" e usor de inteles cu ce graba ne sileam, si eu, si Chira, sa urmam exemplul mamei. Avand averea ei personala, asigurata in mainile fratilor ei, contrabandisti de articole orientale, ea isi ingadua orice placere, se facea adorata, schimba amantii mai mult sau mai putin satisfacuti, tot asa de des ca rochiile, se lasa sa fie snopita in bataie de tata-meu, aparandu-si numai fata, dupa care trecea la o noua distractie.

Ea avea chiar o anumita virtute: cand se stia prea plina de pacat si se temea ca furia barbatului ei sa nu se reverse asupra noastra, tineau usa inchisa pana ce noi

izbuteam sa fugim pe fereastra. Pe urma o deschidea vitejeste si incasa singura si pentru noi.

Cand ne intorceam, cateva ceasuri dupa aceea, o gaseam lungita pe sofa, cu fata acoperita de miez de paine alba inmuia in vin rosu, pentru a vindeca umflaturile si vanataile. Se scula razand nebuneste; si, cu oglinda in mana, ne spunea, aratandu-ne fata tumefiata:

— Nu e asa ca nu m-a sluitit prea tare? In doua zile n-o sa ramana nici urma... Si atunci, iar o sa poftim musafiri! Nu moare cineva de-o bataie!

Ne nelinisteam de trupul ei. Trebuia sa fie groaznic, la vedere. Ea exclama:

— O, trupul! Trupul nu se vede!

Si semnele bataii odata vindecate, chefurile reincepeau vartos.

In casa nu se facea nici un fel de bucatarie, caci mamei ii era sila de mirosul cepei prajite. Era abonata la o locanta vecina, care ne trimitea cele trebuincioase: supe, mancaruri, prajituri, creme, in vase de arama date de mama. O spalatoreasa venea luni dimineata sa ne ia rufele murdare din timpul saptamanii si ne lasa altele curate. Impreuna cu batranul turc — negustor de pomezi si dresuri — asta e toata lumea pe care o vazui intrand in casa, afara de musafiri, fireste, care nu erau totdeauna siguri ca vor iesi pe unde au intrat. Afara, de asemeni, de tata si de frate-meu, care erau “musafiri nepoftiti” si care ne faceau vizite foarte neplacute. Cum, de mai bine de doi ani, tata nu mai dormea la noi si nu venea decat de trei sau patru ori pe luna pentru a ne cotonogi, casa era linistita.

Scutite de grijile gospodariei, cele doua femei isi petreceau vremea cu odihna, cu baia, cu toaleta, cu siropurile, ca mancarea, cu narghilelele si cu primirea curtezanilor. Nu uitau nici rugaciunile, dar nu se duceau niciodata la biserica, iar timpul sacrificat lui Dumnezeu era foarte scurt. Mama se scuza, zicand:

— Dumnezeu vede bine ca nu-l contrazic: raman cum m-a facut... Ascult, supusa, strigatele si poruncile inimii mele.

Chira intampina:

— Dar, mama, nu crezi ca se cam amesteca si dracul, cateodata?

— Nu, raspundea ea, nu cred in dracul; Dumnezeu e mai tare ca el. Si daca suntem cum suntem, e pentru ca Dumnezeu o vrea.

Si, desigur, mama era multumita de ceea ce Dumnezeu voia ca ea sa faca, fiindca el nu voia lucruri silnice.

El voia, mai intai, ca mama si fiica sa stea in pat dimineata cat le-o placea, loc potrivit pentru a rontai pesmeti cu unt si miere si pentru a bea cafeaua cu lapte. Dumnezeu le porunceam apoi sa se imbaieze si sa-si unga corpul cu elixir de smirna, sa-si fragezeasca obrazii cu abur de lapte, fierband la foc mic; sa-si faca parul

lucios cu unt; sa-si lustruiasca unghiile cu o pensula inmuata in esenta de anilina de acaju. Era apoi o intreaga daravera cu toaleta genelor, sprancenelor, buzelor si obrazilor. Si cand totul era gata, urmau dejunul, fumatul si siesta. Se trezeau cand soarele era la chindie, pentru a arde aromate, pentru a bea siropuri si, in sfarsit pentru a incepe marea dandana a zilei: cantecele, dansurile, cheful, care tinea pana la miezul noptii.

Mama, era mult mai bogata decat tata; si cu toate cheltuielile nebunesti, averea ei, plasata in intreprinderi cam nelamurite, de catre frati, ii aduceau venituri atat de mari, incat ii ramanea destul ca sa puna deoparte in fiecare luna (tot in mana fratilor ei) banii destinati Chirei si mie.

Eu nu cunosteam prea bine viata mamei mele. Mi-aduc aminte sa fi auzit-o povestind ca parintii ei fusesera hotelieri bogati. Tatal sau, un turc bun si pios, fusese trimis din Stambul cu firman de la Sublima Poarta pentru a deschide un hotel in Ibraila catre sfarsitul veacului al XVIII-lea, cu insarcinarea de-a primi si ospata pe toti demnitarii pe care Sultanul ii trimitea in pasalacul sau. El avea trei femei: doua grecoalice si o romanca. Romanca a fost mama mamei mele. Celelalte doua femei au dat nastere la trei copii, dintre care unul a innebunit si s-a spanzurat. Dar mama, ca si fratii ei vitregi, nu se intelegeau in casa parinteasca decat pentru a o ravasi.

Dupa cat se pare, nimic mai interesant nu se savarsea in casa asta decat sa se adune bani si sa se faca rugaciuni la doi Dumnezei, in trei limbi deosebite.

Cei doi baieti se apucara de contrabanda, iar mama, inca foarte tanara, era gata sa-i urmeze, cand turcul se hotari, scurt, s-o marite cu un om aspru si fara inima, tatal meu, care se indragosti de ea, "probabil, zicea mama, intr-un moment cand Dumnezeu se scobea in nas". Bunicul dadu tatalui meu aur mult si lasa mostenire mamei

o mare parte din averea sa, cu dreptul de a o administra dupa pofta ei, cu conditia de a ramane maritata.

Astfel legata de un om pe care il ura, ea stiu sa se plece vointei turcului, de teama de-a nu se vedea deposedata — facu pe pisicuta, ii castiga increderea si, la moartea lui, reusi sa-i smulga averea ce-i era destinata, dand-o apoi in seama fratilor, care o adora.

Atunci incepu viata de petreceri, de placeri si de amoruri nebune, pe care o aveam sub ochi si pe care tatal meu nu putea s-o impiedice, cu toata brutalitatea lui. Mama i-ar fi facut bucuroasa un dar din zestrea ei, daca ar fi vrut sa-i redea libertatea, dar el tinea sa se razbune de dezonoarea ce-i facuse. In ziua despartirii

lor, luand cu el tot ce-i apartinea, tata zise mamei, aratandu-ne pe mine si pe Chira:

— Pe serpii astia doi, ti-i las. Ei nu sunt copiii mei, seamana mamei lor.

— Ai vrea poate sa semne si ei tatalui lor? raspunse ea. D-ta esti un om uscat, un mort; impiedici pe cei vii sa traiasca. Ma mir ca uscaciunea d-tale a fost in stare sa zamisleasca chiar si pe acest neispravit, cu care te potrivesti de minune, dar nu e fiul meu!

Si biata mama avea drept sa spuna ca acest mort ne impiedica sa traim. O facea chiar din ce in ce mai des. Stiind ca mama tine la fata ei, ca la viata, el o lovea totdeauna in acest centru al existentei sale; si, in vremea din urma, nenorocita trebuia sa se ingrijeasca cate opt si zece zile pentru a face sa dispara vanataile si ranile. In acest timp nu mai putea fi vorba de distractie, nici de-a mai primi musafiri. Aceasta o arunca in melancolie, nu ne mai mangaia ca alta data si, pentru intaia oara, o vazui plangand de deznadejde.

Dar, asemenea deznadejdi o faceau sa doreasca razbunarea cu o patima inzecita, spre a face pe tiran si mai furios; si izbuti asa de bine, ca furia lui ne-a fost fatala. Intr-o seara, casa gema de musafiri. Erau cel putin sapte. Mama atarnase patru candelabre pe pereti, fara a mai vorbi de policandrul din plafon. A numarat lumanarile: erau douazeci si patru. Lumina era orbitoare.

In ziua aceea chiar, mama chemase un lacatus si puse un zavor mare la poarta masiva a curtii, care se inchidea numai cu cheia. Astfel asigurata, ea se dadu veseliei celei mai neinfrante din cate am cunoscut. Cred inca si azi ca ea presimte sfarsitul vietii ei fericite si voia sa-l traiasca cu toata intensitatea.

Din cei sapte invitati, trei erau muzicanti greci, renumiti in petrecerile timpului. Deschizand balul, mama darui fiecaruia dintre ei o mica pungă de piele cu cate zece galbeni, inveliti in cate o batista de matase brodata si le zise:

— Palicarilor! aveti in aceste pungi de cinci ori mai mult decat e dreptul vostru, cantand toata noaptea! Nu va covarsesc astfel numai din generozitate. In casa asta, veselia se plateste scump si se poate ca asta-seara sa iesiti pe ferestrele ce vedeti colea. Sunteti sprinteni de picioare?

Si le deschise ferestrele, suspendate deasupra rapei. Palicarii se aplecara peste pervaz, masurara din ochi adancimea, cantarira greutatea aurului, saltand pungile in maini, si acceptara cu un curtenitor "Evallah!" Cantecul, dansul, petrecerea incepura.

Cele trei instrumente: clarinetul, piculina si ghitara erau manuite cu indemanare. Chira si mama, rasturnate ca niste cadane pe sofa, ascultau rapite cantecul

plangator, apoi tumultuos al doinelor, languroasele manele turcesti si pastorale grecesti,acompaniate de aplauzele si de vocile barbatesti ale celor patru musafiri. Dupa fiecare cantec, mama servea lichioruri, cafele, narghilele. Doua tavi mari cu cataif si sarailii erau oferite ispititor ochilor celor mancaciosi.

Cum in seara aceea nu mai faceam de garda, am dansat cu sora mea, cu mama, singur, si cu amandoua pana am ametit. Dansul era cea mai mare pasiune a scurtei mele copilarii acasa, precum si un mijloc de-a dobandi de la Chira mangaierile cele mai nebune. Jocul arabesc al pantecului, pe care l-am executat singur, a fost asa de bogat in miscari in seara acestei ultime petreceri, ca cei trei muzicanti, care erau cunoscatori, ma laudara si ma imbratisara cu caldura. Chira era la paroxism. Mama exclama:

— Ei, da! Asta e cu adevarat baiatul meu! Nu e nici o indoiala!

In timpul unei pauze, cand toti barbatii, stand turceste pe covoare, fumau zgomotos narghilelelor, Chira intreba ce devenise unul dintre adoratorii ei cei mai staruitori.

— Si-a scrantit piciorul in ultima saritura pe fereastră, raspunse musafirul.

Si in ilaritatea generala, el explica cum bietul om gemea, in momentul asta, in patul lui ingrijit de un masor. Povestea puse pe ganduri pe ghitarist, care era scurt si gros. El se duse la fereastră si scruta inca o data abisul. Un musafir il linisti, spunandu-i:

— Nu e prea sus! Cel mult doi metri. Numai ca nu trebuie sa sari prea inainte, ci sa te lasi sa aluneci incetisor, apoi sa te tii darz cand incepi sa te rostogolesti pe panta cea mare. In fundul ei iti vei gasi fesul si ghitară!

Am ras cu totii si dansul reincepu.

Intamplarea aceasta se petrecea prin luna iunie, putin inainte de seceris.

Inspre curte, ferestrele erau astupate cu draperii grele, pe cand acelea care dadeau spre Dunare n-aveau decat perdele subtiri. Si eram cu totii obositi cand, in dimineata aceea, aurora zvarli albul ei aurit pe geamuri. Ne inabuseam...

Atmosfera era otravita de fumul narghilelelor, cu toate aromatele arse. Mama deschise o fereastră si respira adanc aerul parfumat. Langa ea, Chira si eu priveam zorile care luminau deja balta cu padurea ei de salcii. Apoi, intorcandu-se catre oaspeti:

— Ei bine, dragii mei, petrecerea s-a sfarsit! zise ea. La culcare!

In momentul acesta zgomotul unui corp cazand greu in curte ne facu sa tresarim, si putin dupa aceea se auzi scartaitul zavoarelor si tatanelor de la poarta.

Mama striga:

— Fugiti! Au sarit zidul!

Si in vreme ce tata si fiu-sau zgaltaiu usa, musafirii se zvarlira prin cele doua ferestre, uitand toate precautiile ca si cum ii asteptau saltele de lana. Lautarii au fost cei dintai care o tulira, iar ceilalti ii imbranceau de la spate, in ciuda sfatului de a nu sari prea departe. In cateva clipe, casa era goala; chefliii se rostogoleau unii peste altii pe panta nisipoasa. Dar cat despre a ascunde urmele petrecerii, nu mai putea fi vorba.

Si atunci, vitejeste, mama se duse sa deschida. Ea a fost imediat insfacata de par si aruncata la pamant. Fratele facu la fel cu Chira; si eu, innebunit de a o vedea pe sora-mea asa de crunt calcata in picioare, luai o narghilea si o sparsei in capul nemernicului. El lasa pe Chira, duse mana la cap si, plin de sange, se arunca asupra-mi. Avea aproape douazeci de ani si era foarte tare. Ma batu pana se satura si pana ma podidi sangele pe nas si pe gura.

In vremea asta, mama era snopita in bataie nu alta. Lesinata, cu imbracamintea sfasiata, cu corpul aproape gol, si tata mai continua s-o loveasca. Frate-meu se duse sa-si spele capul insangerat si Chira alerga la un sertar, de unde se intoarse cu un pumnal in mana, dar ramaseram impietriti inaintea grozaviei ce ni se infatisa ochilor: tata luase o sanda de lemn — pierduta in fuga de vreun musafir — si cu tocul pocnea in fata pe biata mama care de-abia isi mai misca bratele.

Fata ei, scaldata in sange, era o rana.

Chira inainta pentru a lovi in spate pe barbar, sovai si lesina. Tata o ridica, o arunca intr-un fel de dulap mare bagat in zid, numit iatac si trase zavorul. Pe mine ma lasa sub paza fratelui, care isi pansa capul cu o basma, iar el lua pe mama in spate si iesi in curte. Dupa cateva minute, auzii capacul greu al pivnitei cazand zgomotos peste nenorocita pa care o inchidea astfel ca intr-un mormant. Intrand in casa, el se napusti asupra-mi cu pumnii stransi si ma sageta cu ochii in asa fel, de crezui ca ultimul meu ceas sunase. Dar nu ma atinse, ci numai zbiera:

— Asa, hai? Spargi capul fratelui tau, iar paciaura de sora-ta voia sa ma ucida! Ei bine, acum s-a sfarsit cu voi toti!

Ei stinsera lumanarile si ma luara cu dansii. Trecand prin curte, aruncaii o privire asupra capacului pivnitei: un lacat mare, trecut prin doua carlige, facea imposibila o evadare, si am suspinat la gandul ca biata mama, ranita, desfigurata, dar traind inca, era ingropata in acel oribil mormant, in vreme ce Chira, in iatac, se inabusea de deznadejde.

Afara, era ziua. Carburarii turci, cu samarul in spinare si cu bastonul ascutit sub brat, mergeau spre port, la lucru. Si eu unde mergeam?

Ajunseram la locuinta tatei si am fost de indata pus sa invartesc tocila, pe care ucenicii ascuteau barde si dalti. In jurul meu, claie peste gramada, zaceau busteni

de stejar, de tei si de plop, printre carute desfacute: roate, bucese, spite, oisti, obezi, amestecate cu strujitura.

Pana la pranz nu mi-au dat nimic de mancare. Neobisnuit cu munca, ma istovisem cu totul. Frate-meu ma biciui. Apoi baba imi aduse mancare: paine, masline, apa. Partea trista era ca ochii tuturor imi iscodeau orice miscare si nu era nici un chip de fuga. Dupa pranz ma pusera iar la invartit, iar cand ma inmuiam, frate-meu trecea pe langa mine si ma izbea cu botforii peste turloaie. Incinsi cu sorturi de piele, ca oricare dintre calfe, tatal sau si el lucrau, forfoteau incoace si incolo, muti, morocanosi, incrunutati, in mijlocul unei taceri triste, in care nu se auzea decat zgomotul uneltelor. Lamuririle si poruncile erau scurte, reci, ca sufletele lor. Peste noapte am fost incuiat intr-o odaie cu ferestrele zabrelite. Acolo, pe un mindir asezat la pamant, fara pic de lumina, imi petrecui noaptea plangand si gandindu-ma la dragile mele fapturi, care erau si mai nenorocite decat mine. A doua zi, vremea se scurse la fel. Ma chinuia gandul daca nu cumva cruzimea calailor nostri va fi mergand pana acolo, incat sa faca uitate pe cele doua femei batute, bolnave si intemnitare. Spre seara, am hotarat sa nu mai plang si sa incerc sa fug cu orice pret.

In ograda zarisem fel de fel de scari, iar in chiliuta mea un morman de spite, cioplite din gros: in ele sta libertatea mea. Slujnica imi aduse cina, paine si branza, vorbindu-mi cu rautate:

— Ei, ce zici, coconasule? Aici nu-i asa de bine ca acasa, hai? Apoi de, vezi tu, viata nu-i facuta numai din placeri! Mai trebuie si munca. He! he! He, he! trebuie sa mai muncesti!

Ma incuie. Eu atipii pe data. Cand ma desteptai, nu se luminase inca. Gandurile ma napadira si incepui sa plang, amintindu-mi chipul insangerat al mamei. Nu trecu mult, si cocosii incepura sa cante. Se crapa de ziua. Toata casa era inasa cufundata in somn. Deschisei fereastra, si cu o spita incovoiai putin zabrelele, care nu erau prea groase. O secure era infipta intr-un bustean, in ograda. O smulsei si insfacai la subsuoara o scarita, catarandu-ma pe alta, pentru a sari peste zid. Cand ma vazui afara, incepui sa alerg cat ma tineau picioarele pe drumul portului. Incepuse sa se lumineze de ziua, cand ajunsei la poalele povarnisului, pe creasta caruia casa noastra dormea somnul deznadejdii. Pentru intaia oara incepui sa urc pravalisul acela, pe care pana atunci nu facusem decat sa-l cobor in fugi vijelioase. Ajuns pe muchie, imi asezai scara si, in timp ce inima zvacnea neinchipuit de tare, izbii geamul care sari in tandari. Atunci — dupa o clipa de sfarseala — auzii glasul bland al Chirei, gemand din inchisoarea ei:

— Tu esti, Dragomir?

La chemarea surioarei mele, ma cutremurai si strigai:

— Eu sunt! Am venit sa va scap!

Ma strecurai inapoi prin spartura si trasei zavorul. Palida, umflata de plans, Chira imi sari de gat, intrebandu-ma ingrijorata:

— Dar mama? Ce-i cu mama?

— E inchisa in pivnita, trebuie s-o scoatem de-acolo si sa fugim!

Usa casei era inchisa cu cheia. Deschisei fereastra si sarii in curte. Cu ajutorul securii sfaramai belciugele si coborai scara, urmat de Chira. Un miros greu de mucegai, de varza murata si de legume putrede ne trazni in nas, caci de vreo doi-trei ani nimeni nu mai coborase in pivnita. Broastele testoase misunau lenese, si ouale lor, ceva mai marisoare ca ouale pasarelor, stateau insirate de-a lungul zidurilor. In aceasta ticalosie, mama zacea de doua zile. O gasiram sculata in picioare, ca si cum s-ar fi asteptat sa fie ucisa. Isi bandajase capul cu fasii din zdrente care mai atarnau de corpul ei macelarit.

O sprijiniram sa urce scarile lunecoase, iar afara, in fata vedeniei ce mai ramasese din mandra noastra mama, ii cazuram la picioare, ca inaintea unei martire. Un ochi se ascundea sub legatura, dar ce era cu el, putea oricine sa-si dea seama, judecand dupa restul trupului zdrobit.

Nasu-i era strivit, buzele spintecate, gatul si pieptul acoperite de sange inchegat. Mainile-i erau insangerate si un deget strivit. Ea ne ridica de jos si ne spuse cu glasul stins:

— Sa fugim cat mai repede! Luati cu voi cate ceva de mancare!

Intraram in casa. Ele se spalara si se imbracara in graba. Mama isi lua ladita cu bani si giuvaiera si scoboram incet povarnisul, dupa ce aruncaram scarita inapoi si inchiseram ferestrele prin care atatia dintre musafirii nostri isi gasisera scaparea. Fusesse scris se vede ca stapana casei sa iasa la urma tot pe acolo!

Dupa un ceas eram pe drumul Cazasului, pierduti in mijlocul holdelor de grau. La poalele celor doua coline care pe vremuri se chemau "tabii", mama se opri. Si acolo pe iarba, intre cele doua tabii, care ne ascundeau de drumul mare, mama ne vorbi cam asa:

— Copiii mei... La multe m-asteptam din partea tatalui vostru, dar nu mi-as fi inchipuit vreodata c-o sa ma sluteasca in halul acesta, fara sa ma omoare pe loc. Trebuie sa stiti ca ochiul stang imi e aproape iesit din orbita. Pentru mine, asta-i mai rau decat moartea. Dumnezeu m-a facut pentru placerile trupului, asa cum pe cartita a facut-o sa traiasca departe de lumina soarelui. Si cum dihaniei asteia nu-i lipseste nimic, ca sa poata trai pe sub pamant, tot asa si eu aveam tot ce-mi trebuia, ca sa ma bucur de placerile vietii. M-am jurat sa ma omor, daca cumva

puterea omeneasca m-ar sili sa traiesc o alta viata decat aceea pe care eu o simt clocotind in sangele meu.

Azi a sosit vremea sa ma gandesc la juramantul acela. De aceea va las... Ma duc sa ma ingrijesc, departe. Daca mi-oi scapa ochiul si voi izbuti sa-mi tamaduiesc urmele ranilor, voi trai si ma veti revedea. Daca imi pierd ochiul, nu ne vom mai regasi niciodata. Si acum, iata ce mai am de adaugat: tu, Chira, daca — dupa cum banuiesc — nu ti-e dat sa traiesti in acea curatenie care vine de la Dumnezeu si aduce multumire, sa nu fii o cinstita fatarnica, sa nu faci pe virtuoasa. Nu-ti bate joc de Dumnezeu, ci fii ceea ce te-a lasat el — traieste-ti viata asa cum o simti, fii chiar o destrabalata, dar o destrabalata de inima! E mai bine asa! Si tu, Dragomir, daca nu poti ajunge om de treaba, fii ca sora-ta si ca maica-ta, fa-te chiar hot, dar un hot cu suflet, caci omul fara suflet, dragii mei, e un mort care impiedica lumea sa traiasca. E ca tatal vostru...

Acum, voi o sa ramaneti aici, pana cand o da soarele-n chindie. De-o fi sa inceapa vreo ploaie cu trasnete, sa nu va adapostiti pe sub copaci, ci ascundeti-va in groapa cea din coasta. Dupa toaca, vor veni sa va caute doi calareti, si va vor lua sub aripa lor. Sa stiti ca aceia sunt fratii mei, doi oameni de omenie si de inima. Eu ma duc la ei, dar pe voi nu va pot lua, pentru ca sunteti inca fara minte si-i puteti da de gol, fara voia voastra. Daca, pana la chindie, fratii mei nu vin sa va ia, intoarceti-va la targ si cereti gazduire, in numele meu, la locanta de unde luam mancare, dar sa nu iesiti din odaie pana n-or veni unchii vostri sa va caute. Si acum, am sa va mai spun un lucru. Trupul nostru e supus tuturor boalelor. Cu voia lui Dumnezeu, nici eu, nici, voi, n-am cunoscut chinurile astea, dar ele exista; si fara de numar sunt cei care patimesc de ele. In clipele voastre de fericire, ganditi-va la ei, si pe tot anul, dati o parte din prisosul vostru asezamantului in care ei sunt ingrijiti! Eu va las destula avere de la fratii mei.

Zicand aceasta, ea scoase din besactea doua inele, pe care le innoda intr-o batista de matase, o vari in sanul Chirei, ne imbratisa lung, lung de tot, si pleca, invaluita in mantia ei cu gluga.

Dupa vreo treizeci de pasi se intoarse spre noi, isi lipi mainile pe buze, apoi ridica bratul, arata cu degetul spre cer, se inturna cu spatele si pieri.

— Ce va sa zica asta? o intrebai pe Chira.

— Asta vrea sa zica, fratioare, ca ne vom revedea in cer! imi raspunse ea. De atunci n-am mai stiut nimic de mama.

Ramasi singuri, uitaram ca eram flamanzi si am plans, imbratisati, pana cand sfarseala si arsita soarelui ne amortira intr-un somn binefacator. Cand ne desteptaram, ni se paru ca nu mai faceam parte din lumea asta. Simteam ca ceva

groaznic se petrecuse, dar nu ne dadeam seama daca eram prada unor halucinatii sau daca nu cumva viata noastra de pana atunci fusese numai un vis.

Un lan de rapita din imprejurimi ne trimitea placutu-i parfum pe aripile unei adieri inabusitoare, iar fluturii, libelulele si bondarii ne chinuiau fara incetare cu veselia lor neimpartasita.

Se apropia de toaca... Lunecand spre zari, soarele isi potolea stralucirea. Eram ingrijorati si privirile noastre scrutau drumul pustiu in partea in care pierise mama. Ne urcaram pe una din tabii. Departe, pe soseaua Cazasului, se ridica un nor de praf. Dupa cateva clipe, rasarira doi calareti, venind valvartej si lasand in urma lor ca o dara de fum. Imi fu frica si coborai, de teama sa nu fiu zdrobit sub copitele cailor, al caror ropot ritmic ajungea pana la mine. Dar Chira nu ma urma. Ca infipta pe muche, cu fusta falfaind, ea isi flutura batista si tipa de fericire la sosirea vijelioasa a celor doi barbati. Acestia isi luara caii de frau, intrara in lan, le scoasera zabalele si-i lasara sa pasca intre cele doua tabii, care-i adaposteau dinspre drum.

Chira scobori in goana, isi desfasura tulpanul care-i invaluia capul si, cu parul ei de aur curgand peste umeri, se arunca la picioarele unchilor nostri necunoscuti, care sedeau inaintea noastra, inalti si spatosi, ca doi stejari. Erau doi uriasi de acelasi stat, parand sa aiba intre patruzeci si cincizeci de ani, unul mai voinic decat celalalt.

Pe capetele rase ca-n palma, purtau turbane. Barbile si mustatile pleostite le stresinau gurile. Ochii lor mari scaparau priviri patrunzatoare, de neindurat, dar limpezi si cinstite.

Mainile paroase semanau cu niste labe de urs. Erau ca niste draci negri, invaluiti in ghebele lor, care-i ascundeau de la gat pana sub genunchi.

Ei ramasera catva timp nemiscati, privindu-ne: pe mine, care inlemnisem in picioare, crezandu-ma in fata unor aratari din basme; pe Chira, prosternata la picioarele lor. Apoi isi scoasera mantile, si abia atunci vazui ca erau imbracati turceste: cu ilice, salvari, braie rosii. Ceea ce ma infricoasa insa peste masura a fost cand ii vazui inarmati pana-n dinti, ca pe niste adevarati haiduci: cu flinte scurte in teava, atarnate de umeri, pistoale si junghere varate in cingatoare.

In clipa aceasta, firea patimasa a Chirei izbucni cu repeziciunea unui fulger. Cu o singura rugaminte facuta acestor voinici, ea zdrobi o familie, cazand ea insasi victima patimei razbunatoare.

Cel mai varstnic dintre cei doi inisi o ridica de jos pe Chira si o privi in ochi, tinand-o cu mainile de umeri. O strambatura a claii de par care-i ascundea gura ma facu

sa banuiesc ca dedesubt trebuia sa fie un zambet. Un suras mai hotarat se arata in privirile lui. Apoi, intreba pe romaneste, cu un glas taios si gros:

— Fetito! ia spune-mi, care din astea trei limbi o stii mai bine: turceste, greceste ori romaneste?

— Romaneste, cruce de voinic! raspunse ea darza, tintindu-l cu o indrazneala de necrezut. — Si cum iti zice tie?

— Chira.

— Ei bine, Chiralina! Uite, eu te sarut ca un unchi, dar fericite de omul care ti-o putea musca ciresese gurii ca ibovnic!

El o imbratisa si o impinse catre fratele sau. Apoi se-ntoarse spre mine:

— Si tu, Dragomir voinice, ce te uiti atat de speriat? ma intreba el, imbratisandu-ma. Iar dupa ce-si aseza pusca peste gheba, adauga:

— Oare ti-e teama de barbile noastre?

Se rostogoli in iarba si ma trase langa el.

Nu cracneam o iota. El starui:

— Ia spune, Dragomire, poate ti-e frica?

— Da, abia soptii eu.

— Si de ce ti-e frica?

— De armele voastre, ca prea aveti multe.

El izbucni in hohote:

— Ha, ha, ha!... Dragomir flacaule! Sa stii ca niciodata nu esti prea inarmat, cand te-ai stricat cu Dumnezeu si cu dreptatea fapturilor lui. Dar ce intelegi tu din astea, tancule?

In clipa asta, Chira cazu in genunchi, isi impreuna mainile ca pentru rugaciune si striga:

— Eu pricep asta!

— Si cam ce pricepi tu, Chira Chiralina, floare de gradina, tanara tulpina?

— Inteleg ca oamenii sunt rai si ca tu ii pedepsesti!

— Bravo Chiralina! striga el, pocnind din degete. Dar, ce? Nu cumva inimioara ta nutreste vreo razbunare?

— O sfanta si dreapta razbunare! Si vorbind asa, ea ridica greaua flinta, o saruta si striga: S-o descarci, chiar asta-seara, in pieptul tatii! Si fratele tau sa judece pe fratine-meu cel mare! Faceti ce va rog, pe toti sfintii, in numele mamei care ne-a parasit! Razbunati doi orfani si ma voi robi voua! Ma veti lua cu voi!

Unchiul ii lua arma din mana, se intuneca la fata si vorbi:

— Chira... Dumnezeu a gresit, facandu-te femeie! Cand imi vorbeai de razbunare, ma gandeam le vreo paruiala pe care tu o doreai vreunui indragostit ce te-ar fi

sarutat fara voia ta. Dar tu graiesti lucruri la care noi ne gandeam mai dinainte... asa ca versi ulei peste foc... Spune-mi, fiica iadului, adauga el dupa un rastimp de gandire, n-ai sa mori de groaza asta-seara, cand vei vedea capul tatalui tau sfaramat in bucati?

Cu ochii peste masura de mari, aprinsa la fata, Chira raspunse:

— Am sa-mi inmoi mainile in sangele lui si-am sa ma spal cu el pe fata!

Unchiul incrunta din sprancene si ramase cu privirile tintite pe discul de para al apusului, ca si cum ar fi ascultat la cavalul unui cioban care plange in departare. Apoi incepu sa vorbeasca greceste cu fratele sau, scalciind vorbele, pentru a le face si mai de neinteles.

In preajma, caii rontaiau iarba, stranutand, blanzi ca doi miei, pe cand cele doua tabii se intunecau in noaptea care incepuse sa ne invalui.

Taceam... Racoarea noptii infiora pe Chira. Vorbind mereu in soapte, unchiul ne inveli in cele doua ghebe. Ramaseram asa pana se facu intuneric bezna. Atunci, cei doi barbati se ridicara. Cel mai varstnic vorbi surorii mele:

— Ei bine, Chira Chiralina, sarpe ce-nvenina, pui de curvistina: fie cum ai spus!

Dorinta ta mi-a infierbantat sangele. Vom incerca, chiar asta-noapte... Dar pentru asta, tu si frate-tau ne veti sluji drept nada.

Chira ingenunchie si-i saruta mana. Facui la fel, luand mana celuiilalt, care ma intreba:

— Si tu, Dragomire, ceri razbunarea?

— Ii urasc, si pe tata, si pe frate-meu! raspunsei.

Cel mai batran sari pe cal si ridica pe Chira, asezand-o dinaintea lui, de-a curmezisul, pe cand mezinul ma aseza la spatele lui, legandu-ma cu o curea de el. Iesiram la pas din lan, dar pe drumul neted cel dintai isi impintena bidiviul, care o tuli ca vantul, urmat la vreo douazeci de pasi mai indarat de al nostru.

Am gonit asa, cam cat ai fuma o tigara. Ajunsi la marginea targului, carmiram la stanga pe-un drumeag care ducea drept la Dunare. Timp de cateva minute goana vijelioasa a cailor ma facu sa cred ca nu un cal ma purta in spinare, ci insusi dracul. Sub blanda cernere a lunii, care arginta calea, pletele Chirei, iesite de sub gheba, fluturau in vant ca un fuior desfacut.

Curand dupa asta, incepuram sa scoboram un povarnis, iar cand fluviul aparu in intregime, ca o panglica stralucitoare, caii isi incetinira goana, apoi se oprira deodata in preajma unui crang de salcii. Ne gaseam la locul numit Catarg, cam la vreun ceas de drum cu piciorul departe de port si de casa noastra. Fara sa descalece, cei doi oameni se apropiara si schimbarea cateva cuvinte pe care nu le-

am putut intelege, apoi, cel mai varstnic, vari doua degete in gura si fluiera o data lung, puternic, iar dupa o clipa inca de doua ori mai scurt.

Pe data, dintre salcii aparu un turc batran, cu barba alba, care se apropie, tarsindu-si tarligii si facu o temenea, cu bratele incrucisate pe piept.

— Buna seara, Ibrahim! ii raspunsera unchii mei, pe turceste.

El lua caii de capestre si noi il urmaram. Nu departe, de cealalta latura a salciilor, era un bordei, naruit de revarsarile apelor. Batranul era pescar de raci si bostanar.

Cea de a treia meserie, cred ca i-o ghiciti lesne. El lega caii sub un sopron de stof si intra in coliba lui, urmat de unchiul cel mai batran, care, apoi, iese singur, lua pe Chira in brate si pleca grabit. Fratele lui facu la fel cu mine. Si, ducandu-ne ca pe niste prunci, cei doi barbati se indreptara spre port, de-a lungul tarmului.

Picioarele li se afundau in clisa moale. Vreascuri trosneau sub pasii lor.

Ajuns sub povarnisul locuintei noastre, incepuram sa urcam. Casa era cufundata in bezna. Bagaram de seama ca fereastra cu geamul spart fusese astupata cu scanduri batute in cuie. Unchii isi incordara auzul, apoi desprinsera scandurile cu lovituri de pat de pusca si intraram in casa.

Cel mai in varsta ne spuse:

— Noi o sa iesim in ograda si-o sa ne ascundem in pivnita. Vom ramane acolo, atat cat va fi nevoie, chiar pana maine dimineata. Inchideti fereastra, aprindeti sase sau opt lumanari, mancati ceva si culcati-va imbracati pe divan... Auziti? pe divan si fara sa stingeti lumina! Daca ei vin si incep sa va cerceteze, raspundeti-le ce voiti: n-au sa va plictiseasca mult timp. Dar sa lasati desfacute perdelele ferestrelor care dau spre curte! Asta-i foarte insemnat si sa nu uitati sa stati pe divan!

Cu aceste cuvinte, sarira pe fereastra.

Ah, ce noapte plina de chinuri! Daca-ar fi sa traiesc o mie de ani, si in ceasul mortii tot mi-as aduce aminte de clipele de groaza.

Uram de moarte pe hainul meu tata, ca si pe blestemata faptura care-i semana, si doream din tot sufletul sa-i ia dracul pe amandoi! Ei, dar sa vrei moartea cuiva e o chestie de ura, cata vreme sa iei parte la executia lui, trebuie sa ai... ce trebuie sa ai? Nu mai stiu nimic... Voiam sa zic ca trebuie sa fii crud, dar sunt incredintat ca Chira nu era cruda.

Atunci? Cat e de trist sa fii om si sa intelegi viata mai putin chiar decat lighioanele. De ce e cu putinta ca mila sa stea alaturi de ura? Si pentru ce iubim? Si pentru ce ucidem? Pentru ce ne framantam simtaminte care dauneaza altora si chiar noua insine?

Dupa ce am ramas singuri si lumanarile fura aprinse, prima mea grija a fost sa caut in ochii Chirei. O regasii la fel de neimblanzita in setea ei de sange. Era in culmea fericirii, ca su cum ar fi fost vorba de o sarbatoare. Se imbraca intr-o rochie decoltata si se sulemani, de parca si-ar fi asteptat musafirii, inganand neincetat un cantec.

Pe umarul obrazului stang avea o vanataie de marimea unei nuci.

— Saruta-ma aici tare! imi spuse ea. In asta-seara, o descarcatuura de pusca o va face sa dispara!

— Chiro, o intrebai, sarutandu-i rana, n-ar fi mai bine sa chemam pe unchii nostri... si sa plecăm cu ei?

— Nu! striga ea. Mai intai trebuie ca ucigasul mamei sa-si ia rasplata! Pe urma... vom pleca.

— Dar asta trebuie sa fie cumplit de vazut!

— E neinchipuit de frumos! urla ea, deschizandu-si bratele si strangandu-ma la piept.

Clipele treceau grele, coplesitoare, ca sub stapanirea unor visuri rele. Ma hraneam cu nadejdea ca tata si frate-meu nu vor veni in noaptea asta si nici in cele ce vor urma si ca unchii, plictisiti, vor parasi gandul razbunarii.

Dar menirea ursitelor e mai tare ca dorinta noastra si cine stie daca vointa Chirei nu era chiar vointa lor?

Ea alerga de la oglinda la ferestre, privindu-se si ascultand in noapte, isi saruta cosita, se juca cu valul ei, apoi se arunca pe pernele divanului, razand ca iesita din minti. Deodata cazu pe ganduri, se ridica, trecu intr-o odaie de alaturi si reveni cu un mic pumnal.

— Vezi tu asta? imi spuse in soapta. Daca dai de gol pe unchii nostri, am sa mi-l var in inima. Si tu vei ramane singur! Ti-o jur pe mama!

Ma cutremurai. Gandul asta nu-mi venise inca. Ma rugai:

— Pune-l la loc, Chiro! La randul meu, iti jur si eu pe mama, ca n-am sa scap o vorba.

Cu toate acestea, ea ascunse pumnalul in san.

De-abia avu timpul sa-l ascunda, ca tatanele portii scrasnira ca intr-o plangere dureroasa, care rasuna in sufletul meu ca un urlet de agonie. Chira se cutremura, ochii ii scanteiara si se azvarli pe divan, la dreapta mea, soptindu-mi la ureche.

— Sa nu te uiti spre ferestrele curtii, deloc, deloc!...

Cheia scartai in broasca. Inmarmurit, pironit langa Chira, vazui pe tata aparand, urmat de fiu-sau, cu fruntea incretita si pumnii stransi.

Nu avu timpul decat sa ne intrebe, aratand fereastra sfaramata dinspre vale:

— Cine a stricat asta? Unde-i maica voastra?

Doua detunaturi, slobozite aproape deodata, tandarira geamurile, cutremurara casa si umplura odaia cu un fum gros, care mirosea a carpa arsa si a praf de pusca. Lipit de pieptul Chirei, in clipa aceea grozava nu putui sa vad altceva decat pe fratele meu pravalindu-se pe spate si pe tata azvarlindu-se pe fereastra dinspre port. Inchisei ochii, aproape inabusit, dar ii deschisei pe data ca sa vad, la pamant, pe fratele meu cu capul in bucati, ca un pepene sfaramat de zid, si pe cei doi unchi, aplecati peste fereastra prin care scapase tata, descarcand patru focuri de pistol pe urma lui.

Chira imi dadu drumul si sari in mijlocul odaii, strigand:

— Nu l-ati nimerit! L-ati scapat! Doar urechea stanga i-ati rupt-o! Drept orice raspuns, ei stinsera lumanarile, si mezinul iesi in ograda, in vreme ce batranul ne impinse spre intrare. Ne aseza pe un divan, in intuneric, si ne spuse:

— Va sarut, Chiralino si Dragomire, poate pentru cea din urma data. Tatal vostru e al treilea om care-mi scapa, si — daca e sa-mi cred ursita — moartea mea e dat sa-mi vina din mana celui de-al treilea dusman care imi va fi scapat din bataia pustii pe luna plina. Negresit, am sa-mi apar pielea pe cat voi putea, dar... ce ti-e scris, in frunte ti-e pus! Si-acum ascultati-ma: stapanul hanului, de unde mama voastra lua mancare, va veni in curand sa va ia. La el veti avea doua odai si tot ce va trebuie. Maine o sa vina aici sa va ia lucrurile voastre. In casa asta sa nu mai calcati niciodata.

— Dar nu ne luati cu voi? intreba Chira, cu glasul tremurand.

— Nu, n-am dreptul asta... Viata noastra e grea si voi sunteti crescuti in puf.

— Apoi, atunci, tata are sa ne omoare...

— N-are sa va omoare. De altfel, n-are sa treaca mult si avem sa-l calcam iarasi, si atunci nu are sa ne mai scape; intr-un fel sau altul, el va pieri, caci noi suntem doi, iar el e unul singur. Asadar, traiti dupa cum va e voia, si faceti ca si cum nu ne-ati fi cunoscut vreodata; ne vom revedea numai dupa ce-o pieri cainele. Daca, din cand in cand, veti dori sa ne aflati de sanatate, dati-va pe langa hangiu si soptiti-i numele meu: Cosma. El va va spune ce-o sti. Dar mai multe va sti sa va spuna despre noi Ibrahim, pescarul de raci de la Catagati, pe care, de-l auzi strigand pe sub ferestrele voastre: "Raci! racii vii, raci!" sa va scoborati si sa-l urmati pana afara din cetate. Sa stiti ca el va aduce totdeauna cate o veste din partea noastra. In sfarsit, daca dregatoriile va vor cerceta despre cele ce s-au petrecut in noaptea asta, spuneti tot ce-ati vazut, dar sa nu spuneti ce ganditi si... sa nu ganditi nimic! Tacu... In curte rasunara niste pasi: hangiu intra. Amandoi unchii ne-au sarutat si au disparut. Curand apoi plecaram si noi.

Hanul se afla la vreo cincizeci de pasi departare de casa noastra si era, de asemenea, asezat pe acelasi damb. Dar cata deosebire intre podoaba odailor noastre si cele ce ni se dadura aici, cu toate ca fusesera alese printre cele mai bune.

Am plans in hohote. Din fericire, camerele dadeau inspre Dunare si comunicau intre ele.

Inaintea flacarii fumegande a unei singure lumanari, printre mobilele acelea saracacioase, scoartele urate si roase, Chira se azvarli imbracata in pat, vazu zadarnicia razbunarii ei si planse mai amarnic decat mine.

Inspaimantat de a ma sti singur in odaia mea, cu privirile impanzite de spaima, luai o patura si ma culcai pe divanul surorii mele. Adormii in curand, zdrobit de cele trei zile de zbucium, lasand lumanarile aprinse si pe Chira in lacrimi.

Cu toate astea, a doua zi de dimineata, cand cele dintai raze ale soarelui navalira in odaie, aceasta imi paru mai frumoasa si am fost chiar multumit. Dar gandul ca pot da ochi cu tata ma ingrozea. Desteptai pe Chira, care dormea, si i-am propus sa fugim. Ea gandea la fel. Sedea pe marginea patului, ca prostita, cu ochii rosii, cu fata umflata de plans. Am crezut ca o napadeau parerile de rau si o intrebai daca de-asta era trista:

— Nu, imi raspunse ea, sunt amarata ca tata a scapat! Daca ar fi cu fiu-sau, am fi acum in casa noastra. Saracia de-aici ma ingrozeste!

Ea isi roti ochii dispretuitori prin odaie. Iesiram. Inaintea usii, in racoarea diminetii, hangiul fuma din narghilea. El se ridica si ne facu o temenea:

— As putea sa stiu ce va face sa iesiti atat de dimineata? ne intreba el, foarte cuviincios, pe turceste.

— Abu-Hassan, mi-e teama de politie si de tata, raspunse Chira in aceeași limba.

— Atata vreme cat veti sta linistiti in casa mea, eu raspund de viata dumneavoastra, domnisoara. Si tragand cu ochii indaratul lui, adauga in soapta: Doar pentru asta sunteti aici!

Niciodata n-am stiut ce era cu omul acesta, nici legaturile pe care le avea cu familia mamei mele. Stiu insa ca, in adevar, nimeni n-a venit sa ne tulbure cat am stat la el si nici tata nu s-a mai aratat. Totusi, cum noi ne temeam sa nu fim surprinsi in ziua aceea de tata, am iesit din han, si atunci incepu pentru noi viata cea mai frumoasa si trista, care tinu o luna incheiata, bogata in lumina si hoinareli. Felul acesta de-a trai ne uimi ca ceva cu totul nou, o voluptate necunoscuta. Era o alta viata: doua pasaruici care scapasera din cusca si-si incercau puterea aripilor, avantandu-se insetate spre soare!

Hanul avea o iesire dosnica, foarte murdara, dar cat se poate de potrivita pentru noi, caci ea ne ingaduia sa plecam si sa venim fara sa fim vazuti. Era o portita care dadea pe o scara taiata chiar in mal, spre port. Scara aceasta scobora pe sub ferestrele noastre. Cand ne mai obisnuiram cu noua noastra stare, spuneam razand ca aici era mai bine chiar decat acasa, unde povarnisul de sub ferestrele mamei n-avea nici urma de scara.

Dimineata, dupa ce gustam cate ceva, o luam razna si nu ne intorceam decat la amiaza. Mancarea ne-o aducea chiar in odaie. Dupa-amiezile, iarasi le petreceam afara. Cum secerisul se sfarsise, Chira gasea o placere nespusa sa adune spice de grau si sa le daruiasca bietelor spicuitoare ce se inghebosau prin miristi. Uneori ne alungam prin parloagele unde pasteau mii de oi, a caror masa se misca fara incetare, lasand in urma ei pamantul acoperit cu balegar si smocuri de lana agatate pe scaieti. Babe treceau de la scai la scai, culegand lana lasata de ele. Facuram si noi la fel, daruindu-le rodul ostanelilor noastre.

Odata, impinseram hoinareala pana la cele doua tabii, unde ne parase mama, si de-abia atunci descoperiram ca, in seara plecarii cu unchii nostri, uitasem acolo legatura cu de-ale mancarii, pe care-o luaseram de acasa. Cainii fara capatai o sfasiasera si mancasera tot ce continuse. Din ea nu mai ramasesera decat zdrente. Ne napadira lacrimile. Amintirea dezastrului nostru ne aparu sub o lumina cu atat mai trista cu cat noi eram pe cale sa-l uitam, si clipele acestea de copilareasca durere se impleteau fara nici o zabava cu ceasurile de negraita fericire care ne umpleau sufletele.

Crescuti in "puf", dupa cum spusesese unchiul Cosma, flori de sera, noi nu cunosteam decat desfatările de sub acoperisul mamei: jocuri, cantece, rasfatari si belsugul hranei. O, erau frumoase acele zile! Dar acum noi descopeream ca mai exista si un "afara", iar acest "afara", bogat in lumina, imbalsamat de mireisme salbatice, avea un farmec nebanuit.

Pana atunci nu stiușem ce inseamna sa alergi dupa un fluture, sa mangai o lacusta verde, sa prinzi un barzaun, sa asculti viersul cantatoarelor in largul lor necuprins, greierul nevazut in pacla inserarilor invrastandu-si taraitul cu indepartatul caval al ciobanului, sa vezi albine iesind de-a-ndaratelea dintr-o floare, habar n-aveam de infiorarea pe care o incearca inima atunci cand trupul ti-e mangaiat de alintările molcome ale vanturilor de vara, care hoinaresc pe intinsul lanurilor.

Am cunoscut toate acestea; si gustul dulciurilor casei a fost uitat. Uitate, de asemenea, infrigurarea danturilor, fumul de narghilele si mireasma aromatelor. Uitat a fost pana si chipul desfigurat al mamei si setea noastra de razbunare! Fata Chirei se arami in scurt timp, si nicicand o fata mai frumoasa n-a cutreierat

campiile cu ochii inrouati de dragoste, cu parul fluturand in vant ca o flamura, cu fusta indiscret ridicata, cu sanii oferiti Zeului Soare!

In vremea asta, in mahala se inradacina un zvon: se zicea ca, neindoios, cei ce ucisesera pe frate-meu si taiasera urechea tatii nu putura sa fie decat ibovnicii mamei. Ba, lucrurile mersera pana acolo, incat erau aratati, pe nume, ca ucigasi, doi dintre musafirii, care, printr-o ciudata intamplare, se imbarcasera pentru Stambul in chiar noaptea crimei. Inteleseram atunci ca tata nu cracnise o vorba despre taina crimei si nu daduse nici o jalba.

Linistiti, oarecum, de nepasarea in care ne invaluia, ne reluaram hoinarelile cu mai mare avant, dar deodata Chira paru ca incepe sa se plictiseasca. Vezi dumneata, dragutii de musafiri incepuera a da tarcoale in preajma noii noastre locuinte si a face serenade sub ferestrele dinspre port, pe unde trecatorii erau foarte rari.

Catarati ca niste draci pe treptele scarii care se naruia mereu, ei deveneau din ce in ce mai numerosi. Si era nespus de hazliu sa vezi roiul acela de oameni, caraghios insiruiti pe povarnisul malului, behaind, amestecand melodiile instrumentelor lor intr-o cacofonie inspaimantatoare, injurandu-se ca niste derbedei de balciuri si cateodata rostogolindu-se la vale ca niste saci cu lut.

Ne inveselea nespus privelistea gloatei acesteia de nebuni, care laolalta cerseau cate-o "intalnire"; Abu-Hassan le facu chiar cinstea unor ciubare cu apa rece, ca sa-i mai racoreasca, dar dragostea-i mai puternica decat apa si ei nu se dadura batuti, ci continuara sa ne... distreze.

Ca sa-i turbeze si mai tare, Chira isi relua gatelile si cochetarile ei, asa ca in chipul acesta eu imi urmau singur hoinarelile de dimineata. O faceam bucuros, dar nu ma mai indepartam ca alta data. Dunarea ma mai atragea cu o putere covarsitoare. Aveam unsprezece ani trecuti, si nu cunosteam inca barcile acelea ale caror vaslasi canta cu duiosie, furati de unda apei.

Pe vremea aceea, portul nu avea chei si puteai inainta in apa zece si chiar douazeci de pasi, pana ca ea sa-ti ajunga la piept. Ca sa te urci in vreo luntre, trebuia sa treci pe punti mici de lemn. Vasele cu panze, ancorate la adanc, isi frecau pantecele de pontoanele care sprijineau un capat al podului celui mare, durat din barne si dulapi. Un furnicar de hamali turci, armeni si romani, cu saci in spate, se duceau si veneau in goana pe puntile acestea care se-ncovoiau sub greutatea lor.

La inceput privii de departe la misuneala aceasta, pe urma ma amestecai printre plodurile celor patru ori cincisemintii care locuiau orasul si prinsei gustul jocurilor. Imi placea mai ales sa-i vad balacindu-se in apa, goi ca niste dracusori oachesi. Ravneam chiar sa ma scald laolalta cu ei, dar mi-era teama cand ii

vedeam batandu-se in apa si tinandu-se — unul pe altul — cu capul la fund, gata sa se inabuse.

Intr-o zi scoasera la mal pe un mic lipovean, balan ca si mine, care aproape se inecase si nu mai rasufla.

Din ziua aceea ii parasii si incepui sa contemplez barcaii tolaniti in luntrele lor, care trandaveau la soare, fumand si mormaind franturi de cantece. Odata, ma rugai chiar de unul din ei, pe turceste, sa ma plimbe putin pe apa. El imi raspunse ca pentru ca sa te poti plimba cu luntrea, trebuie sa platesti cateva parale. De unde eram sa stiu eu ce-i aceea sa ai parale la tine si sa... platesti. Barcagiul ma facu "prost" si-mi talmaci ca el isi castiga painea purtand oamenii pe apa. Si pe cand imi vorbea, privea indaratul meu, facea cu ochiul, apoi, cautand la hainele mele noi, exclama:

— Ah! copiii asta de bani gata! Habar n-au macar ca trebuie sa ai parale pentru ca sa poti trai!

Atunci ma intorsei si dadui cu ochii de un turc batran, frumos si cu haine stralucitoare, care se tinea la o oarecare departare, sprijinit intr-un baston noduros de corn si care asculta convorbirea noastra.

Imi facu semn cu degetul si imi spuse:

— Tu esti turc? Vorbesti foarte bine turceste.

— Nu, sunt roman!

Ma cerceta indelung, cu blandete si bunacredinta, dar nu i-am raspuns la toate intrebarile. Cu toate acestea, mi-era drag... Vai! pentru ce n-am putut sa-mi dau seama de nenorocirea care ma pandea?

Inaintea mea sedea fiinta ingrozitoare care mi-a sfaramat viata mea si pe cea a Chirei: Nazim-Efendi, proprietar de corabii si furnizor de marfa pentru haremuri, ca atatia altii de pe vremea aceea.

Monstrul s-a purtat cu mine, cum nu se poate mai bine: serios, linistit, cuviincios. Despartindu-se si indreptandu-se spre luntrea lui tapisata, imi spuse cu un aer nepasator:

— Daca din intamplare iti vine pofta sa te plimbi pe apa, singur sau cu sora ta, va dau cu placere barca mea!

Isi striga luntrasul, un arab, ii dadu porunca si pleca pe fluviu. Eram cat se poate de bucuros de aceasta bunavointa si-mi parea chiar rau ca nu ma folosisem pe loc de ea. Mi-era teama ca n-am sa-l mai intalnesc si ca am scapat chilipirul.

Fugii cat ma tinura picioarele spre han si urcai treptele malului, trimitand sarutari Chirei care sedea la fereastra.

— Nu esti deloc dragut, imi spuse ea. Tu te duci la joacele tale si pe mine ma lasi singura, aici, sa ma plictisesc!

— Maine ai sa te distrezi ca o printesa, in luntrea unui bei! izbucnii eu, sarutand-o. Si, pe nerasuflete, ii povestii minunea pe care o descoperisem.

Ah, pentru ce n-a fost macar ea mai inteleapta, mai cunoscatoare decat mine in rautatile omenesti?! Chira sorbi cu un nesat vorbele mele si se zapaci intr-atat, incat — in dorinta ei de a se plimba mai repede pe Dunare intr-o luxoasa luntre cu panze — nu putu inchide ochii toata noaptea.

A doua zi dimineata isi pierdu vremea cu gateala ei si a mea. Catre amiaza ne scoboraram pe tarmul apei. Arabul era acolo cu barca lui, dar batranul lipsea.

Chira il intreba, indrazneata:

— Ai primit porunca sa ne plimbi?

— Da! raspunse acesta, ridicandu-se in picioare. Pe cand o urmam, auzii un vaslas in urma mea, spunand vorbele acestea, de care mi-am adus aminte in nefericirea mea de mai tarziu:

— Ce mai vanat!

I le spusei Chirei si-o intrebai de rostul lor.

— Niste prosti! facu ea.

Sufla pe Dunare o adiere de vis. Pentru intaia data ne bucuram de placerile unei asemenea leganari.

Panzele se umflau putin sub bataia usoara a vantului. Totusi tarmul se departa si deodata incepuram sa saltam pe valurile din larg. Pe Chira o cuprinse frica.

— Nu mai vasli spre mijlocul garlei! Intoarce la mal!

Arabul carmi. Reveniram la mal. Pe multe, casa parinteasca aparu intr-o trista pustietate, iar in apropierea ei se vedea hanul cu ferestrele deschise de la odaile noastre. Luntrea le depasi incet, precum si furnicarul portului, nenumaratele corabii, slepuri si pontoane. Cand ajunseram la capatul celalalt al cetatii, salupa se indrepta spre o punte singuratica si acosta. Pe mal, turcul ne astepta in picioare. El facu cativa pasi, saluta pe Chira cu o lunga inchinaciune si-o ajuta sa sara pe tarm. Aceasta o incanta. Batranul avea mladiere in miscari, o purtare eleganta cum noi nu vazuseram inca la zapacitii nostri de musafiri.

Ah! biata inima omeneasca! Cu ce usurinta se avanta pe fagasurile bucuriei! Cat suntem de orbi! Nici azi nu inteleg cum s-a facut ca n-am gasit suspecta prezenta turcului la sosirea noastra, ca si lipsa lui chibzuita la plecarea din port.

Da data aceasta se purta si mai cu dibacie. Inaintea linistei, cuviintei si parului sau alb, Chira merse pana acolo incat il ruga sa ne arate corabia lui. Atat astepta si el,

dar se vede ca era prea sigur de prada lui si ii raspunse intr-o turceasca din cele mai alese:

— Nu imediat, incantatoare duduie! Corabia mea e ancorata de cealalta parte a Dunarii, pe bratul Macinului, unde incarca marfuri, si cum mata nu esti invatata cu clatinarea valurilor, poti sa te imbolnavesti. Dar in curand iti voi satisface curiozitatea. Pana atunci sunt foarte fericit ca pot sa-ti pun la indemana luntrea mea, si as fi cum nu se poate mai magulit sa va vad folosindu-va de ea.

Dupa ce termina, ne saluta cu un adanc salamalec, care facu sa-i onduleze vesmintele de matase, isi duse mana la frunte, la buze si la inima si se urca in barca.

Placerea aceasta noua ne lua mintile. Uitaram de mama, tata, unchi, musafiri si chiar de Dumnezeu. Ne daduram cu trupul si sufletul in mrejele protegitorului nostru. Trei zile de-a randul ne plimbaram pe valurile Dunarii, incumetandu-ne din ce in ce mai departe. Intr-o zi, barca se indeparta atat de tare, incat, fara sa bagam de seama, ne pomeniram de cealalta parte a fluviului. In sfarsit, curiozitatea noastra fu potolita — ne urcaram pe corabie. Era mare si noua.

Mirosul de catran ne atata narile, iar din toate lamuririle pe care arabul ni le dadu despre rostul panzelor, catargurilor, a puzderiei de funii n-am inteles mai nimic. Nazim Efendi ne primi in caftan si in papuci, in bogata lui cabina-salon, asezata langa catargul din fata.

Niciodata nu mai vazusem atata bogatie de covoare orientale, de aramarii, perne cusute in fir de aur, musarabiehuri in miniatura si nesfarsite panoplii cu arme: archebuze, hangere, pistoale, iatagane, toate in filigrane cu incrustari de aur, argint si fildes. Parfumuri cu mirosuri necunoscute ne imbatau simturile. Pe peretii acoperiti cu covoare se rasfatau, la locul de cinste, portretul sultanului Abdul-Medjid si insemnele Turciei, cadre cu versuri din Coran, intr-o frumoasa scriere araba si chipuri de odalisce, de o frumusete uimitoare, care atrasera luarea aminte a Chirei.

— Cat sunt de frumoase! se mira ea.

— Si dumneata esti tot pe-atat de frumoasa, domnisoara! o lingusi turcul.

Ni se dadura baclavale gustoase, cafea in filigene maiestre si nemaivazute narghilele, cu tumbacul parfumat.

Gazda noastra a fost foarte magulitoare, vesela si cum nu se poate mai buna. O cerceta discret pe Chira asupra parintilor nostri si — fara sa-i spuna tot — ea ii dezvalui mai mult decat trebuia. Mai ales se grabi sa-i spuna ca-i placea sa danseze, si Nazim Efendi, incantat de chipul cum isi petrecuse ziua, se scula si ne dadu drumul, adaugand:

— Daca va place dansul, aici puteti dansa oricand! Dupa care am fost trecuti pe tarmul romanesc.

Eram mandru si multumit de descoperirea mea. Nu banuiam nimic. Chira era inca mai multumita decat mine, si mai putin banuitoare. Parasisem toate obiceiurile noastre de mai inainte, toate inclinarile. Viata ne-a fost absorbita cu totul de corabia blestemata. Luntrea ne ducea in fiecare zi intr-acolo, si nu mai dadeam pe-acasa decat pentru a dormi si manca. Mai mult: Chira nu-si mai gasea vesmintele destul de bogate, iar odaile noastre ii devenira de nesuferit. Era nerabdatoare ca unchiul Cosma s-o sfarseasca odata cu tata, ca sa poata intra in stapanirea casei si a averii ei, sa ajunga o cocoana eleganta si sa primeasca si ea — nu musafiri, ci de-alde Nazim-Efendi! Saracuta!

O saptamana incheiata baturam cabina turcului, jucaram si petrecuram.

Deveniseram prieteni si nu ne mai rusinam de nimic. Chira se jura ca “omul asta era un adevarat tata!”. El scotea de prin lazi vesminte neinchipuit de frumoase de odalisca si le plimba pe dinaintea ochilor nostri uluiti. Intr-o zi chiar o facu pe Chira sa se imbrace cu unul. Ea parea o adevarata odalisca, in totul asemuitoare celor din rame! Pentru a nu ma face gelos, ma imbraca si pe mine ca pe-un turc: cu fes, salvari si un pistol la cingatoarea brodata. Impopotonati astfel, nu eram departe sa ne rugam sa ridice ancora si sa intinda panzele.

Asta a si facut-o de altfel, dar pentru a ne robi si mai bine, ne dezbraca, isi inchise straietele in sipete si ne retrimise si in seara aceea acasa, cu bale la gura.

A doua zi dimineata — cea din urma zi a noastra pe pamantul romanesc — Chira plangea amar: tata traia inca si unchiul Cosma nu se gandea sa-i puna capat zilelor. Dar daca el intarzia sa faptuiasca acest gest dezrobitor, era totusi cineva care fusese raps.

Foarte de cu vreme auziram un glas ragusit strigand sub ferestrele noastre:

— Raci, raci vii! In sfarsit! Sosea poate vestea cea buna! Pescarul venea la timp! Scoboraram in goana. Incovoiat sub povara anilor si, fara indoiala, sub aceea a pacatelor lui, batranul Ibrahim dadea tarcoale pe sub ferestrele noastre, cercetandu-le talhareste. Il urmaram spre Catagat si acolo, departe de port, ne sopti in taina:

— Vai de voi! Cosma a fost impuscat de oamenii tatalui vostru, pusi la panda. Fratele sau e ranit, dar a izbutit sa scape calare.

Ah, cate lacrimi n-am varsat atunci! Sprijinitorul nostru ucis? Ursita se indeplinise! Ce ne facem de-acum? Nemaitemandu-se de nimic, eram siguri ca tata avea sa vina sa ne ridice.

Ne patruse o teama ca de moarte. Mai bine sa ne aruncam in Dunare, decat sa ne intoarcem la han! Tocmai bine, luntrea ne astepta la tarm si, ajunsi pe corabie, ne azvarliram in bratele lui Nazim Efendi, ca si cum am fi fost copiii lui.

Cu obrazii scaldati in lacrimi, Chira ii povesti tot adevarul, tot, cum si dezastrul din urma, strigand deznadajduita:

— Mai curand ne inecam, decat sa ne intoarcem acasa!

— De ce deznadajduiti asa, copii? ne intrerupse talharul. Dupa bunicul vostru, voi sunteti turci. Ei bine, am sa va iau cu mine la Stambul, unde, neindoios, a plecat si mama voastra sa-si ingrijeasca ochiul cel stricat. Acolo vom da de ea si veti trai fericit!

Dupa aceasta ne saruta.

— Cand plecati? il intreba Chira.

— Peste cateva ceasuri de cum o apune soarele!

In culmea fericirii, desi ne scufundam in mormant, ii cazuram la picioare si-i imbratisaram genunchii. El era mantuitorul nostru! Iar seara, in zgomotul asurzitor care razbatea dinspre punte, ghemuiti in cabina in care fumam ciubucuri amestecate cu opium, cu mintile halucinate intr-o pacla de inconstienta si fericire, vasul incepu sa se lege in asa fel, incat crezuram ca ne ridicam spre ceruri.

Nu ne-am indreptat nici spre cer, nici spre Stambul ca sa ne intalnim cu mama. Fusesem rapiti, rapiti cu invoirea noastra, si eram dusi sa fim vanduti ca orice marfa.

Altadata va voi povesti peripetiile ratacirilor mele in cautarea Chirei, care — pe data ce ajunseram la Constantinopol — a fost inchisa intr-un harem. Eu trebui sa ma incovoi placerilor respectabilului meu binefacator, si am fost pervertit pentru totdeauna. Si pentru totdeauna o pierdui pe scumpa mea surioara, cu toate ca, fugind dupa doi ani de zalogire, am cautat-o timp de doisprezece ani de-a randul, vanzand salep.

Paisprezece ani mai tarziu, intorcandu-ma in Romania, am aflat ca, la putina vreme dupa fuga noastra, unchiu-meu, care scapase de la moarte, a dat foc intr-o noapte la amandoua casele: si la a mamei si la a tatei, de frica sa nu-i mai scape calaul nostru.

Si, intr-adevar, de data aceasta nu i-a scapat, caci tata a pierit in flacari.

III - DRAGOMIR[modifica]

Trecusera patru ani din ziua in care Adrian ascultase, din gura lui Stavru, povestea Chirei. Cu toate cercetarile si silintele pe care si le daduse pentru ca sa poata

intalni pe nenorocitul limonagiu si sa-l incredinteze de dragostea si prietenia lui, nu izbutise sa dea de el. Il credea mort. Si existenta, atat de zbuciumata acum a neastamparatului nostru tanar, isi urma destinul.

Dar destinul acesta il slujea de minune, cel putin in ceea ce-l interesa mai mult in viata: nevoia de a privi fara incetare in gheena sufletului omenesc. Si cu toate ca aceste gheene sunt rare si grele de descoperit in cadrul de nepatruns al multimii fara de nume, Adrian stia sa le caute si sa le descopere. Cateodata le intalnea din intamplare.

Astfel, intr-o seara de plictiseala chinuitoare, el isi tara pasii grei pe strada Darb-el-Barabra din Cairo, unde se afla de vreo luna, si intra intr-o cafenea-restaurant evreo-romaneasca, loc cosmopolit, cercetat de indivizi de toate conditiile si de toate moralitatile. Intre clientii domnului Goldstein nu era nici o afinitate sufleteasca — se banuiau intre ei si adesea se dispretuiau. Ceea ce-i aduna laolalta era stiuca umpluta evreieste si tuica romaneasca. Adrian facea ca ei, ori de cate ori avea cu ce, si in seara aceea avea. Dezgustul sau insa pentru aceasta ambianta era vadit. Pentru a ocoli vreo intamplare neplacuta, el se strecura cu ochii in pamant, pana in fundul salii, unde se adunau clientii de mana a treia si unde mesele n-aveau fete de masa. De acolo ii asculta si-i cerceta pe ceilalti musterii.

“Cata asemanare intre omul acesta si Stavru!” gandi el, in vreme ce manca stiuca, aruncand priviri piezise spre cineva asezat in profil in partea cealalta a localului. Saracacios imbracat, neras de-o luna, imbatranit, omul acesta sedea nemiscat, cu barbia rezemata-n palma, si privea in nestire spre intrare, cu un pahar de tuica dinainte. Avea in infatisarea lui acele stigmatе respingatoare care produc dezgust. Totusi, fara a banui existenta vreunui Stavru in Egipt, Adrian se simti induiosat pentru acest batran stingher, tacut si nepasator. Ar fi voit sa-l vada la fata, insa omul nu se clintea din loc, parea intepenit.

Atunci, folosindu-se de obiceiul oriental care ingaduie oricui sa cinsteasca pe orice necunoscut de teapa lui sau de mai jos, chiar si numai asa din senin, Adrian chema chelnerul si-l ruga sa duca, din partea lui, o tuica omului care sedea in colt. Asta trebuia sa prilejuiasca neindoios un schimb de multumiri si de urari. In loc de asa ceva si spre marea mirare a lui Adrian, necunoscutul refuza consumatia, pe care n-o ceruse.

— E din partea domnului de colo, spuse chelnerul, aratand pe Adrian.

— Putin imi pasa, raspunse omul, fara sa priveasca spre locul ce i se arata.

Sunetul vocii inasa ii ajunse lui Adrian pentru ca sa recunoasca pe Stavru. Se scula, miscat, si-l apuca de umar. Cu glasul tremurand, ii sopti la ureche, asezandu-se langa el:

— E cu putinta? Tu esti? Aici?

— Ce nu stiai? intreba Stavru, la randul sau privindul banuitor.

— Cum? facu Adrian uluit. M-ai vazut intrand si n-ai venit sa ma imbratisezi? Si inca respingi cinstea pe care ti-o trimit din simpatie? Ce-i cu tine? Te-ai facut atat de ursuz, de cand nu ne-am mai vazut?

— Asa se intampla cu oamenii la batranete, mai ales cand duc o viata ca a mea: simpatiile nu mai tin...

— Dar eu nu-s nimic mai mult decat o simpatie pentru tine?

— Eu vorbesc de "tratatiile" astea din simpatie, sau de simpatia care poate incapea intr-un "pahar" ... Cat despre tine...

— Ei? cat despre mine?

— Deocamdata e o deosebire: tu urci colina vietii, pe cand eu o cobor, iar intre noi sta culmea. Si-apoi... Stavru privi banuitor imprejur si tacu.

— Nu ti-e foame, Stavrule? intreba Adrian cu dragoste.

— Da, mi-e cam foame.

— N-ai vrea sa mananci si tu stiuca umpluta? Aici se gateste minunat.

— Stiuca, broasca ori elefant, comanda ce poti... dar fa o "cinste" mai acatarii decat un paharel de tuica, pe care mi l-as fi putut plati singur, raspunse Stavru. Si cu un aer plictisit, isi petrecu palma peste chipul zbarcit.

Cam dupa vreun ceas, inaintea unui pahar cu vin, in odaia lui Adrian — luminata de-o lampa cu gaz — si incalzit de sinceritatea tanarului sau prieten, Stavru ardea cele din urma picaturi de untdelemn din candela sfanta care sustine sufletele celor patimasi.

— Acum, cand ti-am facut cunoscuta ultima si bizara mea incarnatie de negustor de piei de closca, stiu, draga Adrian, ca daca nu m-ai vedea in halul in care sunt, te-ai grabi sa ma intrebi ce s-a mai intamplat cu Chira, adica sa-ti povestesc istoria micului Dragomir de altadata. Dar pentru tine sunt gata iar cu mintea in vremurile acelea de mult traite, desi vei fi stiind cat te doare cand rascolesti prin cuferele indepartatelor calatorii.

Cand am scapat de pe corabia lui Nazim-Efendi, la Constantinopol, trebuie sa fi avut vreo cincisprezece ani. Tanar, frumos, si prost, eram imbracat si impopotonat ca un fecior de print. Numai hainele de pe mine trebuie sa fi pretuit cat un cal arabesc! Dara-mi-te ceasul, comandat pentru mine si lucrat de ceasornicarul sultanului! Dar inelele, de care imi erau pline toate degetele! Dar fesul cusut

numai in fir de aur! Iar pe deasupra, multe lire turcesti, care imi ingreunau buzunarele si faceau sa-mi cada salvarii. Aveam cu ce trai zece ani, fara sa ma obosesc sa misc macar un deget.

Dar, pentru ca sa traiesti, nu-i de ajuns sa ai numai avere. In suflet purtam o durere grea, si in inima inchideam o naivitate si mai apasatoare — doi calai care ajung sa rapuna repede o fire prea simtitoare. Durerea era si dorul meu de Chira si de mama, cele doua fiinte pierdute care imi erau atat de trebuitoare in viata. Naivitate era zadarnica mea incredere ca, odata liber, oamenii ma vor ajuta sa le regasesc. Iar pentru ca sa pot da de ele, eram gata de orice jertfa.

Eram gata, fara sa-mi dau seama, chiar si la jertfirea trupului meu, viciat acum si obisnuit cu noua lui stare, caci in viata te obisnuiesti cu totul, si cu viciul mult mai usor decat cu oricare alta treaba, care-ti pare grea la inceput. Si asta e atat de adevarat incat, captiv fiind, de cate ori nu-mi spuneam: “Ah! daca Chira si mama ar fi cu mine, n-as dori sa mai plec niciodata de aici!”

M-am simtit atat de fericit, cand ma vazui scapat ca prin minune din cusca mea aurita, incat (Doamne, iarta-ma!) uitai si de Chira si de mama! Nu ma mai temeam de asupritorul meu. Corabia lui ridicase ancora chiar in clipa in care — printr-o imprudenta a lui — izbutisem sa pun piciorul pe tarm. Si multisor dupa asta, in revarsatul zorilor, alergand pe cheiul Bosforului, l-am blestemat in fel si chip dandu-i cu tifla:

— Du-te la toti dracii! Imputitura parfumata! Sa dea Dumnezeu sa inceapa o furtuna tocmai cand vei fi pe Marea Neagra si sa-ti manance hoitul pestii adancurilor! Amin!

Dupa ce corabia blestemata a disparut, in suflet mi se aprinse o bucurie fara seaman. Incepui sa alerg incotro vedeam pe strazile murdare ale Galatei, calcand pe coada nenumaratilor caini raiosi, ciocnindu-ma cu vanzatorii de salep, dand peste cersetorii orbi, si rasturnand narghilelele fumatorilor de pe trotuar. Asta din pricina ca cele ce vedeam si neasteptata mea libertate ma zapacisera cu totul. Trecatorii ma crezura nebun, iar un ceas ma opri, fara sa ma atingea, ma saluta cuviincios, si-mi spuse cu atata politete, incat ma pufni rasul:

— Cuconasule, nu va suparati ca indraznesc sa va spun, dar nu sta frumos pentru parintele dumneavoastra, beiul, cele ce faceti! Care este ilustrul vostru nume? Unde este insotitorul dumneavoastra?

— Ce-i acesta “ilustru” si “insotitor” il intrebai, ridicandu-mi salvarii, care-mi cazusera pe vine.

Si fara multa vorba, ii intorsei spatele. Un calaret fugea la trap, iar stapanul calului alerga indaratul lui, tinandu-se de coada calului. Asta-mi placu afara din cale, si-o luai si eu la goana, pana mi se taie rasuflarea.

Aceasta prima zi de libertate a fost singura din vremurile acelea in care bucuria mi-a fost intreaga, fara cea mai mica grija, intru nimic stingherita. Imi venea sa fac tot felul de nazbatii deodata: sa trec peste poduri, sa ma duc la Cornul de Aur, sa intru in lupanare unde dansau femei cu pantecele gol, sa ma urc pe strazile in panta care duc spre Pera. In sfarsit, ma hotarai sa ma plimb calare, si alesei calul cel mai frumos. Stapanul lui era cuviincios si binevoitor. Ma ajuta sa incallesc si-mi scurta scarile dupa masura. Bagand de seama ca nu ma pricep la calarie si ca nici nu prea stiu incotro vreau sa merg, ma invata cum sa tin fraul si ma intreba unde voiam sa ma duc.

— Peste tot, i-am raspuns eu, intepenindu-ma in scari.

— Peste tot? facu el mirat, dar luminatia-voastra n-ar putea sa mearga deodata in toate partile. Trebuie sa va alegeti o tinta.

— Daca-i asa, du-ma spre colinele cele ce se oglindesc in Bosfor.

Si, manat de el, ma indreptai spre Ildiz-Kiosc si Dol-ma-Bakce, care m-au fermecat si mi-au umplut sufletul cu cele mai nastrusnice inchipuiri. In timpul acestor lungi si dulci ceasuri, vrajit de leganarile calului, care mergea la pas, si de frumusetile ce se perindau pe dinaintea ochilor mei, trupul, sufletul, intreaga mea fiinta nu mai apartineau lumii acesteia. Tot trecutul meu se topise. Uitasem cine eram...

Uitasem si de omul care conducea calul de capastru si care nu cracnea o vorba, dupa cum nici eu nu-i puneam cea mai mica intrebare; si tot timpul cat a tinut aceasta plimbare de neuitat, n-am deschis gura. Ca prin vis, simtii, intr-un tarziu, ca se opreste calul si auzii o voce de nerecunoscut, mieunand parca:

— Efendi, e tarziu... Acusi se innopteaza. Mi-e foame, dupa cum trebuie sa-i fie si calului. N-ar fi vremea sa va duc acasa?

Intelesei ca trebuie sa descalec, si ma dadui jos aproape zapacit. O senzatie dureroasa intre picioare, ma facu sa-mi pierd cumpatul si ma asezai la pamant.

— Voiti sa ramaneti aici? ma intreba omul.

li facui un semn afirmativ cu capul si scosei o lira turceasca pe care i-o dadui.

Stiam ca trebuie sa platesc, dar n-aveam nici o idee despre valoarea banilor, nici despre aceea a celor trebuitoare in viata.

— Trebuie sa-mi dati trei cereci, imi spuse el, poate aveti maruntis.

Fara sa-mi dau seama ce fac, vrui sa-i mai dau doua lire.

— Nu, efendi, mi-ati platit prea mult si n-am de unde sa va dau restul.

— Nu-i nimic, pastreaza tot! soptii.

— Vai de mine, pentru banii acestia ar trebui sa muncesc o saptamana!
— Nu face nimic! Ia-ti-i dumneata...
— In numele lui Allah, nu-mi trebuiesc! urla el. Puternicul vostru parinte ar avea dreptul sa-mi taie capul, de-as face una ca asta! Nu, nu-mi trebuiesc!
Si, desertandu-si chimirul, imi varsa in brate o sumedenie de cereci, beslici si metelici, ceea ce mi se paru nesfarsit de mult, apoi se pleca de nenumarate ori, incaleca si dispara.

Ramasei singur pe pajistea verde a unui drum curat si frumos, care mergea de-a lungul unui canal. Privirea mea, atintita asupra apei linistite, sorbea setoasa vedenii de povesti orientale: umbrele palatelor si chiparosilor pe care soarele ce apunea le culca pe luciul intunecat al Bosforului, iar mai incolo, cat cuprindeai cu ochiul, era o perindare nesfarsita de culori, aprinse, pete de aur si de arama, limbi de foc, mistuindu-se in departari, frante de colinele cu crestele liliachii, rasturnate de oglindirea marii.

Cum, atat de frumos e pamantul? Nici idee n-avusesem pana atunci. Pentru intaia oara vedeam atatea minunatii...

Salonul mamei si cusca plutitoare a lui Nazim-Efendi umplusera toata viata mea trecuta. Atat de tare ma adancii acum in betia acestei zile stralucitoare si mai cu seama in visarile sfarsitului ei crepuscular, incat se innoptase cand tresarii, readus in simtiri de un cantec duios ce venea dinspre o luntre cu vasle, care luneca incet, nu departe de mine. Unde eram? Unde aveam sa mananc? Unde sa dorm? Si unde era Chira, mama? Inspre ce inima iubitoare urma sa-mi indrept pasii? Ma pornii deodata intr-un plans in hohote, imi racnii tot pustiul sufletesc ce-l simteam, si lacrimi fierbinti imi inundara obrazii. Vaslasul ma auzi si carmi spre mine, insa cand fu la vreo doi metri de tarm, isi lungi gatul, ma cerceta un minut, apoi se departa strigandu-mi pe greceste:

— Eeh! sufletelule! Ce te bocesti asa? Nu cred sa fii atat de nenorocit, ca doar te vad poleit cu aur! Din noaptea aceea, nu ma mai incred in oamenii cu vocea frumoasa.

Imi tipai singuratatii toata durerea, toata jalea unei gingase adolescente, data prada nemiloasei vieti. Nici aurul acesta care-mi ingreuia buzunarele, nici inelele scumpe care imi impodobeau degetele, nici ceasul acela domnesc nu fura in stare sa-mi dea vreun sfat, sa-mi aduca vreo mangaiere. Valoarea lor se narui in ochii mei. As fi dat totul, pana si camasa de pe mine, aceluia care mi-ar fi scos in cale nu pe Chira, nici pe mama, ci numai o suvita din parul lor, ea mi-ar fi dat mai multa putere decat tot metalul acesta blestemat, mi-ar fi alinat inima mai mult decat toate nestematele acestea.

Imi rezemam fruntea infierbantata de fiecare copac al drumului intunecat ce ducea spre oras, si scoarta fiecarui copac am scaldat-o cu lacrimile mele. Ii strangeam in brate si nepasarii lor repetam fara curmare:

— Mama!... Maicuta!... Chiro!... Surioara! Unde sunteti? Eu am scapat. Si nu stiu incotro s-apuc... Si-i noapte... Si pe-aci e atata lume... atatia oameni... Dar nu-i Chira, nu-i mama!

Deodata, la o cotitura, o lumina puternica imi lua vederile. Doi “deschizatori de cale”, cu pulpele goale si cu faclii in maini, trecura in goana, strigand:

— La o parte!

Abia am avut timpul sa ma feresc din fata unei calesti luxoase care trecea, cand un bici pocni si simtiii o arsura peste gat si barbie. Din vremea batailor tatei si ale fratelui meu nu mai suferisem asemenea durere.

Ma ridicai bajbaind. Drumul era acum si mai intunecat ca inainte, si o frica groaznica ma cuprinse. Incepui sa alerg cat ma tineau picioarele, fara sa scot o vorba, temandu-ma de propria-mi rasuflare si de tiuitul vantului in urechi. Intr-un tarziu incepura sa apara cateva case, apoi strazi curate, uliti murdare, lume, negustori care tipau, caini care abia se miscau si, in sfarsit, ma prabusii lesinat, undeva pe un maidan.

M-am trezit cand un om a dat sa ma ridice si — la lumina lunii — zarii un chip care parca ar fi fost al lui Ibrahim, pescarul de raci de la Catagati. In aceeasi clipa, in sufletul meu se redestepta nadejdea de a regasi pe Chira si pe mama. Ma agatai de gatul omului acelaia, care mirosea a jeg si a tutun si strigai, cutremurat de plans:

— Sunt nenorocit: le-am pierdut pe sora-mea si pe mama! Ajuta-ma sa le gasesc si-ti dau toti banii din buzunare, toate inelele, ceasul si hainele de pe mine...

— In numele lui Allah, nu tipa asa! imi sopti batranul,

apasandu-ma peste gura, cu palma lui jilava. Apoi, ridicandu-ma, adauga:

— Vino cu mine! Il urmai. Abia atunci bagai de seama ca pe brat, ducea un cos cu rahat, cu care de buna seama isi castiga painea.

Merseram mai bine de-o jumatate de ceas. El tacea; eram cu desavarsire pierdut.

Niciodata, pana in seara aceea, nu ma balacisem printr-atat noroi, niciodata nu-mi mai fusese dat sa vad mahalalele atat de murdare, nici o saracie atat de cumplita. In sfarsit, el ma trase intr-un fel de maghernita, unde nu erau decat o saltea si un urcior cu apa, ambele pe pamantul gol. Atata tot.

— Acum spune-mi ce-i cu tine! imi zise el, lasandu-si panerul si asezandu-se turceste pe marginea saltelei.

In mai putin de un ceas, ii povestii toata istoria mea, pe scurt, dar toata, fara sa-i ascund nimic, incepand de cand eram langa mama, pana cand am fugit de pe corabie. El ma asculta, fara sa scoata un cuvânt. In sfarsit, se ridica in picioare: — Culca-te colo, imi zise, aratandu-mi salteaua. Asta-i tot ce-ti pot spune in asta-seara.

Ramasei mirat, dar pe de-a-ntregul incredintat ca ma va ajuta sa-mi regasesc fiintele dragi pe care le cautam.

Cazui ca un bustean si adormii privindu-l pe binefacatorul meu, care inlemnise intr-un colt, cu ochii atintiti asupra mea.

A doua zi ma desteptai de cu noapte:

— Trebuie sa plecăm...

— Ca sa cautam pe Chira? intrebai grabit.

— Nu, copile, nu ca s-o cautam pe Chira, dar pentru ca sa nu ne mai intalnim niciodata, caci aurul tau e piaza rea. Sculele si hainele tale sunt purtatoare de nenoroc. Allah sa te aiba in paza lui!

Si dupa ce incuie usa, ma lasa afara, departandu-se cu panerul sau de rahat.

Batranul acesta, impreuna cu ceausul, barcagiul si stapanul calului luat cu chirie, au fost singurii patru insi, singurele fiinte cinstite, cum multa vreme n-aveam sa mai intalnesc, iar aceasta prima zi de libertate a fost singura la amintirea careia putui sa-mi mai dez mortesc inima.

Cel dintai pas pe care-l facui din clipa aceasta ma duse de-a dreptul in prapastie.

Parasit intr-un chip atat de crud, uluiala mea a fost asa de mare incat — crezand ca batranul e nebun — n-avui macar putere sa plang, sa deznadajduiesc. Nu-mi venea sa cred intr-atata rautate. Primul meu gand a fost sa plec cat mai curand in cautarea unor oameni cu inima mai buna. Viata m-astepta la o cotitura, ca sa ma serveasca de minune.

Nu-mi dau seama prin ce ciudatenie copilareasca imi varasem in cap ideea fixa ca maica-mea continua si acum sa-si ingrijeasca ochiul in vreun spital din Stambul. Cu ea, imi spuneam, trebuie sa-mi incep cercetarile. Cu gandul acesta inradacinat in creier, o pornii, intrebând pe trecatori cam in ce parte era mijlocul orasului. Toti ma indreptara spre Pera, unde ajunsei cu vreun ceas inainte de amiaza.

Mi-era foame de nu mai puteam sa ma tin pe picioare. Cautai ceva de mancare intr-o ulita laterala, de unde venea miros de friptura de oaie. Langa colt, inaintea unei pravalioare, un om facea vant deasupra unui gratar, pe care se frigeau o multime de frigarui. Cu un piept aramiu si paros, negustorul isi intorcea marfa, se invartea intr-un picior, isi da ochii peste cap si striga cat putea:

— Kebab! Kebab!

Intrai in pravalia desarta si cerui paine si kebab. La o masa murdara de lemn, inghitii aproape pe nemestecate o jumatate de paine, trei frigarui si bauti apa. Apoi, scotand un pumn de bani de aur, argint si arama, ii intinsei sa ia ce-i datoram:

— Ia-ti cat costa mancarea, ii spusei.

Negustorul tresari, ma tinti cu ochii, privi pe furis spre usa si lua, cu indrazneala, o lira de aur, pe care o strecura iute in chimir. Pe cand ieseam, ma gandeam: “Una din doua: sau o masa costa cu mult mai scump decat chiria unui cal pe-o zi intrega, sau ca talharului acestuia putin ii pasa ca “puternicul meu tata” ar putea sa-i reteze capul!”

Nerabdator sa dau cat mai curand de un om cumsecade, care sa ma ajute din inima in planul meu, ma indreptai spre cea mai mare cafenea ce-mi iesi inainte in piata aceea. Ma gandeam: “E mai cuminte sa ma adresez celor mari si nobili: ei n-au nevoie sa ma fure si nici nu li-e teama de gateala si de aurul meu.”

Judecata mea a fost exacta. Ma indreptai mai intai spre un vacsuitor, cum vedeam ca faceau si alti oameni cu ghetete murdare ca ale mele.

De data asta insa fusei mai dibaci: trasei cu ochiul la cat plateau alti insi vacsuitorului, si-i dadui si eu cat mai putin — un metelic. Apoi, curat oglinda, intrai in cafenea.

Ma zapaci zgomotul asurzitor al glasurilor, zarurilor si pieselor de table. La mese, aproape n-aveai loc, toti jucau cate un joc. In adevar, aici nu era decat lume buna, marimi, civili si militari. Ma strecurai printre mese. Nimeni nu ma lua in seama si nu paru mirat de bogatia de pe mine, nici chiar chelnerii.

“Cat e de placut sa ai de-a face cu oameni bine crescuti! ma gandii. Aici te simti mai la locul tau decat printre calici.”

Ma asezai pe-un scaun, langa doi jucatori de sah, si poruncii o cafea cu caimac si-o narghilea. Din nou cautai sa-mi dau seama cum plateau ceilalti consumatori. Si care nu-mi fu mirarea cand vazui ca pentru un banut de argint, un cerc, puteai sa bei zece cafele si sa fumezi tot atatea narghilele, cu bacsis cu tot.

Cercetai chipurile celor doi jucatori, vecinii mei, un ofiter si un civil, amandoi inca tineri, cu totul adanciti in jocul lor. Ei il fixau cu atata atentie, incat pe mine ma apuca durerea de cap. Imi parura simpatici, mai ales figura cam bosumflata a ofiterului langa care sedeam. Vorbeau rar, intr-o turceasca aleasa, ceea ce imi placea cu deosebire, dar ma si infiora, caci si Nazim-Efendi vorbea tot pe-atat de distins. Uniforma ofiterului insa imi inspira incredere.

“Acesta trebuie sa fie un viteaz”, gandii, prividu-i pieptul plin de decoratii.

— Ma iertati, domnule, nu stiti dumneavoastra... Fara sa ma priveasca, imi facu semn cu degetul sa tac. Neizbanda asta, pricinuita de un gest atat de familiar, nu ma descuraja si dupa cateva clipe ma aplecai din nou sa-l intreb, insa n-apucai sa deschid gura, ca el ma opri cu acelasi semn de deget, iar cu mana cealalta inainta o piesa. Atunci, indraznet, nu ma lasai:

— Ma iertati, domnule, nu stiti dumneavoastra unde se ingrijesc oamenii care au ochii plesniti?

— Cine are ochii plesniti? zbiera acesta, aruncandu-mi o privire care ma inspaimanta.

— Apai... mama! baigui eu.

— Ma-ta-i chioara? Si cine i-a scos ochii? facu el, masurandu-ma din crestet pana-n talpi.

— Nu pe-amandoi, zisei timid, unul singur.

— Unde? Cand? Cum?

— Tata, batand-o... la Braila, in Romania... Acum doi ani.

Ofiterul paru ca-si iese din fire. Se intoarse spre prietenul sau si repeta dispretuitor fraza mea:

— O femeie batuta in Romania acum doi ani, cu un ochi scos, si pe care o cauta acum prin Constantinopol! Tu intelegi ceva, din asta, Mustafa?

— Cum nu? inteleg! facu celalalt, lucrul acesta trebuie cercetat mai de aproape, dar nu aici! Si mangaindu-ma pe obraz, adauga: Deocamdata ar trebui sa ingrijim copilul asta; hai sa iesim!

Afara, el chema o birja in care ne urcaram toti trei.

Am urmat sase luni de dulci nadejdi si de deceptii crude, de libertate relativa si de viata imbelsugata, dupa acest al doilea si ultim contact cu generozitatea lumii bune, care vorbeste intr-o limba aleasa.

Scoborand la usa lui Mustafa-bei, ofiterul se desparti de prietenul sau. Omul acesta, pe care nu aveam sa-l mai vad decat peste cativa ani, in imprejurari de care voi vorbi, imi arunca o privire severa si plina de dispret. Il luai drept un om rau si in avantul meu copilaresc ii spusei beiului:

— E cam mandru, prietenul dumitale...

— Da, e cam mandru, dar e un om bun. (Mai vorbea de bunatate si Mustafa-bei!)

Locuinta lui era o vila uriasa, asezata in partea de miazazi a orasului. Parcul nefarsit, care-o imprejmua, scobora pana la Bosfor. Casa era tacuta, plina de bogatii si de slugi care se strecurau ca niste umbre, muti ca mormintele. Insa aerul prietenos care umple orice locuinta orientala ma facu increzator. Deosebita delicatete a beiului a contribuit mult la aceasta. Nu avea nimic din viclesugul lui

Nazim. Fu incantator, cuviincios, familiar, tot timpul cat dura si nadejdea mea. N-
as avea sa-i reprobez nimic — nici chiar neputinta de a-mi indeplini imposibila
mea dorinta — daca, din clipa naruirii nadejdiilor mele, s-ar fi multumit sa ma dea
afara. Dar, pasiunea orientalilor este atat de inversunata, incat falsifica inimile
cele mai generoase si le impinge — fie din rautate, fie din violenta — spre aceleasi
fapte scelerate.

Mustafa-bei mi-a inteles povestea cu mult mai bine decat multi altii de-atunci
incoace. Sunt incredintat ca omul acesta a fost sincer miscat de ea, caci nu de
putine ori ochii i se umplura de lacrimi in timpul istorisirii mele.

Imi fagadui ca va face pentru mine tot ce-i va fi cu putinta.

— Daca mama ta e in Constantinopol, imi spuse el mangaindu-mi mainile, voi afla-
o prin spitale si prin politie. Cat priveste pe Chira, voi trimite iscoade rafinate ca
eterul si viclene ca vulpea, sa cerceteze pana si haremurile cele mai bine pazite.
Daca dam de ea, pun capul ca o scoatem. Cu bani poti obtine tot ce vrei in Turcia.
Dupa asta imi arata odaia mea si ma dadu in seama unui servitor, care trebuia sa
ingrijeasca de mine. Bijuteriile si hainele de pe mine, care — dupa spusa lui —
“erau prea bogate si chiar indecente”, fura inlocuite cu altele mai “demne”. In
schimbul tuturor acestor atentii, mi se ceru un singur lucru: sa nu ma mai duc prin
marile cafenele si sa nu prea ies atat de des in oras.

— Asta-i in interesul tau, adauga el. Nazim nu are sa renunte atat de lesne la
prada lui si, intr-o buna zi, te poti pomeni cu o traista in cap, legat burduf si
imbarcat ca un sac cu ienibahar.

O asemenea perspectiva ma baga in toti sperietii. Pe loc, ma simtii legat de el si
de aceasta semicaptivitate care se intredeschidea inaintea adolescentei mele.
Exista diferite chipuri prin care sa dai pierzarii un suflet patimas. Cel mai lesnicios
e sa-l iei cu binisorul. Si cum inima mea pe atunci era plina numai de Chira,
Mustafa-bei nu-mi vorbi decat despre ea.

O facea cu naturalete, caci ma iubea sincer, dar dracu s-o ia de sinceritate a
patimasilor! De cele mai adeseori nu este decat un narcotic delicios.

Mustafa-bei a inceput prin a o introduce pe Chira in casa, botezand cu numele ei
unele obiecte deosebite. Astfel, afland ca narghilea si bratara, pe romaneste, sunt
nume feminine, mi-aduse, pe rand, cea mai frumoasa narghilea pe care am vazut-
o vreodata, apoi o bratara de pret. Pe amandoua era sapat cuvantul Chira, pa care
nu stiui sa-l citesc. In sfarsit, abia implinisem o luna de sedere in casa lui si iata ca,
intr-o zi, pe cand eram in parc, el veni aducand de capastru o iapa admirabila,
tanara, vioaie, capricioasa si neastamparata ca si Chira:

— Iata pe cea mai frumoasa Chiralina pe care ti-o pot oferi, imi zise el. Ia-o, e a ta!

Si numaidecat ma facu sa incalec si-mi ajuta sa ma obisnuiesc cu zburdalniciile ei. Incadrat intre el si servitorul lui, toti trei calari iesiram sa dam o raita prin imprejurimile pitoresti ce se intindeau in partea de miazanoapte a vilei.

Un lucru trebuie sa recunosc inainte de toate: nicicand, in aceasta epoca de trista imbelsugare, desfatările n-au izbutit sa ma faca sa uit, trei zile de-a randul, dezastrul copilariei. Nu-i mai putin drept ca biata mea inima se lasa adesea ademenita de desfatari.

Lungile mele ceasuri de lene — hranite de cuvintele incurajatoare ale beiului — se scurgeau intre narghilea si frumoasa mea iapa, de care nu ma desparteam decat ca sa dorm si sa mananc si care, prin particularitatile si ciudateniile temperamentului ei ma facea sa cred ca ceva din dragostea Chirei imi venea prin mijlocirea ei. La randul lui, acest nobil animal mi se atasase in asa masura, ca era in stare sa strice grajdul de cate ori, in loc sa ies la plimbare, intarizam cu beiul la table.

In felul acesta, Chira era pretutindeni: in ochii frumoși ai iepei, in orice lucru pe care-l atingeam, in conversatiile noastre. Chipul Chirei era pe jumatate in casa. Cealalta jumatate a fost adusa de iscoadele puse s-o caute. Dihaniile acestea — una mai convinsa ca cealalta — veneau sa ma incredinteze ca Chira se gasea in cate zece haremuri deodata.

Sub impresia descrierilor lor, de o izbitoare exactitate, in amanuntimile miscatoare pe care mi le dadeau asupra infatisarii cadanelor pe care le zarisera, inima mea zvacnea sa-si rupa coardele. Le sorbeam cuvintele cu nevinovatia unui copil de sase ani, si multora dintre codoasele acestea le saream de gat, strigand: — Ea trebuie sa fie! E aidoma sora-mea! Incearca sa te apropii de ea si sopteste-i numele meu: Dragomir! Fa tot ce poti si cere-i o fotografie! Dar pentru ca sa poti vorbi cadanelor si sa capeti o fotografie, trebuiau bani. Iar ca sa inchizi ochii curiosilor, sa astupi urechile indiscretilor, sa deschizi usile atat de strasnic pazite, trebuiau inca si mai multi bani.

In mijlocul odaii, cu mainile in buzunare, privind iscoditor si ironic, beiul asculta si zambea. Eu ii cadeam la picioare, il imploram. Si el impartea cu darnicie monede de aur si de argint, dupa insemnatatea misiunii.

Apoi, din nou, trecura zile indelungi de asteptare, ceasuri triste, goale de orice indemn de viata. Deznadejdea mea nu gasea alt refugiu decat sufletul intelegator al "Chiralinei" mele. Impreuna cu ea si inlantuit adesea de gatu-i matasos, ma avantai pe cai fara de sfarsit, in dimineti radioase sau in apusuri clocotitoare, in uitari de sine, pline de nostalgii dureroase, de placeri ucigatoare.

Langa mine si ca un nonsens si mai jignitor, servitorul calarea — inarmat pana in dinti, urmarindu-ma pas cu pas — si prin tacerea lui vinovata el violenta ultima expresie a iubirii mele.

In felul acesta trecu vremea din primavara pana-n toamna, din mai in septembrie. Apoi nadejdea ma parasi deodata.

Fotografiile ce mi se adusesera nu erau ale Chirei si numele lui Dragomir, soptit la urechile nenorocitelor intemnitare, nu trezi nici un ecou in tainitele intunecate ale inimilor lor. Nu-mi mai plecai urechea la dulcegeariile femeilor acestora, si ele au fost date afara.

Dar o nenorocire nu vine niciodata singura. Toate cercetarile facute ca sa dea de urma mamei, prin Constantinopol, ramasera tot pe-atat de zadarnice. Mi-o marturisi chiar beiful, plictisit de intrebarile mele, si pentru ca sa-mi dovedeasca bunavointa lui, el chema chiar pe seful politiei turcesti — un urias cu o infatisare de calau, cu mustatile lasate pe oala si priviri de bandit. Acesta, dupa ce izbi din picior, saluta si striga, cu o voce de tunet, care doar ca nu m-a dat peste cap: — De cand e Stambulul, n-a pus picior in el o romanca cu un ochi plesnit!

Era mai mult decat convingator.

Deznadejdea ma cuprinse de indata ce orice iluzie se narui in mine. Lacrimile imi curgeau nestapanite pe mainile parfumate ale beifului, pe care il rugam sa ma lase sa plec. El se impotrivi.

— Ce-ai sa te faci, daca ai sa te duci de aici? Ba mai ai si nenorocirea sa fii tanar si frumos, doua calitati cu care in Turcia nu izbutesti decat daca esti siret, si tu n-ai arma asta. Ramai, deci, aici. La mine ai tot ce-ti trebuie, mai mult chiar decat nasterea ta ti-ar fi dat dreptul sa nadajduiesti.

Eram nemangaiat. Vorbele lui rasunau ca niste clopote de inmormantare. Beiful isi indoi bunavointa fata de mine.

Cunoscandu-mi patima pentru calarie, imi comanda un costum de vanatoare, imi cumpara o pusca admirabila, cu patul incrustat la Damasc — pe care o si boteza “cumplita Chira” — si astfel echipat, intr-o buna dimineata, intovarasiti de doi servitori, o luaram pe drumul mare spre Adrianopol.

— Am sa-ti arat cuprinsurile locuite de cerbi si de vulturi! imi spunea beiful. Si ai sa vezi ca viata e frumoasa si fara de femei, caci tu nu stii ca chiar si cea mai frumoasa femeie sfarseste totdeauna prin a deveni o tarfa.

Ocara aceasta ma izbi ca o lovitura de pumnal si ma facu sa-l urasc pe Mustafa-bei. Imi tainuii pe cat putui simtamintele, dar pe loc mi-a venit ideea sa fug.

Un prilej minunat nu intarzie sa se prezinte. Plecasem pentru un ocol de vreo cincisprezece zile spre culmile cele mai apropiate ale Balcanilor si de-a lungul

Maritei, pentru partida de vanatoare pe care beiful era obisnuit s-o faca in fiecare toamna.

Planul meu era intreit: ori izbuteam sa insel supravegherea tiranilor mei si sa fug, imbracat ca un taran turc, ori imi cumparam libertatea cu bani. Iar daca cele doua incercari dadeau gres, nu-mi ramanea (in cazul cel mai deznadajduit) decat iuteala "Chiralinei", care, dupa spusa beifului, era o gonace neintrecuta. Pentru ca sa ma incredintez, cerui sa-mi dea voie sa ma iau la intrecere cu calul arab al lui Mustafa. Multumit ca ma vede mai vesel, acesta primi, imi dadu trei sute de pasi inainte si-mi spuse ca ma va ajunge pana la un sat care se zarea la o departare de vreo trei kilometri.

La detunatura pistolului, descarcat de bei, mi-am infipt pintenii in coastele "Chiralinei". Iapa se ridica in doua picioare, isi framanta zabala si porni ca o sageata. Eu dadui drumul fraului si ma agatai de sa. Vantul suiera atat de tare pe la urechi, incat imi era cu neputinta sa aud goana potrivnicului meu. Nedandu-mi seama in ce masura eram ajuns din urma izbeam cat puteam pantecele animalului. Pamantul se invartea in jurul meu, drumul alb parea ca fuge ca intr-o lume de basm.

In curand satul se ivi inaintea mea, apoi il strabatui si-l lasai in urma, sub privirile inspaimantate ale locuitorilor. Gaste, gaini, rate, care — spre nenorocul lor — erau prin mijlocul drumului, fura facute praf.

La un kilometru dincolo de sat, beiful ma ajunsese din urma. Putin dupa aceea sosira si servitorii, aducandu-mi pusca, pe care nici nu stiam ca o pierdusem.

— M-ai batut! imi spuse el, strangandu-mi mana. Cere-mi ce vrei si-ti voi da!

— Ei bine, ii raspunsei, da-mi un kilometru inainte si fagaduieste-mi ca daca nu ma ajungi, pana la celalalt sat, nu ma mai cauti!

El paru indurerat!

— Pana intr-atata te-ai scarbit de mine? Ce-ti lipseste? Femei? Pot sa-ti dau oricate vrei: din haremul meu, sau fecioare de paisprezece ani. Tinuturile acestea misuna de femei, de toate fetele, de toate neamurile, si care nu ravnesc altceva decat sa ni se dea ca roabe, fiindca nu-i nici o fecioara care sa nu-si gaseasca intr-o zi neghiobul ei.

— Mustafa-bei, nu crezi ca libertatea e mai scumpa decat robia si ca un "neghiob" care ti-e drag pretuieste mai mult decat un print de care ti-e scarba?

— E drept asta, raspunse el. Dar ocupa-te mai putin de ceea ce e drept... si vezi mai bine de ceea ce e bun. Noi suntem stapanii tuturor olaturilor acestora, cu dobitoace cu tot. De ce n-am gusta din ceea ce ni se ofera atat de dobitoace poftelor noastre?

In clipa aceasta ochii mi se deschisera pe deplin intelegatori asupra vietii. In adevar, in cinismul lui, beiful avea dreptate: totul se pleca “dobitoceste” sub puterea sa. Nu era dator nici macar o multumire.

Pe pamantul turcesc, ca si pe cel bulgaresc, musulmanul si crestinul, de la sarac la bogat, nu erau decat niste robi ascultatori, si daca fecioarele se ascundeau la sosirea noastra, parintii lor, pentru a obtine bunavointa stapanului, nu cerseau decat ingaduinta de a le jertfi, cu aceeasi usurinta cu care ne ofereau patul cel mai bun si oaia cea mai grasa.

Spectacolul acesta ma facu sa ravnesc cu atat mai mult libertatea. Ma simteam vinovat de belsugul in care traiam. In sufletul meu tanar incolti trebuinta de a-mi cauta o meserie independenta, care sa-mi ingaduie sa-mi castig painea cinstit. De atunci incepu sa nu ma mai preocupe nimic altceva decat grija de a fugi. Insa prilejul acesta intarzia sa se arate, si orice sfarsit de zi ma gasea tot atat de deznadajduit cum fusesem in ajun.

Eram din ce in ce mai bine pazit. Ziua, in timpul lungilor si obositoarelor goane ale vanatoarei, eram neintrerupt alaturea de bei sau incercuit de doi servitori.

Noaptea dormeam in odaia tristului meu protector, fara speranta de scapare.

Astfel, cel dintai dintre cele trei mijloace de fuga se mistui. Al doilea, de a-mi cumpara cu bani libertatea, cazu si el. Iata cum:

Intr-o zi, pe cand ploua cu galeata si in vreme ce beiful juca sah cu gazda, eu incepusem o partida de table cu servitorul meu. Eram singuri. Pentru a-mi ajunge tinta, devenii duios, sentimental si il lasai sa inteleaga dorinta mea de fuga. El facu pe surdul. Atunci i-am fagaduit banii si bijuteriile pe care le aveam. M-a refuzat.

— Cum, Ahmed? Se zice ca in Turcia cumperi orice poftesti cu aur!

— Da, cumperi... imi sopti el, dar cel care vinde trebuie sa ia atata aur, incat sa-si poata rascumpara viata, la randul sau... iar tu nu ai bani de-ajuns.

Nu-mi mai ramanea decat sa-mi pun viata in joc, intr-o fuga disperata. Stiam ca pot fi ucis ca un caine, si, cu toate acestea, n-am sovait o clipa.

Ne gaseam intr-o regiune muntoasa, impadurita, foarte prielnică tinte mele. A doua zi, dis-de-dimineata, incepuram sa urcam un drum greu, printre brazii, intovarasit de cinci calareti, care trebuiau sa organizeze o bataie.

Pentru a nu da timp servitorului sa-i spuna stapanului sau ceea ce-i propusesem cu o zi inainte, m-am hotarat sa-mi incerc norocul, de cum s-o ivi prilejul, si se prezenta cum nici nu-l asteptam.

Vanatorii poposira la marginea unei poieni intinse, in mijlocul careia dormea un mic lac strabatut de un torent.

— Aici e adapatoarea ciutelor! spuse linistit calauza.

Si pleca cu cei patru oameni ai sai. Ambii servitori fura asezati in doua locuri strategice, cu porunca sa traga cand va trebui sa carneasca vanatul spre pusca beiului.

Astfel, imprastiati, simteam ca libertatea mea se apropie, caci era cu mult mai lesne sa scapi de un singur om, decat de toata ceata.

Stateam la panda indaratul unei stanci; privelistea cuprindea partea de unde trebuia sa ne cada vanatul.

— Tu sa nu tragi decat daca mi-o scapa mie lighioana, ori daca ti-o trece pe sub nas, imi spuse Mustafa-bei, caci “cumplita Chira” nu-i prea de demult in mana ta! In adevar, eu nu stiam sa ochesc.

Trecuse cam vreun ceas, cand rabufni un foc de pusca, apoi doua sau trei. Beiul, cu pusca gata, scruta imprejurimile, si deodata, ca si cum ar fi rasarit din pamant, un cerb aparu drept pe carare, dar dupa o clipa pieri spre dreapta, unde se tinea Ahmed.

— Nu ne scapa! racni beiul. Fug sa-l iau din coasta! Ramai aici si atine-i trecerea ca sa-l abati indarat!

— Ba ramai tu, na! tine pusca! am strigat in urma-i, cand l-am vazut departandu-se in galop.

Aruncand pusca si tolba, o luai de-a dreptul spre vale, parasii drumul si ma afundai in bradeti, iar cand dadui de-un drum neted, imi repezii iapa intr-o goana vijelioasa. De fuga aceasta atarna libertatea sau moartea mea:

— Scumpa Chira, vino-mi in ajutor!

Trebuie sa fi facut cel putin vreo cinci leghe de la locul de vanatoare, cand — in lumina duioasa de toamna — m-am oprit intr-o dumbrava de pe malurile Maritei. Imi lasai iapa sa pasca si sa se odihneasca. Zdrobit de oboseala si zapacit de fericire, ma lungii pe patura mea. Cu toate acestea, ma incercau fiorii mortii: in fuga mea fusesem vazut de locuitorii satelor si taietorii de prin paduri. Si ma intrebam mereu: “Am scapat sau nu?”

Inaintea ochilor mei, pamantul se intindea necuprins si frumos, iar eu nu-mi dadeam seama daca eram liber sa ma scol si sa plec dupa capul meu. Umbra unei maini ne vazute ma ameninta — ea ma putea inhata in orice clipa si sa ma retina. Somnul ma scoase din incurcatura. Pleoapele mi se inchisera, grele. La desteptare, ma simtii mai putin incurcat, caci langa mine, sezand turceste, Mustafa-bei veghea asupra fericirii mele. In timp ce eu ma frecam la ochi, ca pentru a goni un vis urat, el imi spuse, aratandu-mi o geanta din piele de caprioara:

— Uite, Dragomire, ti-am adus de mancare... Trebuie sa-ti fie foame! Iar pe cand ne inapoiam in trapul cailor, adauga:

— Asa, hai? Esti in stare sa-mi faci si pocinoage de-astea? Dar tu nu stii ca chiar si Dumnezeu se lipseste de lucrul pe care turcul pune mana?

In cateva zile dupa aceea, intorcandu-ne la Constantinopol, cea dintai grija a beiului a fost sa spuna celor doi servitori, chiar in fata mea:

— De doua ori pe saptamana veti insoti pe domnul Dragomir la plimbare, calari, timp de un ceas, mergand numai la trap, si veti raspunde de el cu capetele voastre. Va poruncesc sa trageți in burta iepei lui, la cea dintai incercare de fuga! Apoi se intoarse spre mine: Si chiar acasa nu mai ai voie sa umbli decat prin apartamentul tau!

“Servitorii” insa n-avura cand sa indeplineasca aceste gingase porunci, caci chiar in ziua aceea ma imbolnavii si cazui la pat. Vreme de o saptamana, zacui fara cunostinta, prada frigurilor si aiurarilor.

Cand mi-am venit in fire, odaia mea era prefacuta intr-o vasta infirmerie. Doi medici vegheau pe rand la capataiul meu. Mustafa-bei era aproape nebun. Uitandu-si rangul, el se framanta la picioarele mele, cerandu-si iertare.

— Ma lasi sa plec? I-am intrebat.

— Dar asta nu se poate, sufletelule! Cere-mi tot ce vrei, dar nu sa pleci!

— Atunci mai bine sa mor! i-am zis intorcandu-ma cu fata la perete.

Da, voiam sa mor. Dar nu mori cand ti-e voia. Trei saptamani mai tarziu paraseam patul, ca sa intru intr-o lunga convalescenta, cand, timp de o luna, nu ieseam dintr-o criza furioasa de nervi, decat ca sa cad intr-o nauceala completa.

Toate darurile pe care mi le aducea beiul le calcam in picioare, le sfasiam.

Frumoasa mea narghilea o izbii de gratiile ferestrei, iar bratară o facui bucatele.

Chiar si numai aparitia asupritorului meu in odaie ma facea sa-mi sfasii hainele de pe mine.

In vremea asta, o intamplare duioasa, nevinovata si neasteptata veni sa puna putina randuiala in organismul meu dezechilibrat.

Incepuse iarna. Iarna blanda si senzuala a Bosforului. Singur, de dimineata pana seara, tot ce puteam face era sa privesc in parc prin cele trei mari ferestre ale apartamentului.

Pentru a mai insufleti acest colt pustiu al parcului, aruncam pasarilor resturile meselor mele: paine, fructe, carne.

In curand, o sumedenie de vrabii si chiar de ciori incepura sa se apropie, pe furis, si sa ciuguleasca sub ochii mei.

Intr-o zi, spre marea mea mirare, un caine ciobanesc aparut printre arbori. El se opri departe de ferestre, adulmeca aerul si auzind ca-l chem, isi vari coada intre picioare si se indeparta cu un aer trist.

“Si acesta trebuie sa fi gustat din bunatatea oamenilor!” ma gandii.

In zilele urmatoare reveni si se apropie ceva mai mult. Ma ascunsei, ca sa nu-l sperii, si i-am aruncat trei sferturi din imbelsugata mea masa. Incetul cu incetul, in sfarsit, ne imprieteniram. La mangaierile mele, incepu sa dea din coada si pleca, lasandu-ma sa inteleg ca trebuie sa ma multumesc cu atat in ziua aceea. Ii dadeam dreptate, caci, cumintit de propriile mele patanii, eram eu insumi hotarat sa fiu mai cu luare-aminte in alegerea prietenilor mele, daca Cerul s-ar fi indurat sa ma ajute sa-mi redobandesc intr-o zi libertatea.

Cainele acesta avea un suflet deosebit. Cu toate ca era mort de foame, manca cu delicatete si se ferea sa-si ia imbucatura de-a dreptul de pe pamant, mesteca incet si nu rodea niciodata oasele. Neindoios, o mare durere trebuie sa-i fi apasat inima... De ce, de pilda, nu se lasa sa fie hranit de oamenii milosi?

Se stie ca la Constantinopol fiecare musulman are cainii lui obstesti, care il intovarasesc o data pe zi la brutarie, unde fiecare isi capata bucatia lui de paine. Va fi gasit el injositor faptul acesta? Ii placea mai bine sa bata campii, pentru a gasi o viata mai neatarnata? Sau poate il scarbea promiscuitatea abjecta a semenilor sai?

Il botezai Lupu, nume potrivit purtarii lui salbatice si demne, si facui minuni de indemanare ca sa dobandesc din parte-i un inceput de prietenie. A fost cat se poate de zgarcit cu avansurile pe care mi le facu; dar fiecare dintre noi isi are viata lui, durerile si propria lui filozofie. Asa ca am respectat rezerva, in care se tinea. Pentru ca sa-i dovedesc ca-l intelegeam, nu-i mai aruncam carnea de-a dreptul pe pamant, ci i-o invaluiam in hartie.

Fara indoiala ca a bagat de seama aceasta, caci, pentru intaia oara, se hotari sa se aseze pe picioarele dindarat si sa ma priveasca in fata, destul de departe totusi pentru a nu putea fi ajuns de vreun bat.

Lupu era bun, un caine de rand si destul de voinic. Cat despre starea lui de curatenie, de! face omul ce poate, cand duce o viata de lup.

Ochii lui mari, negri, clipeau trist, asupra durerilor vietii silindu-se — fara nici o indoiala — sa le vada mai bine. Expresia lor mai ca nu putea fi definita. In orice caz, nu erau nici blanzi, nici chiar indulgenti. Cat despre fruntea lui, era poate de o prea rece seninatate si de un calm prea incapatanat.

— Sarmane Lupu! ii vorbeam, intinzand deznadajduit mana printre gratii si cersindu-i un semn de incredere. Sarmane Lupu, sa fi suferit tu oare atat de mult, incat sa ti se fi impietrit inima? Cred ca multe ti-a patimit pielea — odinioara — gustand din dragostea celor tari si ca poate vei fi avut si tu candva frumoasa ta narghilea, bratară ta, pusca si iapa ta, apoi boala si medicii tai. Dar, oricum, tu azi

esti liber, pe cand eu sunt intemnitat si fara nadejde, in dosul gratiilor astora. Hai, frate Lupule, apropie-te si lasa-ma sa te mangai!

Nu vreau sa spun ca in Turcia cainii inteleg romaneste, dar pot sa afirm ca Lupu al meu — dupa ce a ascultat saptamani intregi plangerile mele deznadajduite — s-a apropiat intr-o buna zi, cu indrazneala, si si-a pus laba in palma mea. In ziua aceea mi s-a dat cea mai sincera strangere de mana din cate am primit in viata mea.

Eram fericit ori, daca vreti, am simtit din nou binefacerile bucuriei, care nu incerca decat inimile nemuritorilor, oricare ar fi durerea ce le bantuie. M-am ferit pe cat am putut sa-mi destainui prietenia pe care o legasem cu Lupu. Pentru ca sa nu ma tradeze fara voia lui, l-am facut sa inteleaga ca atunci cand ferestrele erau inchise nu gasea nimic de mancare. El a inteles atat de bine lucrul acesta, ca, mai tarziu, ori de cate ori le vedea inchise, se intorcea de departe si pleca. De asemenea, in convorbirile noastre, cand ziceam: “Du-te, prietene, hai, du-te acuma!” el pleca pe data ce inchideam ferestrele, se indeparta demn, prietenos, fara sa se supere.

Pe Mustafa-bei si pe servitorul lui ii primeam la anumite ore: pe cel dintai, ca sa ma vada; pe ceilalti, ca sa ma serveasca. Din pricina starii mele nervoase, vizitele acestea erau cat se poate de scurte.

Indeosebi prezenta beiului ma facea sa-mi ies din sarite, si, de-abia venit, se ducea la dracu. Apartamentul sau era langa al meu, dar ne despartea un mare fumoar. Pentru mai multa siguranta, ma inchideam cu cheia.

Cu bucuria pe care Lupu o aduse in viata mea, imi schimbai atitudinea, devenind mai impaciuitor. Beiul imi raspunse, incarcandu-ma de favoruri. Astfel, imi ingadui sa ma plimb prin parc, intovarasit, bineinteles de servitorul meu.

Dar, cu deosebire, doua din favorurile pe care mi le arata imi fura funeste si avura inrauriri incalculabile asupra restului vietii mele.

Mai intai, beiul introduse in casa alcoolul, care mi-era aproape necunoscut si, din nenorocire, bautura asta dulceaga imi placu peste masura. Sub inraurirea betiei, creierul meu pierdu simtul tristei realitati, mintea mea lua campii. Gasii o mangaiere in rachiu si rugai sa mi se dea mereu.

Beiul imi dadu cat am vrut si bau si el. Ne imbatam zilnic. Alungandu-ne — in patru labe — pe covorul largului fumoar, urlam ca lighioanele. Mai ales el era de nerecunoscut. Chipul lui nu mai avea nimic omenesc, si intr-o seara — pe cand voia sa-mi sfarme intre dinti un deget de la picior — il izbii peste fata cu un vatrai de la soba. El statu linistit, la pamant, lasa sa i se prelinga sangele spre gura, si isi linse buzele. Atunci, de scarba, il scuipai in obraz. El se linse din nou.

Zilele care urmau acestor desfrauri imi erau de nesuferit. Sedeam in pat pana la amiaza, vaitandu-ma. Capul imi parea de plumb, aveam chipul palid si tremuram din tot corpul. Lumina zilei imi facea rau. Mustafa-bei tragea draperiile grele ale ferestrelor. Si de indata ce camera se lumina de nenumarate lumanari si se imbalsama de mirt, nebuniile incepeau si mai indarjite.

Intr-o noapte pe cand eram naucit de betie, patru fete cu tamburine si castaniete navalira in fumoar si incepura un joc ametitor. Inima imi tresari de placere! Ai fi jurat ca sunt patru Chire gatite ca niste domnite orientale, cu chipurile abia ascunse de valuri.

Sarii de la locul meu rasturnandu-mi cafeaua, paharutul cu lichior si narghileaua si ma aruncau la picioarele lor. Lungit in mijlocul camerei, cu ochii inchisi, simtii indelung, foarte indelung, fasaitul rochiilor lor si oarecari parfumuri necunoscute imi izbira narile cu putere, apoi...

Apoi, imi pierdui cunostinta...

Cand ma desteptai, eram in pat si nu-mi venea sa-mi cred ochilor, simturilor, respingatoarei realitati. Patru tarfe din cel de pe urma bordel, batrane, zbarcite, scarbos de goale, ma mangaiau, ma harjoneau din toate partile, acoperindu-mi fata si trupul cu balele lor. Ma zbatui, tipand dupa ajutor. Ele ma mangaiau si mai de zor. Atunci ma smucii din bratele lor, insfacai clestele de la soba si sfaramai totul in odaie, oglinzi, vase, statui, bibelouri, tot ce mi-a stat in cale.

Inspaimantate, dezgustatoarele prostituate s-au facut nevazute, ducandu-se sa spuna lui Mustafa-bei ca eu ma indaratniceam sa nu recunosc pe cele patru fete de mai inainte, in aceste "cotoroante" cu chip de bufnita.

Dupa noaptea asta de desfrau, ma inchisei douazeci si patru de ceasuri in odaia mea, nemaiprimind pe nimeni. Mancarea imi facea greata. O azvarlii lui Lupu, caruia ii marturisii decaderea mea.

In sfarsit, scarbit pana in maruntaie de joshicia in care beiul voia sa ma cufunde, am hotarat sa ma spanzur si chemai pe stapanul meu pentru a-i spune ca — daca nu consimte sa-mi dea drumul — imi pun planul in executare prin orice mijloace as gasi. Mi se raspunse ca beiul plecase intr-o calatorie de zece zile. Vestea aceasta a fost o noua surpriza pentru mine si o mare usurare. Ideea fugii mi se infipse in minte.

Eram in martie. A doua zi, dupa plecarea beifului, ma plimbam prin parc, intovarasit de sluga, cand deodata o intrebare imi trasni in minte: "Pe unde intra cainele in parc?" Parcul era doar imprejmuit de ziduri vechi si cu neputinta de escaladat, iar poarta cea mare, din fata, sta vesnic zavorata. Trebuia doar sa fie vreo spartura pe undeva. Incepui sa cercetez cu bagare de seama si, in adevar,

tinandu-ma de-a lungul zidului imbracat in iedera si catina, am gasit un loc in care frunzele erau calcate in picioare. Facandu-ma ca am o nevoie oarecare, lasai insotitorul pe carare si ma strecurai in tufis si, la temelia zidului, am descoperit o surpatura proaspata, care ingaduia trecerea spre latura cea mai neumblata a campiei. Imi insemnai locul in minte: se gasea tocmai in fata ferestrelor mele. In chiar noaptea aceea, prizonier al blestematei mele fortarete, creierul mi se aprinse. Scaparea era acolo, la doua sute de pasi de odaia mea. Dar cum sa ma strecor printre gratiile acestea intepenite in niste usciori de stejar? Ma straduii zadarnic, prin intuneric, pana la miezul noptii. Ma istovii incercand sa largesc gratiile, apoi scobind la imbucatura lor in rama, ca sa le pot smulge. Silinta zadarnica!... Simteam ca innebunesc. Afara: lumina de luna, liniste, spatiu, libertate... Aici: inchisoare, desfrau, tiranie... Intrezaream sosirile beiului si reinceperea sarabandei cu tot cortegiul ei. Ma simteam zdrobit. Odaia mi se parea o cusca infernala, stapanita de diavoli. Un fior de gheata ma furnica prin spate, sudori reci imi acoperira fata, incat mi-am muscat limba pana la sange. Ceasul era doua. O liniste de mormant stapanea toata casa. Repede adunai hartii, petece, lemnisoare, le asezai pe pervazul ferestrei si le dadui foc. Tremurand de spaima, priveam spre tocul ferestrei care se mistuia, in timp ce camera se ineca in fum, iar parcul incepea sa se lumineze. Ma apasam cu amandoua mainile pe gura ca sa nu strig ajutor. Intr-o sfortare deznadajduita, apucaii un vatrai si smulsei doua gratii, care se prabusisera inauntru, impreuna cu bucati de carbuni aprinsi. Apoi, ca scuturat de friguri, am adunat ce aveam mai de pret si sarii in parc, unde incepui sa alerg, cat puteam de iute, spre zid. Dar in zapaceala mea si impiedicat de intuneric, nu putui sa nimeresc surpatura deodata. Cuprins de groaza, incepui sa alerg la deal si la vale, rascolind ramurile si insangerandu-mi fata si mainile. In sfarsit, cu un strigat de bucurie, dadui de gaura salvatoare si o zbughii afara!...

Dupa vreo doua ore, in schimbul catorva bani grei de aur, eram pe tarmul asiatic, si de acolo, in lumina zori-lor, contemplam coltul drept al Perei, de unde flacari uriase se inaltau, razbunatoare, spre ceruri! Un incendiu mai mult in Constantinopolul acesta bantuit de incendii...

In seara acelei zile liberatoare, o diligenta ma lasa la usa unui han dintr-un satulet turcesc. Dupa cateva zile ma culcam in Smirna, iar o saptamana mai tarziu fumam o delicioasa narghilea pe terasa unei mari cafenele din Beirut. Dar nu s-a sfarsit inca...

Acum ma credeam in stare sa deslusesc limpede viata si sa nu ma las inselat. Aveam saispzece ani si oarecare experienta. Experienta aceasta a mea impartea

lumea in doua categorii: intai veneau fiintele blande si iubitoare, cum erau Chira si mama, apoi salbaticii de teapa tatalui meu si, in sfarsit, marinimosii de felul lui Mustafa-bei. Trebuia deci sa iau aminte.

Si chiar de pe terasa de unde ma aflam, incepui pe loc sa ma feresc de vreun jucator de sah cu trasaturi simpatice. Ma gandeam la sarmanul Lupu, care se codise atata vreme pana sa se lase mangaiat de mine. Facui la fel, indepartandu-ma intotdeauna de mainile care se intindeau sa mangaie obrazii mei de adolescent.

Dar, vai! Ma pazii atat de bine ca, fara sa-mi dau seama, ma apropiai de alta prapastie, caci viata nu se cuprindea toata in cele trei categorii ale mele. Inchiriasem o camera, chiar deasupra frumoasei terase a lui "Grand Concert-Variétés", de pe unica piata publica din Beirut. De dimineata pana seara, cafeneaua gema de lumea cea mai impestritata, dar, afara de elegantii bastinasi, de care ma feream, ceea ce facea farmecul acestui local era trupa de artisti straini, angajati la varieteu.

Barbati si femei, tineri si batrani, frumosi si urati, ei erau cu totii oameni de viata. Pretutindeni n-auzeai decat glume, rasete comunicative. Pentru fiecare dintre obisnuitii cafenelei ei aveau cate-o vorba draguta, si fiecare era multumit. Cum si eu faceam parte dintre obisnuiti, multumirea generala dadu si peste mine si ma nimeri de minune!

Artistii acestia erau italieni, greci si francezi. Locuiau in acelasi hotel cu mine. Pe un coridor stramt, in fata odaii mele, sedea o tanara pereche de greci, care cantau foarte bine. Barbatul nu-mi placea, dar femeia... s-o sorbi intr-un pahar de apa! Eu o sorbeam din ochi de draga, dar... in taina. Ori de cate ori ieseam, nu stiu cum se facea, ca usa camerei lor era mereu deschisa, iar ea totdeauna singura si aproape goala in fata oglinzii. Asta ma facea sa ma rusinez din cale afara si inchideam ochii cat puteam, dar... ceva mai tare decat mine, mi-i deschidea.

Si iata ca, intr-o buna zi, pe cand ne incrucisam prin umbra coridorului, ea ma prinse in brate, ma saruta apasat si spuse:

— Dar stii ca e rusinos tinerelul nostru! Trebuie incurajat!

Zapacit de intamplarea asta, indata ce m-am intors in odaia mea, mi-am zis: "Ei si!... Ce primejdie poate fi intr-un sarut pe care-l da o femeie unui tinerel?"

Caci, intr-adevar, acum eram un "tinerel". Nu o spunea ea? Si hainele, independenta, aperitivele scumpe pe care le luam o dovedeau indeajuns. Numai judecata mea n-o dovedea, caci incepusem sa-mi pierd capul... Dar cui ii pasa de judecata?

Intr-o dupa-amiaza contemplam de la fereastra mea furnicarul de oameni din piata, ma gandeam la jocul, la vocea, la gesturile actritei, amintindu-mi cu durere ingenuitatile Chirei, cand, deodata, usa se deschise, si cantareata intra. Ma prinse frica.

— Nu te teme de nimic, micutule: el e jos, prins intr-un joc mare... Mi s-a aruncat de gat. Am protestat:

— Nu vreau sa stati aici.

— Cum? Ma gonesti? Si eu care te iubesc si care credeam ca si tu ma iubesti! sopti ea duioasa, sarutandu-ma.

Sedeam pe pat alaturi de ea si zau, nu ma simteam rau deloc. Apoi, nu stiu cum a facut, dar tot mangaindu-ma, deschise usa si apuca repede o tava pe care erau o sticla de vin strain si prajituri. Imi placura nespus. Ea porunci altele. Nu m-am dat batut, nici de data asta, mai din lacomie, mai pentru a face pe grozavul. Si ce mai imbratisari! Ce sarutari!

Dar am bagat de seama ca grecoaica prea ma pipaie si ma rusinai.

— Stii ce, puisorule? imi zise ea. Nu esti bun de nimic! La varsta ta!

Si ca sa nu ma supar schimba vorba:

— Esti raia?

— Nu stiu...

— Ce acte ai?

— N-am nici un act.

— Cum, calatoresti prin Turcia, fara hartii? Dar asta-i cat se poate de imprudent, dragul meu: ai putea fi arestat!

Ma ingrozii. Daca mi-ar fi spus cineva ca politia lui Mustafa-bei e la usa, nu m-as fi inspaimantat mai tare. O rugai sa nu spuna nimanui. Ea imi fagadui sprijinul ei. Iar protectie! Ce blestem! Oare nu e chip sa traiesti nicaieri pe lumea asta fara sa fii protejat?

Pe loc ma cuprinsera tot felul de ganduri negre. Ea imi mangaie degetele:

— Ce frumoase inele ai!... Nu-mi dai si mie unul? Fireste, n-am putut refuza un inel... protectoarei mele. Viata mi se intuneca. Nici cincisprezece zile nu trecusera de cand traiam in libertate. Si iata ca o mana invizibila care parca se intindea de la Constantinopol pana la Beirut, imi primejduia din nou viata.

Dar o mana foarte vizibila si mult mai apropiata imi intinse, in chiar seara acelei intalniri, o socoteala de vinuri straine si prajituri care egala pretul intretinerii mele pe o luna intreaga.

Platind nota, mi-am zis:

“Asta si cu inelul ma fac sa inteleg ca libertatea mea e bolnava rau”.

Dupa cateva zile, am aflat cat era de bolnava.

Nedespartiti la aperitiv, cantareata si barbatul sau devenira curand comesenii si chiar pensionarii mei. Intr-o zi, pe cand jucam o partida de table, un ofiter de politie se apropie si-mi spuse:

— Dumneavoastra locuiti aici, domnule?

— Da, domnule! soptii, gata sa lesin.

— Fiti asa de bun si treceti maine dimineata pe la politie sa vizeze hartiile!

Si, salutand prietenos pe tovarasii mei, pleca. Am simtit ca ma prabusesc intr-o prapastie.

— Nu face nimic! imi spuse cantareata. Barbatul meu se va duce chiar acum sa-l roage pe politai sa te lase in pace. Sunt prieteni buni!

Cu cata caldura le-am multumit!

In adevar, nimeni nu mai veni sa ma supere. Chiar in ziua aceea ma framantai sa gasesc un mijloc de a le arata recunostinta mea, altfel de cat prin mesele ce le ofeream. Prilejul mi-l dadu barbatul insusi:

— N-am noroc la joc, prietene! imi spuse el, aprins la fata. N-ai putea sa ma imprumuti cu doua lire?

— Cum nu!

A doua zi a fost atat de nenorocos si-mi mai ceru doua lire. A treia zi, tot pe atat. Dupa vreo saptamana, ghinionul lui imi dadu de gandit, caci, daca urma tot astfel, banii nu-mi ajungeau nici trei luni.

In aceeasi seara, am luat drumul Damascului in tovarasia a doi mari negustori de covoare.

Zdruncinat in coltul harabalei, ma gandeam la ciudateniile vietii:

“De-acum trebuie sa fiu cu bagare de seama si fata de femeile care au obiceiul sa te sarute pe intunecimea coridoarelor!”

Damascul a fost pentru mine cu adevarat un drum al Damascului. Acolo, viata mea se schimba cu totul.

Ai crede ca asupra acestui oras Dumnezeu a cernut praful din cele patru colturi ale lumii. Ajungand aici, crezui ca-mi dau sufletul.

Ma imbracasem cu un costum saracacios de orasean grec, pentru a trece mai nebagat in seama. Celelalte lucruri le duceam la subsuoara, invelite intr-o basma, iar bijuteriile si banii mi-i ascunsesem in chimir, pe care-l incinsesem chiar pe piele. Astfel deghizat, ma simteam la adapost de orice “protectie” nedorita. Ma strecuram pe stradutele care strabateau, ca niste hrube, casele mahalalei Cadem, cautand vreo odaie mai ieftina. Un hangiu grec imi spuse ca pentru ca sa ma coste mai putin ar trebui sa iau un pat, in vreo odaie cu doua paturi. Am primit.

Cand am intrat sa vad camera si sa-mi las legatura, intrebai cine va ocupa patul celalalt.

— Tot unul ca tine! imi raspunse el, morocanos.

Eram foarte tulburat. Tara mea, Chira, mama se scufundau intr-o departare neguroasa, pe veci disparute pentru mine. Iar eu, pe veci smuls din cuibul meu drag, ce cautam in orasul acesta sinistru? Cum puteam eu nadajdui sa mai dau de sora-mea? Si ce-am sa pot face, ca sa-mi castig painea de toate zilele, cand voi ispravi banii?

Afara de asta, n-aveam nici un act. Si iata ce era mai grav. Puteam fi arestat oricand. Cine m-ar fi scos din inchisoare?

In curtea hanului, in jurul unui havuz impodobit cu flori, o multime de pierde-vara sedeau tolaniti, flecareau, fumau si beau un rachiu laptos. Toti pareau fericiti. Oamenii acestia erau la ei acasa. Se cunosteau, se ajutau intre ei, aveau dureri si bucurii comune. Dar eu? Ce eram eu pentru ei? Un necunoscut. Cine intra in odaia in care zace un necunoscut (de boala sau de inima rea), ca sa-l intrebe ce-l doare sau ce-ar pofti?

Instinctiv, dusei mana la chimir, unde imi aveam banii, singurii mei prieteni! Dar aurul e un prieten care te paraseste, fara sa-i pese, te tradeaza cat ai clipi din ochi, iar eu nu cunosteam nici un mijloc prin care sa-l fac sa reintre in chimir.

O fiinta precum Chira ar fi fost cu totul altceva. Ea nu m-ar fi parasit pentru nimic in lume. Eram nedespartiti. Oare sa fi fost cu putinta sa existe vreo alta Chira pe lumea asta? Poate! Dar ele isi aveau desigur Dragomirii lor. Pentru ele eu eram un simplu necunoscut, un trecator pe care-l privesti o clipa cu curiozitate si pe care-l uiti tot atat de usor.

Ca sa ma mangai, cerui un pahar cu rachiu, apoi altul. Ceasul pranzului veni. Am gustat ceva si cerui un pahar cu vin, apoi altul. Si cu inima grea de amaraciune ma urcai in odaia mea.

Aici, un om ca de vreo treizeci de ani, pe jumătate dezbrăcat, sta pe marginea patului. Pe masa ardea o lampa. Doua scaune. Paturile, de o curatenie indoielnica. O oglinda afumata. Nici urma de lavoar.

li dadui buna seara pe greceste si-mi examinai patul.

— Trebuie sa-l departezi de perete, imi vorbi el ca unei vechi cunostinte, sunt plosnite. Vom lasa lampa aprinsa toata noaptea: plosnitele, ca si bufnitele, se tem de lumina.

— Plosnite? facui eu mirat, caci intr-adevar nu vazusem in viata mea asemenea ganganii. Ce sunt astea, plosnite?

— Cum? tu nu stii ce sunt plosnitele? ma intreba el uimit. Lasa, ai sa afli in noaptea asta... Dar, ia spune-mi, unde ai dormit pana acum de n-ai habar de ele? Eu, dimpotriva, nu stiu ce-i aia un pat fara plosnite!

— Si fac rau plosnitele? intrebai, infricosat de acest vrajmas.

— Oleaca, imi raspunse el nepasator.

Eram obosit. Voiam sa ma dezbrac si sa ma culc, dar o rusine necunoscuta pana atunci ma retinu in fata acestui strain. El intelese, caci micsora lumina, iar dupa ce ma strecurai in asternut, se scula si mari flacara.

— Parc-ai fi o fata mare! adauga el razand.

Aceasta gluma imi dadu un pic de incredere in el, si noaptea aceea am dormit in pace, strangandu-mi chimirul sub capatai.

A doua zi de dimineata nu stiam mai mult decat in ajun ce insemneaza o piscatura de plosnita, dar tovarasul meu imi arata o pata de sange pe fata de perna. Ma imbracai vesel, fara sa ma mai jenez de el.

Din curte razbateau franturi de vorbe si hohote de ras. Privii pe fereastra: in jurul fantanii, aceasi lume impestritata fuma din ciubuce lungi si sorbea zgomotos din cesti cu cafea. Curtea era stropita si maturata. Aerul proaspat patrundea adanc in plamani, o lumina aurie, misterioasa, cum numai in Orient straluceste, invaluia lucrurile si fiintele.

M-am luminat pe data. Dracusorul cel duios, care dormea in adancul sufletului meu, se trezi.

— Nu vrei sa luam o cafea impreuna? il intrebai pe necunoscut.

— Ba da, cu placere.

Jos, tragand din ciubuce, care fumegau ca niste cosuri, vorbiram multe si de toate. El imi destainui amarurile lui: n-avea de lucru, nici bani si era dator vandut. Atunci i-am destainuit ca si eu aveam un necaz.

— Mi-am pierdut actele. Daca m-ai ajuta sa-mi procur

altele, ti-as da o lira turceasca drept multumire. El se inflacara:

— Cum nu! Se poate! Cunosc un “scriitor public” care face asa ceva, dar cere cam scump.

— Cat? intrebai voios.

— Patru lire!

— Le dau!... Si tie, lira fagaduita.

Dupa un ceas, un scrib cu o barba lunga si alba se jura — pe ochii lui — inaintea unui functionar, ca ma vazuse nascandu-ma la Stambul, in cutare an la Egirei, ca ma numesc Stavru, si ca eram deci raia, supus al sultanului, “stapanul nostru”.

Functionarul asculta, zambind, apoi lua o pana si acoperi o foaie intreaga cu frumoase slove arabe, semna, puse pe batran sa iscaleasca si el, aplica sigiliul imparatesc si-mi inmana pretiosul talisman.

— Trebuie sa-i dai un baccis, imi sopti martorul. Pusei o lira pe masa.

— N-ajunge! facu batranul.

Mai dadui una. De cate ori scoteam cate o lira ma duceam intr-un colt, ca sa scotocesc in chimir. Cand iesii, imi platii si martorul, apoi plecai cu tovarasul meu sa hoinarim prin oras, sa mancam si sa bem.

Seara ne intoarseram la culcusurile noastre, beti si veseli. Am adormit bustean, batandu-mi joc de plosnite, dar avand grija sa-mi ascund chimirul sub cap.

Cand m-am trezit, ma prinse mirarea vazandu-ma singur in odaie. Tovarasul meu de camera ma parasite, fara sa-mi spuie un cuvnt. Dar nu numai el plecase, ci si prietenul meu tradator, aurul, scumpul meu chimir. Ma tradase fara nici un pic de indurare, se dusesera amandoi, lasandu-ma doar cu trei megedii in buzunar si cu blestematul talisman!

Acum nu mai era cazul sa plang. Era moarte curata...

Si azi simt, aici, deasupra stomacului, nodul, golul care mi-a pustiit pieptul in dimineata aceea, cand doar ca n-am murit.

Ma invarteam nauc, in camasa si izmene, si ma aplecam peste fereastra, fara sa-mi dau seama de ce fac. Ca intotdeauna, in curte fumau aceeasi oameni, roata in jurul fantanii, dar acum parc-ar fi fost niste gropari care pazeau un sicriu. Voind sa cobor scara, ma azvarlii in-constient in gol! M-am ridicat pe data, cu fata insangerata si simtind ca ma inabus. La sosirea hangiului si clientilor sai, nu putui rosti decat un cuvnt:

— Chi...mirul!

Incepura sa intrebe toti, din toate partile. N-am putut ingaima nimic decat:

— Chimirul!

— Ei bine... ce-i cu chimirul?

— Chimirul!

Imi turnara apa pe cap, imi spalara fata de sange si ma silira sa beau rachiu.

— Hai, spune acum! racni hangiul, zgaltaindu-ma de umar.

— Chimirul!

— Sa stiti, facu el, ca talharul care dormea in patul celalalt i-a sterpelit chimirul, drept multumire ca l-a indopat ieri toata ziua.

Cum nu ma mai astamparam la un loc, el ma aseza pe un scaun. Ramasei rastignit, cu mainile atarnand moi de-a lungul trupului. El incerca sa ma mangaie:

— Stiu... e o nenorocire... Ti-a furat gologanii... Dar pentru asta trebuie sa te omori? Ce-ai sa castigi atunci? Cati cereci aveai?

— Chimirul! repetam intruna.

— Ei, na-ti-o buna! Baiatul asta nu mai stie sa spuna altceva decat "chimirul". Si hangiul se urca in odaia mea si-mi aduse hainele.

— Hai! Imbraca-te!

Ma lasai moale ca un paralytic. El ma imbraca din talpi pana in crestet. Apoi, cautandu-mi prin buzunare, scoase actul de identitate si banii ramasi.

— Ia te uita!... Dar, dupa cat vad, nu esti chiar atat de sarac! Ai trei megedii... Si te chemi Stavru! Ei bine, Stavrule, cu banii astia nu mori de foame... Ce treaba stii sa faci?

— Chimirul...

— Eiii!... Lua-l-ar dracu de chimir! racni el, infuriat. Si varandu-mi averea in buzunar, pleca, bombanind:

— Ce dracu, doar nu vei fi avut in chimir cu ce cumpara o camila, ca atunci n-ai fi tras la mine!

Aveam in chimir mult mai mult decat trebuia ca sa cumpar o camila. Aveam optzeci si trei de lire turcesti, de aur, noua inele cu pietre scumpe si ceasul! Si, bogat, cu toata aceasta avere, trasesem, totusi, la hanul lui!...

Nu-i deloc adevarat ca omul ar fi o creatura care intelege rostul vietii.

Desteptaciunea lui nu-i serveste la mare lucru. Ca are grai, nu insemneaza ca nu-i un prost. Dar acolo unde prostia-i intrece chiar si inconstienta animalelor e cand e vorba sa ghiceasca si sa simta durerile semenilor sai.

Nu rareori ni se intampla sa vedem pe drum cate-un barbat cu chipul palid si privirile ratacite, ori cate-o femeie plangand. Daca am fi, in adevar, niste fiinte superioare, ar trebui sa oprim pe barbatul sau pe femeia aceea si sa le oferim pe data ajutorul nostru. Asta ar fi singura superioritate pe care as fi dispus sa i-o atribui omului asupra animalelor! In realitate insa niciodata nu facem asa ceva... Au trecut cincizeci de ani de la intamplarea asta, asa ca nu-mi prea aduc aminte cum m-am sculat de pe scaun si am iesit in curtea hanului, nici pe unde am umblat — cu mintea ratacita — strabatand orasul. Dar ceea ce stiu e ca nici o mana nu s-a pus pe umarul adolescentului acela care, privind in gol, mergea in nestire; nici un glas, nici un chip omenesc nu s-a oprit sa ma intrebe: "Ce ai?". In starea aceasta de inconstienta ma pomenii, in dimineata aceea de aprilie, in paduricea care este locul de plimbare al locuitorilor Damascului — numita Bapturná. Ma dezmeticii in urletele si injuraturile unui vizitii arab, care doar ca nu ma rasturnase. Ma pipaii la brau, dar chimirul nu mai era!

Simteam cum imi batea inima ca unei vrabiute pe care-o tii in mana, si in acelasi timp un nod parca mi se ridica din stomac si-mi curma rasuflarea. Miscarea aceasta devenise un tic chinuitor. Ori de cate ori imi duceam mana la brau, inima imi sageta de o spaima care ma sugruma si neincetat simteam nevoia de a ma incredinta ca, in adevar, fusesem victima acestei nelegiuri si ca nu mai aveam chimirul.

In momentele de grea cumpana, inimile simtitoare se deprind anevoie cu gandul ca nenorocirea intr-adevar s-a intamplat si ca nu mai este nimic de facut.

Pe langa mine treceau tot felul de oameni: perechi de indragostiti, femei cu copii, domni burtoși, linistiti si satisfacuti. Ma priveau si treceau inainte. Nu vedeau nimic. Pe cand eu... Eu muream... Eram singur, merit sa indur un chin prea greu pentru varsta, pentru inima si pentru lipsa mea de experienta.

Mergeam intruna. Iesii din oras. Campia siriana, cu drumurile ei gloduroase si colibele beduinilor, imi paru ca moarta, asemenea simturilor mele. Nu priveam un lucru fara sa-mi duc mana la brau si sa tresar; "Nu mai am chimirul!" ... Iar in clipa aceea, parca ma strangea cineva de gat.

Un copil de arab trecu pe langa mine, calare pe-un magar si tragand de funie o camila impovarata de doua sarcini care se leganau. Uraciunea dihaniei acesteia, cu ochii latareti, ca de sarpe, ma infiora. Mai incolo, un beduin cu barba neagra, incalcita, cu chipul ars de soare, se apropie in galop, opri si ma intreba ceva pe arabeste. N-am stiut ce sa-i raspund. El pieri, lasandu-mi o impresie placuta, caci mi-a amintit frumosul chip al lui Cosma.

Curand dupa aceea am ajuns intr-un sat saracacios, in care oamenii, stand la pamant, strujeau lemne, slujindu-se pentru treaba asta de picioarele goale, tot atat de bine cum s-ar fi servit de mainile sale. Femei imbracate in zdrente negre, murdare si cu chipurile acoperite — adevarate "sperietori" — duceau pe cap ulcioare ovale, in timp ce copiii, murdari si slabanogi, se jucau si tipau ca niste draci. Inaintea unui cuptor, facut din lut uscat, pe jumatate scufundat in pamant, un barbat scotea niste lipii calde, care raspandeau un miros de coca cruda.

Tocmai ieseam din sat, cand am bagat de seama ca un caine se luase dupa mine. Ma oprii. Se opri si el si ne priviram in ochi. Era un caine cenusiu, de marimea lui Lupu, dar, sarmanul, n-avea nimic mandru si independent in el. Nici linistea constienta a celuilalt. Isi pleca umilit capul si se piti de frica. Expresia ochilor lui era stearsa, tulbure. Imi fu mila si-l mangaiai pe cap. Imi linse mana. Nu era mofturos.

M-am intors la cuptor, am cumparat de doi metilici patru lipii si i le dadui. Le inghiti pe cate patru, fara sa le mestece. Mai luai patru, le varai in buzunar si o pornii in nestire. Cainele iar s-a luat dupa mine.

In fata mea se ivi un deal nisipos, cu totul sterp si pustiu. Am ajuns la el si am inceput sa-l urc, insa obosii curand si ma asezai alaturi de caine. Departe, in vale, Damascul, presarat cu cupole si minarete care dominau nenumaratele terase, imi aparu ca un imens cimitir, ingropat in pulberea lui alba.

Nici un zgomot nu ajungea pana la mine. In urechi nu-mi rasunau decat zvacniturele puternice ale inimii mele zdrobite. Ochii mi s-au impaienjenit.

Damascul si lumea au disparut. Din negura trecutului imi rasari luminoasa casa mamei mele. Traiul tihnit al vremurilor acelora atat de indepartate mi se strecura sub pleoapele inchise. Retraii zilele fericite de odinioara pana in cele mai mici amanunte, din clipa cea mai intunecata a amintirilor mele, pana la grozava noapte a omorului, pana la rapirea noastra.

Si deodata mi se infipse in suflet gandul ca nenorocirea mea si a Chirei erau suferinti izbavitoare, pentru ca am voit, am provocat si am servit de unelte pentru infaptuirea aceluia omor. Dorisem moartea parintelui si a fratelui.

Neindoios, acesta era un pacat de moarte. Si acum Dumnezeu ne pedepsea pe amandoi — pe ea prin robie, pe mine printr-o libertate plina de chinuri...

Deschisei ochii si ma inspaimantai. La apus, cerul era rosu ca sangele. Nori grei, ca de sange inchegat, se tarau aproape de pamant, luand intruchiparile cele mai fantastice, una mai grozava ca cealalta.

M-am pravalit la pamant, ascunzandu-mi fata intre palme, inaintea micii pesteri langa care poposisem. Ma rugai indelung, cerand iertare lui Dumnezeu, tatei si sufletului fratelui meu ucis.

Si noaptea invalui in taina ei trupul unui adolescent pocait, care cauta mangaiere in trista soarta a unui caine trimis de hazard.

Rugaciunile si penitentele usureaza sufletele credinciosilor. Avui cateva ceasuri de liniste. Insa in apropierea zorilor, in regiunile nisipoase se lasa un frig de gheata.

Cand soarele a aparut in zare tremuram din toate incheieturile si mi-am inchipuit ca trebuie sa ma fi imbolnavit de moarte.

“Daca voi muri, ma gandeam, dupa aceasta cainta, Dumnezeu ma va ierta si poate nu-mi va trimite sufletul in muncile iadului!”

M-am sculat si am luat-o inapoi. Pe drum mancai o lipie. Pe celelalte trei le dadui cainelui care era mai flamand decat mine.

Dupa putin, soarele incepu sa ma infierbante in spate; in mine simteam incoltind o pace binefacatoare. Ajunsei in sat. Nu mi se mai paru atat de urat. Aici, cainele

m-a parasit. Asta ma duru putin. Il mangaiai pe cap si m-am despartit de el ca de-o cunostinta placuta, facuta intr-o calatorie scurta.

Singur acum, ma indreptai spre Damasc prin padurea Baptuma, chinuit mereu de gandul chimirului meu.

In drum m-am incrucisat cu o lunga caravana de camile, dar nu ma mai speriai de ele. Am ajuns pe aleile Baptumei putin inainte de amiaza, pe o vreme admirabila. Forfoteala de acolo ma minuna. Barbati in mandre haine turcesti, femei tinere si negrait de frumoase — cele mai multe neavand decat partea de jos a fetei usor acoperita de un val straveziu — treceau incoace si incolo, pe jos si in trasuri. De pretutindeni zvoneau glasuri sonore, hohote de ras, amintind clinchetul paharelor de cristal lovite cu o varguta, convorbiri vesele.

Eram incantat de farmecul glasurilor ca si de pitorescul costumelor. Mi-aduc aminte ca era intr-o vineri, duminica musulmanilor. Femeile se salutau rar, gratios si discret, insa efuziunile sentimentale dintre barbati, salamalecurile si nesfarsitele strangeri de mana pricinuiau opriri indelungi celor ce se plimbau pe jos. Se vorbea foarte mult turceste. Cu toate acestea, araba domina.

M-am oprit indelung, admirand misunarea multimei. Cu incetul trecatorii si trasurile incepura sa se rareasca. Imi urma drumul, visator, tulburat, cu inima chinuita intre dorinta de a trai, setea de veselie si nenorocirea si ruina mea.

Curand ramasei singur, singur cu jalea care ma bantuia. O trasura cu doi cai venea la trap din partea opusa. Cand ajunse in dreptul meu, rasuflarea mi se taie, inima-mi inceta sa mai bata.

Da, si azi mai cred ca era dulcea si iubita mea sora! Era Chira, asa cum o impodobise Nazim-Efendi in corabia lui, intr-un maiestru vestmant de odalisca, de cadana de harem, semanand portretelor atarnate pe pereti!

M-am clatinat, am batut din palme si am strigat pe romaneste:

— Chira!... Chiralina!... Eu sunt!... Dragomir!...

Tanara femeie surase sub valul straveziu si-mi facu un semn cu mana inmanusata, dar vizitiul pocni din bici, eunucul de pe capra ma fulgera cu privirile si echipajul zbura.

Am crezut ca mor!... Chira era — imi facuse doar semnul!... Si fara sa mai astept o clipa, incepui sa alerg ca un strut in urma trasurii, zicandu-mi: “Doamne-Dumnezeule!... Abia mi-am marturisit pacatul si m-am cait, ca indurarea ta mi-a scos in cale pe surioara mea pierduta!”

In ciuda stradaniilor mele, trasura se indeparta mereu. Rasuflarea mi se taiase si ma temeam sa nu pierd trasura din vedere. Spre norocul meu, la iesirea din

padurice o vazui indreptandu-se spre o bogata vila, ale carei porti se deschisera, inghitira echipajul si se incuiara in urma lui.

Tipai de bucurie. M-am repezit cu cele din urma puteri spre poarta si incepui sa lovesc cu furie, cu pumnii si picioarele. Pe data se deschise o portita si aparu un cavas in uniforma.

— Chira!... urlai eu, in turceste, gafaind. Acea-i sora mea!... Vreau sa-i vorbesc!

— Ce!... Ce vrei? ma intreba cavasul, tot in turceste, oprindu-ma.

— Cucoana... care a intrat cu trasura e sora mea... Chira!

— Ce Chira, bre? Ai innebunit?

In adevar, innebunisem, caci am tabarat peste cavas, si tasnind pe langa el am razbatut in curte. N-avui insa timp sa trec mai departe. Doi insi aparura ca din pamant, in vreme ce de la o fereastra un glas ragusit de batran striga:

— Ce insemneaza zgomotul acesta?... Ia sa-i dati cateva ghiaurului acela, precum si cavasului care l-a lasat sa intre!

Fusei tarat afara din ograda, intins la pamant si batut cu o vana de bou, pana imi plesnira si pantalonii si pielea. Apoi trasera zavoarele si ma lasara pe jumătate lesinat de durere.

Asta-i punctul culminant al calvarului meu... Aici sfarsesc tristetile a mai mult de trei ani de copilarie chinuita... Caci, daca Dumnezeu a fost crud cu mine si nu a voit sa mi-o redea pe Chira, o Providenta exista totusi, si aceasta Providenta mi-a trimis un prieten.

Ridicandu-mi trupul zdrentuit, de-abia avui puterea sa ma tarasc de partea cealalta a drumului si ma lasai la pamant, secatuit. In momentul acela, un om intre patruzeci si cincizeci de ani, imbracat intr-un costum grecesc saracacios, ducand intr-o mana vasul cu salep, si in cealalta cosul cu cesti, se apropie de mine, isi lasa jos povara si incrucisandu-si bratele pe piept, ofta din fundul plamanilor:

— Ah, sarmane copil! facu el, in greceste. Am vazut cand te bateau, dar n-aveam nici o putere! Ce suparare le-ai facut paganilor acestora ca sa te schingiuiasca asa? Priveam chipul acela plin de sinceritate, barba sura si incalcita, ochii buni si indurerati sub o frunte incretita. Si, turbat de durere am tipat razvratit impotriva simtirilor mele:

— Du-te la dracu!... Lasa-ma in pace!

Si izbucnii in plans. Bunatatea lui birui:

— Pentru ce ma dai la dracu, baiatu-meu? Mi-e mila de tine si as vrea sa te ajut, caci te vad nenorocit!

— Sa ma lasati in pace cu totii, cu mila si cu inima voastra!... Sunt satul de voi!... Vreau sa mor singur!

— Vai, nenorocitele!... Atat de tanar si... dezgustat de viata!... Dar, oricum... ia bea ceasca asta cu salep cald!... Are sa-ti faca bine...

Am luat ceasca cu salep fara sa stiu ce sa mai cred. Ce regula, ce inteles trebuia sa trag din scurta mea experienta, in care atati oameni, care incepusera prin a se arata buni si generosi, sfarsisera prin a fi josnici si criminali? Da, la saispnezece ani, cunosteam aceasta josnicie a sufletului omenesc. Si cu toate acestea, nu stiam totul.

Nu stiam, mai ales, ca operele Creatiunii sunt infinit mai complexe si mai variate, ca miile de patimi indurate nu ne dau dreptul sa scuipam asupra intregii lumi. Dumnezeu insusi a inteles aceasta cand, suparat pe-o omenire pacatoasa, s-a hotarat s-o pedepseasca, fara s-o exterminare, caci a scapat de la pieire un patriarh drept si familia lui. E adevarat ca oamenii care au venit dupa potop n-au pretuit mai mult decat inaintasii lor, insa asta n-a fost din greseala lor. Asta insemneaza ca Dumnezeu (intocmai ca mine la saispnezece ani) nu cunostea bine lumea si n-a prea stiut ce face.

Din ziua in care soarta mi-a scos inainte pe Barba Iani, vanzator de salep si suflet divin, am inteles ca omul care are norocul sa intalneasca in viata lui pe un Barba Iani trebuie sa se considere fericit. Nici eu, de cand traiesc, n-am intalnit decat unul singur, dar el mi-a fost de-ajuns ca sa-mi indulceasca intreaga viata si sa ma faca adesea s-o binecuvantez, sa-i ridic osanale.

Caci bunatatea unui singur om este cu mult mai puternica decat rautatea miilor de oameni. Raul pierde in aceeasi clipa cu moartea celui care l-a savarsit, binele continua sa-si reverse stralucirea si dupa disparitia celui drept.

Intocmai ca soarele care goneste norii si aduce bucuria pe pamant, Barba Iani trasni raul care-mi rodea inima si mi-o umplu de sanatate. Nu de putine ori impotrivirea mea il rani, dar care inima — oricat de zdrobita ar fi de intamplarile vietii — poate rezista inimoasei bunatati?

Trebuie sa ma las coplesit; si providentialul salepgiu cunoscuse toata drama fragedei mele vietii. Leacul sau m-a tamaduit fulgerator.

— Stavrance — vorbi el, adoptand, din prudenta, falsul meu nume — deocamdata trebuie sa renunti de-a mai cauta pe sora ta intr-un chip atat de putin intelept.

Trebuie sa stii ca mai curand smulgi o caprioara din coltii tigrlui decat pe o femeie inchisa intr-un harem. Iar daca izbutesti sa-ti infranezi aceasta slabiciune a inimii, restul e usor ca buna-ziua! Tu ai trei megedii. Ei bine, banii acestia iti ajung ca sa-ti cumperi un ibric si cesti pentru salep, adica ceea ce vezi ca am si eu si-mi ingaduie sa traiesc — de douazeci de ani — in deplina libertate. Dupa asta, cu ibricul intr-o mana si cu panerul in cealalta, cu Barba Iani langa tine, vom bate

ulitele, pietele, vom strabate locurile de petrecere si balciurile, strigand voiosi: “Salep! Salep! Salep! Iata salepγιul!” Ingaduitorul pamant al Levantului se va intinde larg si liber inaintea ta. Da, liber, caci — orice s-ar spune despre acest pamant absolut turcesc — nu este altul pe care sa poti trai mai liber, cu o singura conditie inasa: sa te faci mic, sa dispari in multime, sa nu te deosebesti prin nimic de altii, sa fii surd si mut... Atunci si numai atunci te vei strecura pretutindeni, nezarit. Portile cele zavorate nu se deschid cand vrei sa le fotezi.

Nu mai departe decat a doua zi, impovarat cu ibricul si panerul cu cesti, strigam, cu tarie, alaturi de Barba Iani: “Salep!... Salepγιul!”.

Atunci am inteles in ce chip izbutesti sa faci sa revina in chimirul tau banul, prietenul acela tradator si fara inima, care te parasise. Din toate partile ne cadeau gologani, libertatea intra in punga mea, si seara, frant de oboseala, gustam din fericirea omului care poate trai, fara sa aiba buzunarele pline cu aur. Fumandu-ne narghilelele pe cate o terasa, ma patrundeam tot mai mult de bunatatea pe care o raspandea faptura lui Barba Iani. I-am fost recunoscator si l-am iubit asa cum iubesti un parinte si un prieten. Sedeam la el, lucram amandoi. Masa o luam laolalta, ceasurile de hoinareala le gustam impreuna, astfel ca am ajuns nedespartiti. O prietenie stransa ne lega cu timpul, altoind mladita tanara pe trunchiul arborelui copt.

Barba Iani, ca sa nu-mi para misterios, merse cu bunatatea lui pana a-mi dezvalui trecutul sau. Trecutul acesta nu era nici fara pata, nici fara amaraciuni.

Daskalos (invatator) intr-un orasel din Grecia, savarsise un pacat pasional, care-i adusesse doi ani de inchisoare si pierderea titlului. La iesirea din puscarie trebuise sa-si paraseasca orasul si rataci mai multi ani, facand negot, cunoscand toate greutatile, legand prietenii si sangerandu-si inima. O alta aventura amoroasa era cat pe ce sa-l coste si viata. Atunci trecu in Asia Mica si trai singuratic, in independenta, aproape in intelepciune.

Era un om care stia sa vorbeasca, precum stia sa taca, ii placea sa faca bine, fara sa cada in slabiciune, si cand nu-i placea vreo mutra, era inutil sa i-o vari in suflet. Cunostea toate dialectele Orientului Apropiat, si tot timpul liber si-l petrecea citind, hoinarind, spalandu-si rufe. Nu ma indemna la nimic, imi arata numai ceea ce era bine, folositor si cuminte de facut. De la el am invatat sa citesc si sa scriu greceste. Vazandu-ma atat de fidel atasat lui, nu-mi precupeti dragostea. La inceput ii ziceam “domnule”, el imi spuse sa-i zic “Barba”, adica “unchiule”. In curand, uitand de pierderea chimirului — cu intreaga lui comoara — am devenit discipolul sau, singurul lui prieten si mangaierea batranetelor lui. Dar deocamdata mai aveam o grea incercare de trait. O trairam impreuna.

Daca uitasem pierderea chimirului, nu ma puteam obisnui cu aceea a sora-mi. Mi-
era drag Barba Iani, dar pe Chira o adoram. Si cum eram incredintat ca ea traieste
indaratul portilor langa care mancasem bataia aceea de neuitat, demonul ma
impinse sa trec iar pe acolo.

Era in mijlocul verii, la vreo luna de la nenorocita plimbare la Bapumá. Dadui
tarcoale — fara stirea lui Barba Iani — in mai multe randuri, afurisitei vile,
ocolind-o pe departe, pandind, spionand. Nimic. Tot felul de femei ieseau la
plimbare in trasura. Chira pierise.

Incurajat de indemanarea pe care o intrebuintam, intr-o seara am hotarat sa fiu
mai indraznet. Imi procurai o scara si, favorizat de o noapte intunecoasa, ma dusei
s-o rezim de zidul inalt care imprejmuia curtea. Cautam cu orice pret mijlocul sa
privesc inauntrul haremului, unde stiam ca femeile umbla fara val. Dar nu dadui
decat de obloane inchise. Ma incapatanai, facui inconjurul zidului si sfarsii prin a
da de-o fereastra luminata. Dar asta nu era decat o camera mare, bogat luminata
si in care nu era nimeni. Am asteptat, cu inima zvacnind, in capul scarii,
nadajduind mereu sa zaresc trecand vreo femeie.

Deodata, treapta pe care seadeam plesni si fu cat pe ce sa cad. Inghetat de frica,
ma agatai cum putui mai bine, cand o zguduitura neasteptata ma aduse in simturi.
Scara mi-a fost smulsa, iar eu cazui in bratele unui cavas, care, fara sa scoata o
vorba, ma zdrobi sub o ploaie de pumni.

Am fost legat burduf, asezat intr-un carucior tras de un magar si dus la Damasc,
unde ma aruncara in arestul preventiv.

Inchisorile preventive, in Turcia vremurilor acelora, erau adevarate morminte
pentru supusii otomani. Nenorocitul care intra acolo, mai ales pentru vinovatii
grave ca a mea, habar n-avea cand avea sa fie judecat, daca vreun om cu vaza n-ar
fi alergat, sfantuind in dreapta si in stanga si implorand gratia unui inalt
functionar. Dar cea mai mare suferinta nu era atat pierderea libertatii, cat
ingrozitoarea viata pe care trebuia s-o duca acolo cel inchis, mai ales cand era un
tanar.

In celula mea eram o duzina. Patul comun — o lunga insiruire de scanduri goale —
ocupa trei sferturi din incapere. Intr-un colt, un hardau mare de lemn, cu capac, in
care ne faceam nevoile, imprastia o putoare inabusitoare. Paduchi de toate
felurile, plosnite fara numar si sobolani misunau puzderie. Nu se obosea nimeni
sa-i mai ucida: pentru asta ar fi trebuit o viata de om.

Faptele cele mai scarboase se petreceau in vazul tuturor. Turci, greci, armeni sau
arabi nu mai pareau oameni. Abiectia omeneasca era fara seaman, asa ca n-ar

putea fi comparata decat cu ea insasi, caci singura specia umana, dintre toate fapturile pamantului, poate sa se degradeze pana intr-atat.

Si eu cazusem tocmai in iadul acesta pamantesc, in mijlocul acestor monstri... Ce pleasca pe ei!

Nimeni nu mi-a luat apararea, nimeni nu m-a ocrotit, nici musulmanii, nici chiar crestinii... Mai mult, se batura pe prada proaspata, isi smulsera barbile, se insangerara. Daca ar fi avut arme, s-ar fi ucis! Astfel, timp de o luna, cunoscu cele mai cumplite batjocuri ce se pot inchipui...

Azi nu-mi pare rau de tot ce am patit. Numai astfel am putut cunoaste fiinta omeneasca pana in adancurile ei. Daca am ramas bun, in ciuda tuturor celor ce am vazut, celor ce am suferit, e doar pentru a putea sa-mi aduc prinosul de recunostinta celui care a creat Bunatatea, a facut-o rara si a asezat-o printre bestii — ca unica justificare a vietii.

Ma socoteam ingropat de viu si ma gandeam la moarte. Se povestea ca unii intemnitati, nemaiputand indura chinurile la care erau supusi, se spanzurasera de gratiile ferestrelor, cu fasii din hainele lor, in timpul noptii, pe cand toti ceilalti dormeau. M-am hotarat sa fac si eu ca acesti martiri.

Cu toate acestea, un glas launtric ma imbarbata. Stiam ca nu mai eram singur pe lume, ca mai inainte. Un om inimos, un prieten rar, se afla undeva, afara. Era sarac si fara protectori, dar bun si inteligent. Neindoios ca el se gandea la mine, ca lucra la libertatea mea.

Judecasem bine. Intr-o zi, usa celei se deschise, paznicul intra si indaratul lui se ivi Barba Iani!... Cata nespusa fericire! Numai aparitia Chirei m-ar fi putut face atat de fericit. Insa in acelasi timp, cata tristete! Intr-o luna, parul bietului om albise! M-am aruncat in bratele lui, plangand. Drept orice compatimire, in fata acestei scene dureroase, un grec, tolanit pe pat, striga:

— Ei, mosnegutule! E al tau baiatul? Buna bucatica pentru un loc ca asta!... Ne-am infruptat cu totii! Tu i-ai luat caimacul?

Galben ca ceara, Barba Iani ma stranse in brate si-mi spuse cu glasul tremurator si inabusit:

— Fii tare!... Fii tare!... Maine vei fi scos de aici pentru a fi deportat...

— Deportat? strigai eu. Sa ma despart de tine?

— E pedeapsa cea mai usoara pe care am putut-o obtine. Greseala ta e grava: ai voit sa intri noaptea intr-un harem.

De altfel, mangaie-te, eu te voi intovarasi. Lumea-i larga, vom fi liberi si — daca in viitor te hotarasti sa ma asculti

— vei fi fericit pe pamantul turcesc. Hai, la revedere!... Pregateste-te pentru maine dimineata, in zori!

N-am putut dormi toata noaptea. In faptul zilei, am fost scos afara. Doi jandarmi calari, inarmati cu pusti si iatagane, asteptau la poarta inchisorii, cu o caruta. Abia atunci bagai de seama ca eram trei condamnati la deportare. Barba Iani era in fata cu bagajele noastre. Caruta fu incarcata si convoiul porni spre Diarbekir.

O viata de om nu se poate istorisi, nici scrie. O viata de om, care a iubit lumea si a strabatut-o, e si mai cu neputinta de povestit. Dar cand acesta a fost un om pasionat, cand el a cunoscut toate formele fericirii si ale nenorocirii, strabatand pamantul, atunci e aproape o indrazneala sa incerci sa redai o imagine vie despre ceea ce a fost viata lui. Mai intai, e o imposibilitate pentru el insusi; de asemeni pentru cei ce trebuie sa-l asculte.

Farmecul, pitorescul, partea interesanta a vietii unui om cu temperament puternic, zbuciumat si, in acelasi timp, aventuros, nu sta totdeauna in faptele izbitoare ale acestei vietii. Frumusetea trebuie cautata de cele mai multe ori in amanunte. Dar cine sta sa asculte amanunte? Cine le poate gusta? Si, mai ales, cine le-ar putea intelege?

Iata pentru ce am fost totdeauna vrajmasul lui: Povesteste-ne ceva din viata dumitale!...

Mai este o dificultate: cand iubesti, nu poti trai singur. Nu poti trai singur, nici chiar atunci cand nu mai vrei sa fii iubit, cum este cazul meu astazi. Asta e adevarat cel putin pentru patimasii care inca n-au incetat sa traiasca din amintire, caci nu poate fi nici o amintire, fara de prezent. Poti, mult si bine, sa vrei sa mori. Eu am voit-o, de-a binelea, de mai multe ori in viata mea. Dar chipurile frumoase ale trecutului meu mi-au rasarit vii in minte, m-au induiosat, au inlocuit amaraciunea prin bucurie si m-au silit sa caut mereu vesnicul balsam pe fetele oamenilor. Una din aceste marete figuri a fost Barba Iani.

Despre el nu pot povesti nimic, sau aproape nimic: opt ani din viata mea fura alipiti de a sa... Diarbekir, Alep, Ankara, Sivar, Erzerum, sute de targuri si de sate fura strabatute de cele doua umbre ale noastre. N-am vandut numai salep. Covoare, matasuri, cutitarie, balsamuri, dresuri, parfumuri, cai, caini, pisici, toate au trecut prin mainile noastre, dar tot bietul salep era acela care ne scotea din nevoie. Cand vreo afacere neizbutita ne lasa cu buzunarele goale, dam fuga la ibrice, la sarmanele ibrice ruginite. Si, atunci: "Salep! Salep!... Haai la salepgii". Ne uitam unul la altul si ne inveseleam.

Radeam, da, pentru ca Barba Iani era un prieten de nepretuit, dar cauza ruinei eram totdeauna eu, neasemuitul facator de boroboate. Intre multe alte nazbatii, imi amintesc de una care le-a intrecut pe toate.

Bagaseram toti banii in doi cai frumosi, pe care-i cumparaseram dintr-un balci mare, la vreo cincisprezece kilometri de Ankara. Eram multumiti, facuseram o afacere minunata. La intoarcere, pe drum — mai din multumire, mai din cauza oboselii — imi veni gustul sa ma opresc inaintea unei crasme. Era noapte, Barba Iani se impotrivi:

— Lasa, mai Stavrache!... Hai sa mergem acasa!... Acolo vom ciocni un paharut.

— Nu, Barba Iani, eu vreau aici!... Un minut numai!... Am chef sa ne cinstim norocul!

Bietul om se dadu batut. Ne legaram dobitoacele afara de un stalp. Si, cu ochii tinta spre fereastră, cinstiram un paharel. Apoi mai luaram unul. Ne prinse foamea, imbucaram ceva. Apoi o sticla, apoi alta, caci Barba Iani stia si el doar ce-i aia trai bun!... Capetele ni se infierbantasera. Incepuram sa cantam greceste: Iar te-ai imbatat, trasnila!

Iar imi spargi paharele!

Ce animal slut mai esti!

Dar, deodata, Barba Iani tacu. Calm, cu ochii atintiti pe geamurile intunecate, el imi zise:

— Cred si eu Stavrache, ca esti un “animal urat”, caci animalele noastre cele frumoase ori au pierit, ori nu mai vad eu bine!

Dintr-o saritura am fost la usa, dar nu mai putui prinde decat un tropot de galop nebun, care rasuna in noapte. Un ceas dupa aceea, orbecaind si poticnindu-ne prin toate gropile, Barba Iani imi striga, in chip de mustrare:

— Ai vrut sa... cinstim norocul!... Ei bine, umbla acum pe jos, copil afurisit si incapatanat ce esti!... Ca sa-ti treaca de necaz, hai, ia mai canta-mi. Iar te-ai imbatat, trasnila!

Ferice de cel ce-si simte inima zvacnind pe bunul pamant omenesc, pe glia asta de calitate superioara, care-si transmite seva ei datatoare de viata!... Vai de acela care nu stie ce e bun!

Vreme de ani indelungati, in timpul carora viata mea fu una cu a lui Barba Iani, natura insasi a avut o infatisare atragatoare, frateasca, poetica. Totul imi parea frumos si demn de a fi trait. Uraciunea isi pierdea repulsia, prostia se lovea de batjocurile noastre, siretenia era demascata, violenta celor tari imi parea suportabila. Cand contactul cu cei de rand ne inabusea, ne adanceam in lumea gandurilor, in viata in care natura singura vorbeste ochilor si inimii.

Barba Iani era in stare sa mearga o zi intreaga fara sa scoata un cuvânt. Doar din cate o singura privire imi indica ceea ce merita sa fie vazut. El zicea ca asta inseamna "sa iei o baie dezinfectanta". Era foarte adevarat.

Opera muta a Creatiunii il purifica si-l reda insusi pe omul umilit de josnicii. Si nu e om, oricat de puternic, care sa poata trece prin ticalosii, fara sa se-ntineze.

Mai mult, acest neasemuit tovaras al adolescentei mele era un cunoscator al antichitatii si al filozofilor ei. Toate disertatiile lui asupra vietii — marea lui placere in ceasurile de odihna — erau impestriate de pilde scoase din intelepciunea greceasca. El nu era un intelept, dar cultiva linistea constienta a sufletului.

— "Mai curand sau mai tarziu, omul inteligent ajunge sa inteleaga desertaciunea zburcunului sentimental, care tulbura pacea si consuma viata, imi zicea el. Ferice de cel ce ajunge sa inteleaga aceasta mai de timpuriu: cu atat mai mult se va bucura de existenta!"

Intr-o zi rece de toamna eram pe un camp de manevre, in apropiere de Alep. Bautura noastra calda fu luata cu asalt de catre soldati. Chiar ofiterii venira sa se impartaseasca din ea; si cum sub ibricele noastre era jaratec, ramasera sa se incalzeasca si sa mai vorbeasca. Un ofiter superior povestea unui subaltern al sau anecdota in care un general, prieten al lui Alexandru cel Mare, se declara partizan pentru pacea propusa de Darius:

— "Eu as accepta, daca as fi Alexandru", spuse cel dintai, la care marele cuceritor ii raspunse: "Si eu as accepta, daca as fi... daca as fi..." Ofiterul turc se incurca:

— Ah, facu el, cum se chema ofiterul acela al lui Alexandru?

— Parmenion! raspunse Barba Iani, care tragea cu urechea la convorbirea lor.

— Bravo, mosule! exclama ofiterul. Dar de unde stii tu asta? Cand vinzi salep, nu prea te intalnesti cu Alexandru cel Mare.

— Cum sa nu? ii replica prietenul meu. Tot omul are nevoie sa se incalzeasca, dupa cum vedeti!

Aluzia aceasta cu indoit inteles ii placu ofiterului. El binevoi sa vorbeasca cu noi. In clipa aceea, privirea mea se incrucisa cu a lui.

— Parca te-am mai vazut undeva. Figura ta imi e cunoscuta! imi zise el.

— Da! ii raspunsei, inrosindu-ma. Am fost in aceeasi trasura cu Mustafa-bei, la Constantinopol, acum cinci ani.

— Pe Allah!... E-adevarat!... Tu esti baiatul ce cauta pe maica-sa, care avea un ochi vatamat. Ei bine, nefericitule, trebuie sa fi indurat multe de la blestematul acela de satir!

— Multe!... De unde era sa-l cunosc?

— Dar cum poti sa te increzi asa, in cel dintai venit, care incepe sa mangaie obrazii unui copil?

Ofiterul ne vorbi indelung si-mi dezvalui toate ticalosiile faptuite de Mustafa-bei. Apoi incepu sa-l descoase pe Barba Iani si fu miscat de cate afla. La despartire ne stranse mainile cu dragoste si ne ruga sa primim cate o lira turceasca de aur.

— Sa n-o luati drept bacsis. Asta e ca sa va arat ca pretuiesc intelepciunea batranului si deplang suferintele tanarului!

Intorcandu-se acasa, Barba Iani imi spuse:

— Vezi tu, Stavrule? Pretutindeni sunt rataciti, dar inteligenta inlatura barierele dintre oameni, chiar atunci cand e investmantata intr-o uniforma militareasca!

Intre timp, Barba Iani imbatranea.

O boala de inima il facu din an in an mai neputincios sa-si castige painea de toate zilele. Oboseala il doboroa. Intristarea punea din ce in ce stapanire pe el. Eu aveam douazeci si doi de ani, eram puternic, curajos, si dezghetat.

Cateva mici economii, pe care izbutiseram sa le agonisim, m-au decis sa-l rog sa se mai odihneasca; iar pentru ca repausul acesta sa-i priasca bine, alesei, ca loc de retragere, o tara necercetata inca de noi: Libanul.

O, frumosul si tristul Liban! Numai gandindu-ma la anul acela petrecut acolo, inima mi se infioara de placere si sangereaza in acelasi timp!... Ghazir!... Si tu, Dlepta!... Si tu, Hermon!... Si tu, Malmetein!... Si voi cedri cu lungi brate fratesti, care voiti sa cuprindeti intreg pamantul! Si voi, rodii, care va multumiti cu trei pumni de muschi ingramadit in crapatura unei stanci pentru a putea oferi calatorului ratacit rodul vostru zemos!... Si tu, Mediterana, care te dai, voluptoasa, mangaierilor zeului tau inflacarat si care-ti desfasori imensitatea fara de pata inaintea sarmanelor ferestre ale casutelor libaneze, suprapuse in fata infinitului!... La toate si tuturor va zic: adio!... De astazi nu va voi mai revedea, dar ochii mei vor pastra de-a pururea amintirea unicei si blandeii voastre lumini... Lumina aceasta s-a mohorat in amintirea mea... Viata n-a voit ca bucuria sa-mi fie deplina...

Dar, Doamne, unde si cand ne daruieste viata bucurii depline?

Ne-am oprit la Ghazir, un sat pitoresc, cum e aproape intreg Libanul, si asezat pe un platou adapostit. Eram singurii chiriasi ai unei femei in varsta, si bolnava de artrita, Set Amra, o araba crestina, ca mai toti locuitorii Libanului, care traia in singuratate.

Cu toate ca eram ortodocsi si ea catolica, fiind tot crestini, furam bine primiti. Si-acum iata inca o intamplare, caci viata mea e bogata in intamplari.

La Ghazir hotarasem sa lucrez numai eu. Barba Iani, suferind, se plimba, cautand rodii si omorand mici serpi. Cu Set Amra aveam lungi convorbiri cand ne fumam narghilelele. Astfel aflaram ca si ea avea o durere.

Era prea singura pe lume, si singuratatea asta ii rodea inima. Unicul ei copil — o fata de vreo douazeci de ani — era in Venezuela, unde plecase cu tatal ei ca sa faca avere, dupa cum e obiceiul locuitorilor din Liban. Dar tatal murise de vreun an, iar dupa moartea lui scrisorile din America veneau tot mai rare. Selina — tanara fata — nu era saraca. Conducea o buna afacere cu bijuterii. Cu toate acestea, inima ei nu se prea prapadea in atentii pentru maica-sa. O uita, si Set Amra era nevoita sa traiasca zile intregi cu paine goala.

Ne-a fost mila de ea. Din ceasul acela, mancaram laolalta. Set Amra deveni sora si mama noastra. Ea se infrupta cu bune bucatele de friptura de oaie si narghileaua i-a fost totdeauna indopata cu tumbac. Asta era tot ce-i trebuia. Ea ii multumea lui Dumnezeu de-a ne fi adus sub acoperisul ei si i-a scris fiica-si scrisori pline de recunostinta duioasa. Selina raspunse multumind “celor doi necunoscuti”, cu inima frateasca.

Si timpul trecea in fericire.

Dar castigand din ce in ce mai putin, economiile noastre incepura sa scada vazand cu ochii. Toamna veni, si ea aduse o raceala lui Barba Iani. Plecai la Beirut dupa un medic. Ingrijirile date imbunatatira starea scumpului meu prieten, dar banii se mistuira.

Iarna a fost grea pentru niste tinuturi ca ale Libanului. De-abia izbuteam sa scot cele trebuitoare, ca sa nu crapam de foame. Ne lipsiram de carne. In casa noastra, de trei ori pe saptamana, nu gaseai decat paine goala. Ca sa facem si mai mare economie, nu mai aprindeam decat o singura narghilea, al carei ciubuc trecea din mana in mana si de la gura la gura.

O duceam greu. Totusi, cu chiu cu vai, iesiram in martie, cand o veste ne umplu inimile de bucurie. Selina isi anunta plecarea din Venezuela si intoarcerea la caminul parintesc, peste vreo trei-patru saptamani.

Chiote!... Imbratisari nesfarsite!

— Stiti ceva? ne spuse intr-o zi Set Amra, in taina. Stavru e baiat frumos. Desigur, Selina se va indragosti de el si atunci bunatatea voastra fata de mine va fi rasplatita cu prisosinta... Ei, ce zici tu, Stavrule?

Ce sa zica Stavru? Nimic alta, decat ca isi pierdu capul, ca de obicei... Ba il facu chiar si pe Barba Iani sa si-l piarda, si tustrei, impreuna cu Set Amra ne puseram sa jucam o hora, ca sa sarbatorim apropiata mea nunta cu Selina, care habar n-avea de toate astea!...

Eu o luasem razna, ca un cal surd. Considerand casa drept o viitoare proprietate a mea bagai de seama ca terasa acoperisului se inmuiaше, lasand sa picure in odai apa ploilor. Deci, dupa obiceiul libanezilor, ma suii pe acoperis, cu tavalugul de piatra si in hazul nestapanit al vecinilor, ma incapatanai sa alerg in lungul si largul terasei, tarand dupa mine greul cilindru, care-mi zdrobea calcaile si ma trantea in nas.

Ah! afurisita de inima, la cate prostii nu m-ai impins!

Mersei mai departe. Intr-o zi, aratand lui Barba Iani buzele inca rumene si carnoase ale Set Amrei, care sugeau cu voluptate din ciubuc, ii zisei:

— Ei, Barba Iani!... Ce zici de buzele astea? Cine stie? Poate ca ele mai stiu sa sarute si altceva, afara de chihlimbarul narghilelei! Si se prea poate sa jucam la doua nunti deodata!

Da, doua nunti, intelegi dumneata! Caci, cat despre nunta mea cu Selina, ea era sigura si aievea, ca si saracia noastra.

— Ah! Stavrache! ofta sarmanul meu prieten. Are sa treaca multa apa pe garla pana vei ajunge sa cunosti lumea!

A fost prooroc.

Selina sosi. O oachesa cu ochi de diavol si cu par bogat, inalta, voinica, neastamparata ca argintul viu, dar suflet de negustor si minte depravata. Din prima zi ea ne-a umilit pe toti. Multumirile ei fura scurte si reci. Gasea ca viata pe care o duceam era “dezgustatoare” si n-a lipsit mult ca ea sa ne invinovateasca chiar de saracia maica-si. Ea ne arata dispretul ei, inchiriindu-si o casa aparte, venind sa ne faca zilnic cate o vizita de un sfert de ora si inmanand Set Amrei o suma ridicola de bani, care ne fu data drept “despagubire”. Gatita cu vestminte exotice si cu bijuterii de pret, ea se afisa ca o marfa in ochii ravnitori ai satului. Intr-o zi, o vecina alerga sa ne spuna ca un frumos vantura-lume sosise cu trasura de la Beirut, ca s-o viziteze pe Selina... Pe Selina, logodnica mea!

— Ah! Barba Iani, ce plina de dezamagiri e viata! am hohotit eu, prabusindu-ma pe umarul singurului meu prieten pe care il aveam.

— Nu stiai asta, Stavrache? Ei bine, afl-o acum! Pana una-alta, cauta ibricele de salep, hai sa ne strangem catrafusele si... la drum! Sa plecam: pamantul e plin de frumuseti!

Plecaram, lasand-o pe biata Set Amra cu lacrimile in ochi. Si trei luni in sir baturam superbele meleaguri ale muntilor Libanului, adapandu-ne din izvoarele lor limpezi si adapand pe libanezi cu vesnicul nostru salep.

— Salep! Salep! Hai la salepgiu!

— Nu-i asa, Stavrache, ca pamantul e vesnic frumos?

— Ah! Barba Iani! Cata dreptate ai!

Pamantul e frumos? Da' de unde! Si asta e tot o minciuna! Toata frumusetea lui se rasfrange din inimile noastre, atata timp cat inimile acestea sunt pline de bucurii. In ziua in care bucuria isi ia zborul, pamantul nu mai e decat un cimitir. Iar frumosul tinut al Libanului a fost un cimitir pentru inima mea si pentru trupul lui Barba Iani.

Intr-o zi, in apropiere de Dlepta, prietenul meu a suferit un brusc si neasteptat atac, care il dobori la pamant cu capul inainte.

— Barba Iani!... Aman, Barba Iani!... Ce ai? Ti-e rau?

Nu! Lui Barba Iani nu-i mai era rau. Raul ramasese intreg pentru mine...

El a fost viermele care mi-a ros toata viata mea dupa aceea. Nostalgia acestei prietenii pierdute, precum si dorul de a afla — impotriva tuturor piedicilor — o iubire calda, m-au hotarat, cativa ani mai tarziu, sa ma intorc in tara mea, sa ma lipesc de-o fiinta gingasa si s-o iubesc asa cum o iubeam pe Chira, pe mama, pe Barba Iani.

Dar asta a fost, dupa cum va amintiti, povestea lui Stavru.

SFARSIT